Pest, 1868. **23. sz.** **Junius 7.**

Előfizetési ár: *Helyben* egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr., *vidéken* egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesitendők.
Hirdetésekért soronkint 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében váczi utcza Drasche-féle házban.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvárlat közlönye.

Tizenkettedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos **Markusovszky Lajos** tr. Főmunkatárs **Balogh Kálmán** tanár.

Tartalom: Genersich Antal tr: Fonalóczkór esete embernél, — étetési kisérletekkel állatoknál. — Az iblany és büzenysav és ezek sóinak a szervezetben véghezmenő változatairól és kiküszöböléséről. — Könyvismertetés. Lehrbuch der Geburtshilfe von Dr. Friedrich Scanzoni. — Lapszemle. A villamáramok befolyása a vérkeringésre es az ondószálcsák rezgő mozgásaira. — Kettős nyúlajk az állközti csont elődudorodásával bonyolodva, — csontvarrat alkalmazása. — Kénsavas kinal szénsavas italban.
Tárcza: A budapesti kir. orvosegylet 1868 május 30-kán tartott szakülése. — A békésmegyei orvos-gyógyszerész egylet alakuló közgyülése. — Székes-Fehérvár egészségügye és kórháza 1867-ben. — Orvostanhallgatók önképző köre. — Vegyesek.

Fonalóczkór esete embernél, — étetési kisérletekkel állatoknál. *)

Genersich Antal rókuskórházi boncznok és egyetemi tanársegédtől.

Sok sikertelen keresés után 1867. évi sept. 9-én rendőri bonczolat alkalmával volt szerencsém nő izomzatában fonalóczokat találni, melyeket most a tisztelt egyletnek bemutatni szándékozom.

Miután a fonalóczkór a cholera felléptével valódi honában Németországban is kijött a divatból, s ez idő óta mint befejezett kóralak a szaklapokban már nem szerepel, tudtommal itt sem tárgyaltatott, nem tartom fölöslegesnek esetem bemutatása előtt a fonalócz történetéről, alakjairól és a fonaloczkórról némi rövid áttekintetet előrebocsátani.

Hilton londoni orvos volt az első, ki 1832-ben hulla izomzatában nagyobb mennyiségű, apró fehér pontokként elmeszesedett fonalócztokcsákat talált és ezeket kis hólyagonczoknak tartotta. Owen a híres természetbuvár 1835-ben az izomzatban apró hólyagcsákban észlelte az összetekert férget, s azt trichina spiralisnak keresztelte. Ez időtől 1840-ig Angolországban még valami 24 eset észleltetett, mig Németországban az első Henle által $18^{34}/_{35}$-ben és a második 1840 ben Heidelbergában találtatott.

Siebold és Dujardin, azon tényből kiindulva, hogy az izomban levő fonalócz nemi szervekkel nem bír, már 1840-ben azon nézethez jutottak, hogy a fonalócz nem tökéletesen kifejlődött féreg, hanem valamely más orsóféreg dajkája, s Küchenmeister, ki 1852-ben a cysticercus átalakulását taenia soliummá kisérletek által bebizonyította, a belső szervezet hasonlatossága miatt azt vélte, hogy a trichina spiralis az ember vakbelében oly gyakran található ostorféreg (trichokephalus dispar) előállatja. Meiszner ellenben a trichint a trichosoma dajkájának tartotta.

A 40- még inkább az 50-nes években a trichinek mindig gyakrabban találtattak.

Herbst Göttingában 1845-ben macskában és 1848-ban kutyában talált trichint. Leidy Észak-Amerikában 1847-ben disznó izomzatában több trichint észlelt. Gurlt (Nachträge zur pathologischen Anatomie) 1849-ben a trichint mint élősdit az ember izmaiban és macska szemizmában irja le. Wagner az első trichint 1855-ben s később minden 100 hullában 3-szor találta; Virchow Würzburgban 2-szer, Berlinben 1854-ben 6-szor észlelte s azóta nem ritkán találja.

Zenker, ki a hagymázos izomelfajulást fürkészvén az e betegségben elhaltak izomzatát szorgos vizsgálat alá vette és már 1855-ben 136 esetben 4-szer trichint észlelt volt, 1860-ban egy állítólagosan hagymázban elhalt egyén bonczolatánál nem hagymázt, hanem annak izomzatában számtalan élő trichint talált, úgy hogy ezen élősdit egy új betegség és a halál okául kellett elfogadnia és e betegséget trichinosisnak nevezte, egyszersmind sikerült Zenkernek a fonalóczot azon disznóhúsban feltalálni, melyből az akkoriban megbetegedettek ettek volt. Mindaddig mig Zenker ezen említett halálos esetet észlelte, a trichinek csak tudományos érdekkel birtak és a szaporább előfordulások miatt $18^{59}/_{60}$-ban Virchow, Leukart, Zenker által csupán tudományos szempontból tett, később rendőrileg sokszorosan ismételt kisérletekből a következők tűntek ki.

A trichin alakjairól

A fonalóczok (trichina spiralis) akármely emlős állat izomzatában, tokcsákban összetekerőzve, mint 0.8—1.0 mm. hosszú orsóférgek (nematoda) nagy mennyiségben előfordulván, abban számos esztendőkig éldegélnek, s az illető állat halála után mindaddig folytatják életüket, míg nem az izomzat tökéletesen elrothadt péppé válik. Az izommal együtt más emlős állat tápcsövébe jutván, 24 óra alatt a tokcsákat elvesztik, 2 nap múlva nemileg érettek lesznek és 3 nap múlva már határozottan megkülönböztethetők a csekélyebb számban (1:4) előforduló 1—$1^1/_2$ mm. hosszú, orsóképű, vastagabb végükön 2 nyujtvánnyal ellátott hímek, és a szaporább, 2—3 mm. hosszú, orsóképű nőstények, melyeknek hüvelye a hegyesebb fejvég alatt szájadzik, de csak akkor kivehető, ha a magzatok épen kimásznak vagy kinyomatnak.

A fonalóczczal telt hús felvétele után a 4-dik napon a nőstények hüvelyének végén már fiatal trichinek találhatók,

*) Előadatott a budapesti k. orvosegylet május hó 16-án tartott r. ülésében.

és az etetés utáni 8-dik napon már a hasürben is fiatal vándorló trichinek észlelhetők. A még be nem tokolt izomfonalóczok a bélcsatornában nem oly biztosan és 2—4 nappal később fejlődnek ki; ezen igen fiatal, még ki se nőtt fonalóczok kevés kivétellel mind elvesznek. A béltrichinek szülési időszaka tehát a fonalóczos hús felvétele után az első hétben kezdődik és a 4-dik hétben végződik. Átlagos számítás szerint ez idő alatt egy nőstény 1000—2000 élő magzatot szül.

A béltrichinek a nyákhártya felületét takaró nyákban és pedig az első két hétben az éhbélben, a 3—4-dik hétben leginkább a csípbélben tartózkodnak. Kutyáknál azonban már nehány nap mulva (5—7) a vastag bélben találtatnak és innen is igen hamar tökéletesen eltűnnek. Legszámosabbak a felvétel utáni első 15 napban, aztán kevesbülnek és az 5-dik vagy 6-dik hétben többnyire eltűnnek.

A béltrichinek által, ha nagyobb mennyiségben vannak jelen, a nyákhártyán kisebb-nagyobb hasmenéssel járó bélhurut okoztatik. Ezen hasmenés alkalmával az erősebb bélmozgás következteben a béltrichinek nagyszáma kiüríttetik és kevesebb izomtrichin fejlődhet ki, úgy hogy a trichinosis első heteiben a hashajtó szerek ajánlhatók s úgyszólván a trichinosis egyedüli gyógyszerét képezik.

A béltrichinek sokkal kevésbé szívós életüek, mint az izomfonalóczok és a lakó állat elhalása esetében többnyire már az első 24 óra alatt meghalnak, úgy szintén rövid idő alatt meghalnak a hasmenés által eltávolított béltrichinek is. Többszöri kisérletek nyomán bebizonyúlt, hogy a bélsárral eltávolított és rövid idő múlva más állat bélcsatornájába jutott béltrichinek itt életüket folytatják és magzatokat nemzenek. De az ily módon történt trichininfectio után az illető állatban mindig csak csekély számú izomfonalócz találtatik.

Az újon szült fonalóczok tüstént elhagyják a bélcsatornát, úgy hogy benne fel sem lelhetők. Kivándorlásuk az etetés utánni 4—8-dik napon kezdődik és a 30-dikig tart. A 12—20-dik napig a legtöbb útközben található. Fonalóczdús etetés után ez időben észlelhetők a belek savós hártyáján, a hasürben levő folyadékban, a mellhártyán, a szívburokban és fodormirígyekben; Zenker és Fiedler a vérben is talált trichint, hol Gerlach és Leukart ismételten hasztalanul keresték. Azért is Zenker és Fiedler azt tartják, hogy a fonalócz a vér által vitetik szét a testben, mig Gerlach azt hiszi, hogy a vándorlás egészen önkéntes és a kötszövetben történik.

A fiatal fonalóczok az izomrostok közé jutván, a sarcolemmát átfúrják és a rost belsejében gyorsan kifejlődnek.

Ugyanis az izomrostokban az etetés utánni 13—15-ik napon fellelhetők és körülbelől a 3-dik hét végeig hosszirányan feküsznek, a 4-dik hét kezdetén már egynehány feltekerődzik e hét végén pedig a legtöbb már összetekerődzött. Vándorlás közben a trichinek nem igen növekednek, de az izomrostokban jutván már egy hét alatt 0.6'' 0.7''-nyire nőnek és felcsavarodnak.

Azon helyen, hol egy trichin össze van tekerődzve a sarcolemma kissé kidomborodik. A trichin körül finom szemcsés áttetsző tömegből álló udvar mutatkozik, melyben gyér apró petéted magvak lelhetők. Nemsokára a sarcolemma belfelületén, még pedig nemcsak a fonalóczok fészke helyén, de fölötte és alantabb is, apró, hosszúkás, orsóalakú sejtek

lépnek fel, melyek megszaporodván, a fonalócz fölött és alatt összeérnek és így körülbelül a 6-dik hétben egy hosszúkás, orsószerű tért irnak körül, melynek központjában az összetekerődzött állat foglal helyet. E sejtek közt finom áttetsző sejtközti anyag létezik. Később a sejtek megszaporodván, sürün egymásmellett feküsznek és végre finom rostokból álló hajszáledényekkel ellátott hártyát alkotnak (a 2-dik hó végén), a hosszúkás tok idővel az ujonnan kifejlett kötszövet összezsugorodása folytán pete, néha gömbalakú lesz 4—5 hó alatt. Ezen betokolási időszakban a trichin még keveset nő és 0.75—1,0 mm. hosszú lesz. Egy év múlva a tok kúpja táján apró, majd nagyobb, erősen fénylő zsircseppek, majd zsirsejtek tünnek elő, melyek sósav által ki nem vonhatók és a kötszövet zsíros beszürődéséből származnak. Az elmeszesedés körülbelől $1^1/_2$ év múlva kezdődik, sötét szürkés feketés szemcsék a tok végét és széleit zavarossá, majd feketévé teszik Előbb-utóbb (nehány év múlva) az egész tok elhomályosodottá, átlátszatlanná lesz. Sósav hozzáadására a tokok légfejlesztés nélkül átlátszók lesznek. A mész tehát nem szénsavas, hanem vilsavas. Ily tokban, mely ráeső fénynél már szabad szemmel fehéres pontként kivehető, a fonalóczok számos évekig éldegélnek.

A mikor a fonalóczok az izomrostba furódtak, akkor az izomrostban és annak környékében terjedelmes izomlob lép fel, mely azáltal mutatkozik, hogy a haránt csikolat azonnal eltűnik és a hoszcsikolat könyebben kivehető lesz, nemsokára pedig az egész izombennék finom szemcsés tömeggé változik át, mi mellett az izom kevésbé átlátszó, sötétebb lesz és a sarcolemma beloldalán kötszöveti sejtek lépnek fel, melyekből a tok kifejlődik. A szemcsés tömeggé átváltozott syntonin a feltekerődzés után a fonalóczos izomrostban fénylő áttűnő szemcsékké változik át, elzsírosodik és felszivódik, a környékben pedig, hol trichin nincs, idővel (2 hónap után) újra mutatkozik a harántcsikolat.

E folyamatok miatt az izomzat az etetés utánni 15-ik naptól fogva vérdúsabb, sötétebb, szennyes barnavöröses, törékeny, leveses, az izomkötegek közti és az izmok közötti kötszövet sárga savóval beszűrődött. Az első hónap végével a környi kötszövet beszürödése alábbszáll és megszűnik, az izom halványabb és szakadékony lesz, a 2-dik hónap végeig megint rendes szinét és összeállást veszi fel és ez időtől a 2-dik évig a szabad szemmeli vizsgálatnál a rendestől nem tér el, később az elmeszesedett trichintokcsák az izmon fehér pontocskák alakjában észlelhetők.

Dús bevándorlás után a fonalóczok minden akaratlagos, azaz a szív kivételével minden harántcsikolt izomban találtatnak, még pedig hol kisebb, hol nagyobb mennyiségben. Az egész izomzatot tekintve, mindig több találtatik a test mellső felében, különösen legtöbb a rágizmokban, a nyelv izmaiban; az egyes izmokat tekintve a legtöbb ott találtatik, hol az izom az inba megy át. Terhes állatoknál tett kisérletekből kiderült, hogy a fonalócz a méhben levő magzatra nem megy át, annálfogva a trichinosis sohasem veleszületett, hanem mindig szerzett baj.

Fonalóczkór (Trichinosis).

Csekélyebb mennyiségű trichin felvétele után semmiféle kórtünet nincs jelen.

Nagyobb mennyiségben felvétetvén, az első 5—10-dik napon étvágyhiány néha hányással, láz, kisebb nagyobb bél-

hurut áll be, mely hasmenéssel, néha véres hasmenéssel van párosulva. A hasmenés többnyire a 2-dik hét végén megszűnik. de nem ritkán hetekig is eltart. A 3-dik hétben a láz fokozódik, fáradság érzete, nyugtalanság, izomfájdalom leginkább a rág izmokon és a nyelési izmokban, melyek miatt a jelenlevő étvágy mellett az evés lehetetlenné válik, gyakran trismus áll be úgy, hogy a száj felnyitása erőszak által sem vihető ki, lassított és nehezített felületes légzés, hangelgyengülés, hangtalanság, gyors és nagyfokú elsoványodás. A köthártya belövelt, a szemek könnyeznek, a szempillák nem ritkán duzzadtak és savósan beszűrődvék, az ajkak s a nyelv dagadtak, ugyszintén a végtagok is, savós beszűrődés által, de csak igen erős infectiónál. Az 5 — 6-dik hétben a láz alábbszáll és lassú üdülés áll be, a nem ritkán fellépő hajhullás is hasonlóvá teszi a kórképet az alhasi hagymázhoz, melytől leginkább az által különböztethető meg, hogy az öntudat és étvágy megmaradt és lépdaganat nem találtatott. A halál már a hasmenés időszakában, többnyire azonban az izomlobos időszakban állhat be.

A fonalócz lakhelyeül minden emlős állat szolgálhat, legkevésbé a kutya, leginkább a növény és mindenevők. Utóbbiak közül a disznó a fonalócz valóságos lakóállataként tekinthető, mely egyrészt a trichin infectióra igen hajlandó, másrészt a trichin tovaterjedésére leginkább szolgáltat alkalmat és a nagyobb endemiaknál is a megbetegedéseket mindig a disznóig lehetett követni Gerlach nézete szerint a trichinek a chinai disznó által hozattak Angolországba, onnan pedig akkor jöttek Németországba, mikor az utolsó évtizedekben a német disznót chinaival nemesíteni kezdték. Ezen idő előtt a trichinosishoz hasonló betegség nem észleltetett, míg ez Chinában azelőtt és most is nem ritkán előfordul.

Madaraknál tett számtalan kisérletekből kiderült, hogy a fonalóczos hús felvétele után legfeljebb igen kevés béltrichinek fejlődtek ki, izomtrichinek soha. Halaknál s a hüllők belsőjében kitokoltatnak ugyan a trichinek, de még bélfonalóczczá sem fejlődnek ki. Pondrók, bogarak, giliszták, rákok a trichineket gyorsan felemésztik.

Ezen rövid bevezetés után saját esetemet mutatom be.

(Vége következik.)

Az iblany- és bűzenysav és ezek sóinak a szervezetben végbemenő változatairól és kiküszöböléséről.

Rabuteau tr. az iblanysavnak (acidum iodicum) és az iblanysavas sóknak (iodates) a szervezetben végbemenő változatait és azok kiküszöbölésének módját vizsgálat alá vetvén, ennek eredményeként találta, hogy ha kutyának ötven centigramme (1 centigramme = $^1/_7$ szemer) iblanysavat, negyven gramme vízben (1 gramme = $13,_{72}$ szemer) feloldva, befecskendezett, az mint iblag (iodidum) üríttetett ki, még pedig legnagyobb valószínűséggel, mint szikenyiblag (natrium iodatum); továbbá ő maga harmadfél gramme iblanysavas hamanyt (kalium iodicum) vévén be, ezt a húgygyal és a nyállal részint változatlanul, részint pedig hamanyiblaggá (kalium iodatum) átváltozva üríté ki; ha azonban ugyanazon sóból egy gramme-nál többet nem kebelezett be, akkor a bevett iblanysavas só egész mennyisége mint hamanyiblag küszöböltetett ki. Ezután pedig harmadfél gramme iblanysavas szikennyel (natrium iodicum) tett kisérletet, s tapasztalta, hogy azon egész mennyiség a nyálban és húgyban mint szikenyiblag (natrium iodatum) feltalálható.

Ha ötven centigramme hamanyiblag és ugyanannyi iblanysavas hamany, negyven gramme vízben feloldva, kutya visszerébe befecskendeztetik, az ürítékekben csak hamanyiblagra akadhatni; valamint azokban csak szikenyiblagot találunk, ha a visszerekbe nyolczvan centigramme iblanysavas szikeny, negyven gramme vízben feloldva, löveltetett be.

Midőn Rabuteau a kutya visszerébe vízoldatban egy gramme iblanysavas könenylégeget (ammonium iodicum) fecskendezett be, ezen só szinte egészen iblaggá (iodidum) lett, de meg nem mondhatja, valjon az mint könenylégeg-iblag (ammonium iodatum) üríttetett-e ki. Valamint azt sem tudhatta ki, valjon a kutya gyomrában befecskendezett iblanysavas pirany (strontium iodicum) mint piranyiblag vagy más fém iblagaként (iodidum) üríttetett-e ki. Egy gramme iblanysavas kesereny (magnesium iodicum) ugyanazon eredménynyel kebeleztetett be, mint az iblanysavas pirany.

Már Leroy (Bruxelles), Mialhe és még többen említették, hogy azon hamanyiblag, mely iblanysavas hamannyal van tisztátalanítva, gyomorbeli fájdalmakat okoz. Rabuteau észleletei ezen tapasztalatoknak megfelelnek, melyek szerint az állatok az iblanysavas hamanyt egy magában minden baj nélkül eltürik, de ha az hamanyiblaggal van keverve, akkor a gyomorbeli fájdalom és a hányás nem szokott elmaradni. Rabuteau ezen kellemetlen eshetőség kikerülése végett gyakorlatában a szikenyiblagot (natrium iodatum) szokta használni; azonban egy ízben mégis megtörtént, hogy midőn azon sót jegeczületlen állapotban rendelte, több nap egymásután sárga hányadékok üríttettek ki. Vizsgálatkor kitűnt, hogy a szikenyiblag iblanysavas szikennyel volt tisztátalanítva, s midőn azt jegeczülve és tisztán rendelte, a gyomor által tökéletesen tűretett. Ezen tényeket abból fejthetjük meg, hogy míg az iblanysavas sók a tömény kénsav, továbbá a higított kön-halvanysav, az iblagok pedig a higított kén- és könhalvanysav, valamint a tömény eczetsav hatásának ellenállanak, ha azok egymással összekevervék, a leghigítottabb és a leggyengébb sav által azonnal felbontatnak, midőn az iblany szabaddá lesz. Midőn akár hamanyiblag, akár iblanysavas hamany higított oldatába kön-halvanysavat öntünk, a legcsekélyebb színváltozás sem mutatja magát; ha azonban a két oldat egymással elegyíttetik, akkor a sav hozzáadásakor azonnal sok iblany vál ki. Ugyanez történ a gyomorban is, mennyiben a gyomornedv szabad kön-halvanysava ily körülmények között az iblanyt szabaddá teszi, mely a gyomor falára izgatólag hat.

Míg az iblagok és az iblanysavas sók egymással összekeverve és a gyomorba jutva mérgezőleg hatnak, a vérbe együttesen befecskendezhetők, anélkül, hogy a legcsekélyebb kellemetlenség merülne fel, mert a vér lúgos hatású, ekként pedig a szóbanlevő összeköttetéseket nem bontja szét.

Az iblanysavas sók (iodates) az iblagoknál (iodida) sokkal hatásosabbak, minélfogva igen helyes lenne, ha azok a gyógygyakorlatban az utóbbiak helyett alkalmaztatnának; az iblanysavas összeköttetések közül azonban ekkorig csak az iblanysavas hamany (kalium iodicum) használtatott, mely a „Bulletin générale de thérapeutique“ szerint a halvanysavas hamanynál (kalium chloricum) gyorsabban hat (LIV kötet, 60 l., 1868).

Általános törvényként elfogadhatjuk, hogy az állatok élenyitő szervezetek, mint ezt már Lavoisier idejében felvették, s ezzel megegyeznek úgy Wöhler-nek, mint Bence Jonesnek tapasztalatai is. Az előbbi (Versuche über den Uebergang d. Materien in den Harn, — Zeitschr. f. Physiol. v. Tiedemann u. Treviranus, 1824,) ugyanis találta, hogy az eczet-, borkő, és más növénysavas összeköttetések az emberi szervezetben szénsavas sókként elégnek s mint ilyenek a húgy által kiürittetvén, ezt ali hatásúvá teszik Az utóbbi pedig az olyanok húgyában, kik szénsavas vagy borkősavas könenylégeget (ammonium carbonicum vel tartaricum) vettek be, légenysavat (acicum nitricum) fedezett fel. (On the oxidation of Ammonia in the Human Body, — Philosophical Transactions, 1851, 399 l.) Mindamellett azonban kivételekkel is találkozunk. Így úgy Wöhler mint Claude Bernard találta, hogy a szervezetben a vörös hamany-vasszénlégeg (ferrocyanidum potassii) sárga hamany-vasszénlégecsecsé (ferrocyanuretum potassii) lesz; ezenkívül pedig Claude Bernard észlelte, hogy kénsavas vaséleg (ferrum sulfuricum oxydatum) kénsavas vaséleccsé (ferrum sulfuricum oxydulatum) változik át. Ehhez hasonlók Rabuteau észleletei is, ki tapasztalta, hogy az iblanysavas sók a szervezetben való időzésük alatt ibla-

gokká válnak. (Gazette hebdomadaire de médecine et de chirurgie. 1868, 5 és 8 sz.)

Az iblanysavas vörösenyből (rubidium iodicum *) ötven centigramme, negyven gramme vízben feloldva, a kutya gyomrában befecskendeztetvén, ez a húgyban szinte mint vörösenyhalvag (chloridum rubidii) jelent meg. Rabuteau maga huszonöt centigramme iblanysavas vörösenyt vévén be, a húgyban és a nyálban szinte iblagot talált. Rabuteau mondja, hogy ezen sóból akár még egy egész gramme-ot bevett volna, de nem volt neki belőle több. Grandeau észleleteiből tudjuk, hogy e vörösenyhalvag semmi veszedelmes tünetet sem okoz, s az iblanysavas vörösenyhasonlókép veszélytelennek tekinthető.

Rabuteau az iblanysavas rézből (cuprum iodicum) ötven centigramme-ot ötven gramme vízben szétosztván, az egész mennyiséget kutya gyomrába fecskendette, minek megtörténte után a húgyban iblanyt talált, mely valószínüleg szikenyhez volt kötve, mert réznek nyomára sem tudott akadni, abban a nehézfémek közül szerfelett csekély mennyiségben egyedül vas mutatkozván. Ebből következtethető, hogy a réz a szervezet által hosszabb időre rögzíttetett.

Az iblanysavas ezüst vízben szinte oldhatlan lévén, ebből 25 centigramme kutya gyomrába egészen úgy kebleztetett be, mint ez az iblanysavas réznél említtetett. A húgyban iblagot bőven lehetett találni, ezüstből azonban alig volt abban valami, s ez is mint ezüsthalvag (argentum chloratum) foglaltatott abban. Úgy látszik, hogy az ezüst sói a szervezetben átalán véve halvaggá lesznek, mely szikenyhalvagban (natrium chloratum) kevéssé oldható.

Az iblanysavból és a kinalból körülbelül egyenlő mennyiséget összekötvén, iblanysavas kinalt (chininum iodicum) kapunk, mely sóból egy súlyrész tíz súlyrész vízben már a közönséges hőmérséknél oldható; ha pedig a hőmérsék valamivel nagyobb, például C. sz. 30—40°, akkor az oldhatóság még jelentékenyebb lesz, minélfogva ezen tekintetből az iblanysavas kinal a kénsavas helyett igen czélszerűen lenne alkalmazható. Egy gramme iblanysavas kinal kutyának beadatván, az a húgyban mint iblany jelent meg, de nem tudhatni, vajjon az iblany kinallal vagy valamely fémmel való összeköttetésben jelent-e meg.

A közlöttek arra látszanak mutatni, hogy az iblanysavas sók a szervezetben állandóbb összeköttetésekké lesznek, mennyiben iblagokká változnak át, mi a fémnek az iblanyhoz való rokonsága szerint különböző gyorsasággal megy véghez. Így a hamanynak állító-villamossági tulajdonságai nagyobbak mint a szikenyéi, minélfogva az iblanyossavas hamanyból harmadfél szemer vétetvén, ez csak részben változik át hamanyiblaggá, míg az iblanysavas szikenyből ugyanazon mennyiség egészen szikanyiblaggá lesz, s nem valószínűtlen, hogy az iblanysavas vöröseny, ha nagyobb mennyiségben vétetnék az iblaggá való átváltozásnak a hamanynál még inkább ellenállana. Rabuteau orvosi gyakorlatában a hamanyiblag vagy szikenyiblag helyett iblanysavas szikenyt adagol, a harmadlagos bujakor eseteiben abból minden két napra egy gramme-ot rendelvén; azonban annak gyakorlati értékét ekkorig teljesen megállapítani nem tudta, noha annyi bizonyos, hogy szikenyiblaggá való átváltozása már a tizedik perczben mutatkozik.

Az iblagot a húgyban kimutathatni, ha azt halvany vagy légenysav által szétbontván, az iblany jelenlétére kemnyével vagy szénkéneggel kémlelünk; az iblanysavat kénessav (acidum sulfurosum) által szétbonthatjuk, midőn ez amannak rovására kénsavvá élenyül, míg a kivált iblanyt kemnye vagy szénkéneg által felfedezhetjük. Rabuteau ily módon valamely folyadékban $^1/_{5000}$ iblanysavas sót képes kimutatni.

A büzenysav (acidum bromicum) és ennek sói (bromates) a szervezetben hasonló változásokat szenvednek, csakhogy átalában véve sokkal állandóbbak mint az iblanysavas összeköttetések, s csak részben változnak át büzegekké (bromureta), feltéve, hogy a nyujtott adag eléggé nagy.

*) Rabuteau ezen só készítésével akként jár el, hogy vörösenyhalvagból (chloridum rubidii) kénsav hozzáadása által, midőn könhalvanysav szabaddá lesz, kénavas vörösenyt (rubidium sulfuricum) készít, melyet iblanysavas súlyanynyal (baryum iodicum) összekevervén, kénsavas súlyanyból álló csapadék jön létre, míg az iblanysavas vöröseny oldatban marad, honnét oszlopalakok vagy nyolcz lapványokban kijegeczíthető, melyek a négyszögletű rendszerhez tartoznak, s oldhatóságuk az iblansavas hamanyénak megfelel.

Mielőtt ezen a téren tovább haladnánk, érdekesnek tartjuk a módot megemlíteni, mely szerint eljárva, Rabuteau a büzenyt az üritékben kimutatja: a húgyhoz például kevés kénsavas indigót ad, hogy ez némi színt kapjon, azután pedig ahhoz annyi kénessavat (acidum sulfurosum), mennyi elég, hogy ez a netán jelenlevő büzenysav rovására kénsavvá élenyüljön, midőn a szabaddá váló büzeny a kémlett folyadékot egészen elszínteleníti. Ezen eljárás által közönséges lepárolt vízben $^1/_{600000}$ büzenysavas szikenyt (natrium bromicum) felfedezhetni, midőn tehát $^1/_{1000000}$-ad rész büzenynél több nincs jelen. Ezen kémlés érzékenységéről helyes fogalmat szerezhetünk, ha meggondoljuk, hogy az indigóból végtelen kevés elég, ha ezzel a vizet kékre akarjuk színezni, valamint a büzenyből végtelen kevés elegendő az indigót elszínteleníteni; s habár a húgyban levő büzeny kémlésekor oly nagyfokú érzékenységre nemis számithatunk, annyit mégis el tudunk érni, hogy $^1/_{300000}$ büzenyes sót biztossággal felfedezhetünk. Midőn pedig valamely oldatban büzeg jelenlétét akarjuk kimutatni, azt halvanynyal vagy légenysavval felbontjuk, s azután beléje öntött szénkéneggel rázzuk, mely anyag a szabaddá lett büzeny által ennek mennyisége szerint szép vörössé vagy narancssárgává lesz. Ilyképen $^1/_{30000}$ büzeny felfedezhető. Azelőtt a szénkéneg helyett majd a kemnyét, mely a büzennyel sárgára színeződik, majd pedig a borégényt használták, ezen kémszerek azonban kevésbé finomak, minélfogva most már abbahagyattak. Ha azonban a húgy kémlésekor ily módon boldogulni akarunk, azt el kell párologtatnunk, majd pedig porczeláncégelyben elhamvasztanunk. A maradékot vízben feloldván, tiszta oldatot kapunk, melyben a büzenyt fenntebbi módon kereshetjük. Ezen eljárás hosszadalmas és fáradságos ugyan, de igen biztos, mert ily módon 500 gramme vizeletben $^1/_{1500000}$ büzenyt kimutathatni, midőn a maradékból nyerhető oldat tíz centimeternél nem megy többre. Ha a a vizeletet halvannyal vagy légenysavval és szénkéneggel közvetlenül rázzuk, akkor a büzenyt csak akkor mutathatjuk ki, ha ez igen nagy mennyiségben van jelen.

A tengeri nyúl húgyában a büzenynek olyképeni kimutatása semmi nehézséggel sincs egybekötve, míg az ember és a kutya vizeletében némelykor a büzenyt azon esetben sem fedezhetni fel, midőn az valóban jelen van, mert az a maradék elhamvasztásakor elszáll, különösen pedig a hugyany bomlásterményeivel szokott elillanni; ezen a bajon azonban könnyen segíthetünk, ha a vizelethez az elhamvasztás előtt kevés szénsavas szikenyt adunk, midőn a szikeny a büzenyt úgy megköti, hogy ennek nyoma sem szállhat el. A szénsavas szikenynek pedig a szénsavas hamany felett azon előnye van, hogy a támadt szikenybüzeg légenysav által könnyebben felbontatik mint az hamanybüzeg. A nyálhoz szinte nem árt kevés szénsavat adni, noha az ali hatású.

Még meg említeni, hogy midőn az ember tojást vagy más kéndús tápszereket evett, a húgyhamuban szikeny-többkéneg (polysulfuretum natrii) van jelen, melyből légenysav hozzáadásakor könenykéneg (gas hydrothionicum) fejlődik ki, mi szin-kén lecsapodik, ez pedig az oldatot fehérre színezi, mi gátolja azon szín tiszta láthatását, melyet a büzeny a szénkéneggel okoz. Hogy a kén-lecsapódását kikerüljük, helyesen cselekszünk, ha azt az oldatból a légenysav hozzáelegyitése előtt kénsavas rézzel kiválasztjuk.

—6—

(Vége következik.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Lehrbuch der Geburtshilfe von Dr. Friedrich v. Scanzoni, kön. baier. Geheimen Rath und Professor der Medicin in Würzburg. Negyedik kiadás. Bécs L. W. Seidel és fia kiadása. 1867. Nagy 8-rét. 10 frt. 50 kr.

I. kötet. 392 l. 47, a szöveg közé nyomott fametszettel.

II. kötet 570 l. 44, a szöveg közé nyomott fametszetű ábrával.

III. kötet. 520 l. 58, a szöveg között levő ábrával.

Németországban mostanság alig van név, mely a szülészet terén ösmertebb és népszerűbb lenne mint Scanzonié, még pedig

nemcsak a nagy közönség előtt híres az, hanem a tudományos világban is tekintélynek tartatik, s Scanzoni ez általános méltánylást valóban megis érdemli, mert habár nemis tartozik a lángelmék közé, de kétségkivül tehetséges ember, ki emellett szorgalmas és kitartó, a két utóbbi pedig sokat tehet és sokat pótolhat, miben a természet nem volt annyira bőkezű. A szerző egész életét a szülészetnek és nőgyógyászatnak szentelte, s a választott tárgyat úgy elméletileg, mint gyakorlatilag egyaránt művelni buzgón igyekezett. Több kisebb-nagyobb czikk és különirat jelent meg tőle, s többek között „Die chronische Metritis“ című kitünő munkáját említjük meg, mely francziára is lefordíttatott; legjelesebb és legmaradandóbb becsű munkája azonban kétségkivül szülészete, melyet jelenleg bemutatni szerencsénk van. Mindent megtalálunk abban, mit a szülészet korunkig elért, s mi biztosított vívmánynak tekinthető, még pedig tárgyilagos birálattal egybeállítva, mit csak olyan író tehet, ki nem egyedül könyvekből tanúl, hanem a természetet nyilatkozványaiban közvetlenül szemléli, annak jelenségeit észleli és azokat okozatos lánczolatban felfogni törekszik. Szóval önálló buvárral van dolgunk, ki mindazt felhasználja, mit elődei vagy kortársai tettek, de senkinek sem uszályhordozója, hanem mindig a természethez fordúl megtudni, hogy mennyit ér, mit valónak és igaznak mondanak.

Scanzoni szülészetének harmadik kiadása körülbelül tizenhárom év előtt jelent meg, s noha azon kiadás már rég elkelt, csak most szánta reá magát, hogy a negyedik kiadást a sajtó alá elkészítse, mely az előbbekhez képest egészen át van dolgozva, a szerző felhasználván úgy az azóta tett dús tapasztalokat mint a folytonosan növekvő irodalmat. Az első kötetben találjuk a női ivarszervek boncztanát, továbbá a terhesség élettanát és az ember fejlődéstörténetét; végül pedig a szülés és gyermekágy élettanát. A második kötetben foglaltatnak a terhes nő betegségei és a szülési rendellenességek. A harmadik kötetben igen kimeritően tárgyaltatik a szülészeti műtéttan, továbbá előadatik a gyermekágyasokat érő legfontosabb betegségek rövid vázlata, ezután pedig a húgyszervek, a csontrendszer és idegrendszer idevonatkozó betegségei. A harmadik kötethez az egész munkát magában foglaló kimeritő betűrendes tárgyjegyzék van csatolva. —*α*—

LAPSZEMLE.

(—h—n) A villamáramok befolyása a vérkeringésre és az ondószálesák rezgő mozgására.

Az élettani vérkeringési kisérletek legtöbbjénél átterjedési áramokat (courant d'induction) használtak, hogy ezáltal az edények megszükülését, ennek következtében pedig az illető rész halványságát és hőmérsékének alászállását eredményezzék. Midőn azonban az edények izomzatát megdermesztik, ez többé nem élettani működés, minélfogva Legros és Onimus elhatározták, miszerint a megszaggatott villamáram hatását a folytonoséval összehasonlítsák, s kitűnt, hogy az utóbbinak a vérfolyásra egészen más hatása van mint az előbbeninek.

Legros és Onimus kisérleteik alkalmával akként jártak el, hogy a béka uszhártyáját, a patkány vagy tengeri malacz bélfodrát górcső alá helyezték, s míg egyikük a górcsőbe tekintett, másikuk a villamáramot alkalmazta; ezenkivül pedig a fehér házi nyúl fülén hasonló körülmények között látható tünemények az említett szerveken már szabad szemmel szinte észlelhetők voltak.

Ekként be lehetett bizonyítani, hogy a villamosság hatásának egész tartama alatt az összehúzódott üterekben a vérkeringés végképen megállott; midőn pedig a villamáram hatni megszűnt, a vérfolyás lassankint helyreállott, sőt még élénkebb is lett, mint előbb volt.

A folytonos villamáram a vérfolyást nem akasztja meg, hanem azt iránya szerint majd lassúbbá, majd sebesebbé teszi. A felhágó áramok az üteret szükebbé teszik, minélfogva ürköre csekélyebb lesz, s a vér benne lassabban foly. Ha a használt elemek száma eléggé nagy, a vérfolyás teljes megakasztását is eredményezhetni, de ez csak fokozatosan történ, nem pedig egyszerre hirtelen, mint ezt a megszakított áramoknál tapasztaljuk. Tizennégy Remak-féle elemmel a vérfolyásnak csak lassabbodását érhetni el.

Lehágó áramok használásakor a hajszáledények vérrel túltelnek, s a vérsejtek az edényekben oly gyorsan rohannak tova, hogy azokat alig lehet felösmerni. Ezen az úton a teljesen megszűnt vérfolyás is életre hozható.

Ezeknélfogva az áramok iránya szerint a vérfolyás sebességét csökkenthetjük vagy emelhetjük.

Ezután a szerzők megkisérlették, hogy a villamáramok a rezgő hámsejtekre és az ondószálcsákra milyen befolyással vannak.

Ezen czélból a rezgő hámsejtek vagy az ondószálcsák olyan üveglemezekre helyeztetnek, melyek ércz-csíkokkal ellátvák, s azután a villamosság hatásának kitétetnek.

A béka garatjának nyákhártyáján levő hámsejtek rezgő szálcsáinak mozgása az állandó áramok által gyorsíttatik, az irány azonban nem látszott arra befolyással lenni. A megszakított áramok a mozgást lassítják, sőt végképen meg is akasztják, de a mozgás ezen félbeszakadása az életműködés megszüntével nem azonos, mert mihelyt az áram hatni megszűnt, a szálcsák újra mozogni kezdenek.

Az ondószálcsákra nézve a dolog körülbelül úgy áll, mint a rezgő szálcsákra vonatkozólag mondatott, csakhogy azoknál a mozgásváltozások nem mutatkoznak annyira határozottan. Az állandó áramok a mozgásokat nyilvánvalón gyorsítják ugyan, a megszakított áramok azonban azokat felettébb nehezen akasztják meg, s miután az ondószálcsák mozogni megszűntek, a villamosság hatásának elmúltával ritkán mutatnak újra életjelt.

A villamosság által elérhető hatásra nézve mindenhol nagy hasonlóság tapasztalható. A folytonos áramok az életműködéseket fokozzák, míg a megszakítottak azokat felfüggesztik. Az utóbbiak használását az orvostanban tetemesen korlátolni kellene. (Société de biologie. 1868, februr).

(—h—n) Kettős nyúlajk az állközti csont (os intermaxillare) előudorodásával bonyolódva, — csontvarrat alkalmazása.

Broca szerint a metsző-dudor (tubercule incisif) megtartására czélzó műveletek között a Blandin-féle kétségkivül a legjobb. A csontgümő mögött a sövényt függélyesen bemetszük, azután pedig hátul ferde metszést csinálunk alulról fel és hátulról mellfelé, minek megtörténte után a gümőt hátratoljuk. Ekkor a lágy részek megsebzésén és egyesítésén kivül nem marad egyéb hátra. A sövény bemetszése után támadt vérzés a Middeldorpf-féle villamégető készülék által csillapíttatik. A gümő azonban mozgatható, s az állcsontokkal, melyek közé helyezve van, nem függ össze. Debron 1843-ban megkisértette a gümőt fedő nyákhártya és az állhasadék felsebzését, a képződő rostos szövet azonban a gümőt kevéssé mindig mozgékonynak hagyja.

Hogy szilárd összenövés eszközöltessék, Broca a csontokat felsebezte, s a varratokat közvetlenül azokra alkalmazta. Ezen eljárást legelőször tizenhárom éves satnya és gyenge gyermeknél vitte véghez, kinek nyúlajka volt előálló metsző-dudorral. A csonthasadásnak nem volt Y alakja, mint az közönségesen lenni szokott, hanem az V-ként nézett ki. Broca tanár Blandin szerint járt el, s a vérzést Middeldorpf-féle készülék segélyével csillapította. Ezután erős szikével a csontot felsebezte, s a gümő helyében két érczvarrat által rögzíttettett, melyek egyike jobb, míg másika baloldalon foglalt helyet. Az anya gyermekét másnap hazavitte, de azt többé vissza nem hozván, Broca gyanítja, hogy a beteg meghalt, min a gyermek általánosan rossz egészségi állapota mellett csodálkozni nem lehetett; ezen esetből azonban azon tanúságot lehetett kivonni, hogy ily esetekben a csontvarrat alkalmazása könnyű dolog, s ezen művelet az egész eljárást alig teszi bonyolodottabbá.

A másik beteg, ki kettős nyúlajkban szenvedett, harmadfél éves volt, s a metsző gümő nála erősen kifejlett. Úgy a kemény szájpad, mint a szájpadvitorla egész hosszában meghasadva találtatott. A műtétel 1867-diki april 28-kán vitetett véghez. A felsebzett csontgümő helyére tétetvén, az állcsontokhoz érczvarrat által rögzíttetett. Hogy az ajknak egymástól igen távol álló szélei egyesíttessenek, valóságos képző műtételhez kellett fogni. A csontvarratot képző huzalok május 15-kéig helyben maradtak, midőn a gyógyulás teljes volt. 1868-diki martius 22-kén a műtett atyja, ki orvos, Broca-nak írta, hogy a metsző-dudor a felső állcsontokkal valódi csontforraszték által szilárdan egyesült.

Giraldès hiszi, hogy Broca eljárása csak kivételes esetekben van helyén, s nem alkalmazható, midőn a fogmeder elsorvadt, a metszőfog pedig igen kifejlett. Visszahelyezhető metsző-dudorokra csak ritkán akadhatunk, szerinte a fogmeder 20 eset közül tizennyolczszor el van sorvadva, s akkor a vissszahelyezett gümő majdnem egész magasságával a fogmedren túlemelkedik.

Demarquay úgy tartja, hogy Broca tanár a Blandin-féle eljárást tökéletesítette. (Soc. imp. de chir. 1858, april 15).

(—h—n) **Kénsavas kinal szénsavas italban.**

Rp. Chinini sulfurici granum unum
Acidi tartarici grana sex,
Natrii bicarbonici grana septem et semis.
Sacchari albi drachmas duas
Aquae destillatae simplicis libras duas.
Miscendo obtura. DS. Roham közben elfogyasztani.
(Événement medical. 1868).

TÁRCZA.

A budapesti kir. orvosegylet május 30-kán tartott szakülése.

Niedermann tr. felolvasta *Raisz Gedeon* tr-nak „az orvos a köznevelés ügy irányában“ czímű székfoglaló értekezetét:

A szerző mindenelőtt afeletti örömét fejezte ki, hogy az egylet levelező tagjává megválasztatott, s azután áttért értekezete tartalmának lényegére, midőn különös nyomatékkal kiemelte, hogy a a kormánynak a köznevelésügyet mindenfelett szivén kell hordania, s az orvosoknak részt kellene venni a tanitási modor megállapitásában, miből ekkorig ki voltak zárva. A szerző azután kiválólag a következő három ponttal foglalkozott ú. m. 1) a testi neveléssel, 2) az oskolák közegészségi viszonyaival és 3) a nép képezésével.

A testi nevelésre nézve tartja, miszerint az állam kötelessége arról gondoskodni, mit tenni ekkorig elmulasztott, s ezen részben a néposkolák állanak leghátrább. A középtanodákban ezen irányban alig történt valami emlitésre méltó. Tapasztalata szerint ezen tekintetben némely leánynöveldék még legelőbbre vannak. A testi nevelés kivitelének módozataira a tervet maguknak az orvosoknak kellene készíteni.

Az oskolák közegészségügyi viszonyait illetőleg legtöbb gondot kellene fordítani az épületekre, ezek szellőztetésére, világitására, a tanórák számára, az ottan netán fellépő járványokra és más számtalan apró körülményekre. Tanodáink mindezen tekintetben átalában véve birálaton alól állanak, s az irányadó körökben nekünk kellene odahatni, hogy az államot ebbeli kötelességeire figyelmeztessük, egyszersmind a szükségesek megtevését sürgessük.

A harmadik pontra nézve a szerző, Virchowot idézve, szükségesnek tartja, hogy a természettudományok népszerűen előadassanak, s nekünk különös érdekünkben áll, hogy a természettudományok általánosan és helyesen tanittassanak. Megemliti, hogy a vallás és közoktatásügyér nem régiben a népnevelési egyletek ügyét javaslatba hozta, de nem szól az orvosokról, kiknek abba befolyni kellene. *)

Az *elnök* ezen értekezését korszerűnek nyilvánítva, a hazai lapokat annak közlésére felhívja.

Verebély tr. kivánatosnak tartaná, hogy az orvosoknak a népnevelés ügyében befolyás biztosíttassék, hogy az orvosokra lenne az bízva s általuk igazgattatnék; átalában véve a népnevelés ügyére nagyobb gondot kellene fordítani.

Poor tr. hasonlókép az értekező véleményét osztja, s mondotta, hogy a nevelés alatt ekkorig a szoros értelemben vett szellemit értették, s papokra volt az bizva, kik az erkölcstant és a katechismust tudták ugyan, de a testi nevelésről fogalmuk sem volt. Szeretné, hogy a nevelésre az állam- vagy községi orvos szintoly befolyással lene, mint a rendes igazgató. Végül indítványozza, miszerint küldessék ki bizottság, mely arra nézve javaslatot készítsen, hogy miként lehessen a testi nevelést oskoláinkba behozni.

Az *elnök* Verebély, Poor, Niedermann, Kétli, Hermann A., Vári Szabó, Horváth Gy. és Báthory tr-okból álló bizottságot nevezett ki mely a testi nevelés ügyében az idítványozott javaslatot elkészítse.

Az egylet által kitüzött pályakérdésekre egyetlen munka sem érkezvén be, elhatároztatott, hogy ezen ügy a jövő gyülésen tárgyaltassék. —*a*—

*) Az orvosok akaratuk szerint a népnevelési egyletekbe szinte befolyhatnak. Iparkodjanak, ösmeretségeiket és tekintélyüket felhasználva, hogy azok a vidékeken minél nagyobb számmal keletkezzenek, s ekként vegyenek tevékeny részt úgy azok megalkotásában, mint további ügyvitelében. A népnevelési egyleteknek mindenki lehet tagjává, tehát az orvos is, s így csak tőlük függ, hogy ezen irányban erélyesen és kitartással működve, a népnevelésre üdvösen közrehassanak. —*a*—

A békésmegyei orvos-gyógyszerész egylet alakuló közgyülése.

Békésmegye közegészségügyi személyzetének nagy része az ügy iránt meleg érdekeltséggel vett részt majus hó 18-án, Gyulán, a megyei orvos-gyógyszerész egylet alakuló közgyülésén. A megye főorvosa, dr. Kovács István úr alkalomszerű megnyitó beszédében előadta a társulásnak általában minden, különösen az orvos-gyógyszerészi téren való előnyeit s hasznos voltát; utalt azon feladatra, melyre megyei orvos-gyógyszerészegyletünknek irányúlnia kell és szükséges, ápolni és fejleszteni a tudományt, közegészségi viszonyaink rendezése körül értékesíteni az egylet által hasznos és czélszerűnek vélt elveket; szabályozni a kartársaknak egymáshoz, az államhoz, s a közönséghez való viszonyát; őrködni a kartársak érdekei felett, s a közegészségügyi személyek tekintélyét minden irányban fenntartani és megvédeni.

T. főorvos úrnak közhelyesléssel fogadott beszéde egész terjedelemben jegyzőkönyvbe vezettetni s a magyar orvosi szaklapok hasábjain közöltetni határoztatott. Az egyletnek eddigelé 41 bejelentett rendes tagja van, s így, a tagok számát tekintve, az alakuló egylet életképességét biztosan várhatni. Ugyancsak megyei főorvosunk az általa kidolgozott s egy szűkebb körű tanácskozmánybau már megvizsgáltatott alapszabályait az egyletnek benyújtja megvitatás, elfogadás s megerősités végetti felterjesztés végett. Az alapszabályi víták vezetéséré dr. Réthy Pál korelnökül, dr. Hajnal Albert pedig korjegyzőül megválasztatván, a beterjesztett alapszabályjavaslat kevés módosítással elfogadtatott és a n. m. belügyministeriumhoz felterjesztetni határoztatott; s azon reményben, hogy alapszabályaink változatlanúl helyben hagyatni s megerősíttetni fognak, s hogy egyletünk a megerősítés után működését azonnal megkezdhesse: egyúttal az egylet tisztikara is megválasztatott. Elnökül dr. Lux Jakab, alelnökül dr. Kovács István megyei főorvos, jegyzőül dr. Hajnal Albert, könyvtárnokúl Dr. Bende Albert, pénztárnokúl Kiss Ferencz gyógyszerész lennének megválasztva. Közelebbi, már működö közgyülésünk october hónap első felében B. Csabán fog megtartatni; s azon reményben, hogy egyletünk minden egyes tagja a már eddig is tanusított érdekeltséget munkássággal párosítja, hisszük, hogy megyei orvos-gyógyszerészegyletünk kitüzött feladatához híven a többi hasonló egyletekkel együtt a szaktudományok ápolása, gyakorlati ismereteknek közlése, közegészségügyeink és viszonyaink tárgyalása stb. által az orvos-gyógyszerészegylet hasznos voltát befogja bizonyítani. Egyletünket a megalakuláshoz megyei főorvosunk vezette, övé a a kezdeményezés érdeme; s bár az egylet ügyeinek vezetése egy más buzgó ügytársra bizatott, mint alelnök bizton számolunk továbbra is azon meleg érdekeltségre, melyet az alakuló egylet irányában tanúsított.

Szabad legyen végül felkérnem egyrészről t. szerkesztő urat, hogy időszaki közleményeinknek becses lapjában tért engedni szíveskedjék, más részről a békés megyei orvos, sebész, gyógyszerész és állatgyógyász urakat, kik az egylet tagjai még nem volnának, miszerint szíveskedjenek belépési szándékukt alólirottal tudatni. Mint külső tag a szomszédmegyéknek bár mely közegészségügyi személye beléphet egyletünkbe, s működéséül itt tért talál.

Kelt Körös-Ladányban, majus 28-án 1868.

Dr. Hajnal Albert, jegyző.

Székes-Fehérvár egészségügye és kórháza 1867 ben.

Székes-Fehérvár városa főorvosának Fanta Adolf tudornak szerkesztőségünkhöz beküldött 1867-diki közegészségügyi és kórházi kimutatásából a következő érdekesb adatokat közöljük.

A megbetegedési viszonyokat illetőleg az összes megbetegedettek számát nem találjuk feljegyezve, s az egyes kórok százalékos havi kimutatását előtüntető táblázat alapjául csak a közlő által ez év folytán a kórházban és azonkivül kezelt 2000 beteg szolgált. E táblázatból kitűnik, hogy a legnagyobb százaléki számokat a légzőszervek hurutos lobos bántalmai, a csúz, gyomor és bélhurut szolgáltatták; az első tetőfokát a tavaszi és őszi, a második a téli, a két utóbbi a nyári hónapokban érvén el. Január, február és martius hónapokban a hökhurut; april, junius julius, augustus és novemberben a vörheny; juniustól octoberig a hagymáz járványosan uralgott. Igen jelentékeny ezenkivül még a bujakóros bántalmak arányszáma.

A népesedési mozgalomra vonatkozólag született 826, és pedig 423 fi és 403 leánygyermek. Az új szülöttek között 736 törvényes, 90 törvénytelen gyermek volt. Meghalt 754 egyén; a szaporodás tehát 1867-ben volt 72, míg a megelőző évben 43 apadás mutatkozott. 1000 lakosra 1867-ben 35 halálozás esett. Az aránylag jelentékeny halálozást közlő a gyermekápolás elhanyagolásának, valamint azon körülménynek tulajdonítja, hogy a köznép csak későn, vagy épen nem folyamodik orvosi segélyhez. 1867-ben az orvosi segély igénybevétele nélkül elhaltak 56% tettek.

A 754 haláleset között volt 404 férfi, 350 nő. Ezek közül az első életév folytán 244; 1—5-ig 162 halt meg; a legnagyobb halálozási számot ezentúl 30 évtől 40-ig (47) és 60 évtől 70-ig (49) terjedő életkorúak szolgáltatták. Erőszakos haláleset volt 13, ezek közül 6 öngyilkos. A legnagyobb halálozás juliusra (94) és január (73), február (77) hónapokra esik. A halálokra vonatkozólag, az első életévek folytán jelentkezett gyermekbetegségektől eltekintve a legnagyobb arányszámot a gümőkór mutatja (75=10%); aránylag jelentékeny még a hasmenésben elhaltak száma (53=7%). Összekelt 154 pár.

A városi kórházban 1867. év folytán 222 férfi, 174 nő, összesen 396 beteg ápoltatott. Ezek közül meghalt 29 férfi 17 nő, összesen 46; javult 23 férfi, 10 nő = 33; ápolás alatt maradt 12 f. 9 n. = 21 beteg, a többi gyógyulva bocsáttatott el.

Az egyes kóroknak, valamint a halálozási esetek százalékszámai lényegileg a fennebb közölt általános kimutatásával, melynek névleges részét képezik, esnek összeo. Az egyes betegségek kezelésére vonatkozó részletekből felemlítjük, hogy közlő a bőrön végzett kisebb műtéteknél, dobok felnyitásánál stb. a Richardson-féle porlasztó segélyével eszközölt helybeli érzéstelenitést mint kitűnő jó hatásút ajánlja. A végbezvitt nevezetesb műtételek 2 emlőrák kiirtása, borékvizcsapolás utólagos befecskendéssel, gümős here kiirtása, légcsőmetszés, gyermekfő- nagyságú húsdag kiirtása a jobb állzug tájáról, szarucsap műtéte s végre egy kizárt sérv műtéte voltak, melyek közül csak az utóbbi végződött a kifejlődött bélsipoly folytán halállal.

Az ápolási napok összes száma 9122 volt, ezekből egy betegre 23 ápolási nap és egy napra közép számmal 25 beteg esik. A kórház összes kiadása 4048 forintra rugott, tehát egy beteg ápolása 10 frt 22 krba került s ebből minden ápolási napra 44 1/3 kr esik.

Orvostanhallgatók önképző köre.

A k. m. egyetemi orvostanhallgatók önképző körének ez ideig alapitó tagjaivá lettek: Dr. Kéry János ur 50 frttal, dr. Poor Imre egyetemi mtnr ur 50 frttal, dr. Schaller János ur 100 frttal, dr. Wagner János egyetemi ny. r. tnr. úr 50 frttal. A kör anyagi javát pártolói adományokkal növelék: Basch Fülöp ur 20 fttal, Barbarics János 4 frttal, dr. Csorba Lajos ur 4 frttal, dr. Horváth János ur 5 frt, dr. Kövér Kálmán ur 4 frt. dr. Knöpfler Vilmos ur 1 drb. cs. aranynyal, dr. Mádi Pál ur 5 frt, dr. Milhoffer Antal ur 5 ft. dr. Navratil Imre ur 3 drb. cs. aranynyal, dr Pataki Dániel ur 1 drb. cs. aranynyal, dr. Pólya József ur 20 frt, dr. Stockinger Tamás ur 10 frt, dr. Teöreök Aurél ur 5 frt, Thury Sámuel képviselő ur 4 frt, dr. Weszelovszky Károly ur 5 frttal.

E kivül dr. Arányi Lajos egyet. ny. r. tanár ur „Kórboncztan elemei“ czimű müvének 50 példányával, dr. Herman Adolf ur „Gégetükrészet“ czimű művével, dr. Poor Imre egy. m tnr. ur a választmány

minden tagja részére „Gyógyászat“ czimű lapjának ez idei egy-egy példányával, s alapszabályaink 600 példányban kinyomatásával, dr. Stockinger Tamás egyet. ny. r. tnr. ur Fresenius „Minőleges vegyelemzés“ czimű művével kegyeskedtek a kört megajándékozni. — A „Gyógyászat“, az „Orvosi Hetilap“, „Wiener med. Presse“ mellékleteivel, „Hazánk“, „Századunk“, „Budapesti közlöny“, „Munkások ujsága“, „Kertész gazda“ s a t. szerkesztő és kiadó urak szivességéből ingyen jár a kör számára. A kör nevezett nagylelkü alapitóinak s pártfogóinak alapitványaik s minden nemü pártolói adományaikért az ügy s az idei választmány nevében mély köszönetet nyilvánitani kedves kötelességem.

Ez úttal tisztelettel felkérem azon t. orvostudor és gyógyszerész urakat, kiket a választmány f. é. martius havában a kör pecsétjével hitelesített kérelmi ivekkel bátorkodott ügyünk gyámolitása végett felkeresni, méltóztassanak azokat Klug Nándor a kör pénztárnokához, ősz utcza 2. sz. alá czimezve, junius hó 15-ig visszaküldeni. — Pest, majus hó 27-én 1868. Zelizi Daniel, titkár.

Az orvostanhallgatók önképző köre f. hó 24-én tartá az első felolvasási gyülést, melyen Ujfalusi József elnök megnyitó beszédet, — Csidei János „Szénsav kiválasztás s éleny felvétel ébrenlét és álomközben az embernél; németből“ czimű felolvasást tartottak. — Pest, majus 27. 1868. Zelizi Daniel, titkár.

Vegyesek.

Pest, junius 5-én. *A pesti sz. gyermekkórház egylet* május 24-én tartotta ez évi közgyülését. A közlött jelentés szerint az intézet tőke vagyona 1865 óta 1867 végéig 5906 frnttal szaporodott, s a rendezett sorsjáték azonkivül 17,804fr. tiszta hasznot hozott. — A közönség által tanúsitott ezen szives részvéten kivül, a vallás és közoktatási minister is pártolásra méltónak találta azt. Az egyesület által segélyzés végett benyujott kérvény folytán ugyanis, tekintettel az intézetnek sikeres működésére a tudomány és oktatás terén, egy oly tanársegédi állomásnak rendszeresitését igérte meg, ki ott a tudományos működés kiegészitése és emelése végett élet- és kórtani vizsgálatokat tegyen. Az egyletnek e végett természetesen helyiségről s az intézet felszereléséről kellene gondoskodni. — Beteg ápoltatott 1862—1864-ben kórodailag 1520, anyák 57, járólag 13,229, összesen 14,816; 1865—1867-ben kórodailag 1447, anya 41, járólag 14,105, összesen 15,593.

= Pestváros hatósága a szegény lakosok számára olcsóbb és egészséges lakásról szándékozik gondoskodni. Ezen házak felépitése a Ludoviceum és kalvária közötti téren a Józsefvárosban, az államvaspálya közelében a Terézvárosban, s a ferenczvárosi temető szomszédságában terveztetik.

—*a*— Az orvoskari kültagok ügyében összehivott értekezlet által kiküldött bizottságba a tanártestület tagokul: Rupp J., Wagner J., Jendrássik J. és Balogh K. ny. r. tanárokat választotta; a kültagok részéről pedig megválasztattak: Havas J., Flór F., Halász G. és Kovács S. Endre tudorok.

—*a*— Sée orvostanár, Párisban, az ultramontan pártnak szemet szúr. Lapunk egyik számában emlittettük, hogy mily vihar keletkezett ellene, s az ultramontan párt ezen alkalmat megakarta ragadni, hogy Párisban az államtól független katholikus egyetem alapittassék, melyben az orvosi tudományok katholikus szellemben adassanak elő. Sée tnr. azzal vádoltatott, hogy előadásai közben mondotta: „A lélek nem létezik, s ha létezik, nem halhatatlan; az ember állat mint a többi.“ Midőn Duruy a közoktatási minister ezen vád neszét hallotta, Sée-t magához hivatta, minek azon következménye lett, hogy körlevélben tudatta, miszerint Sée nyilatkozata értelmében ennek szavai félreértettek. Ezen nyilatkozat azonban a pártot nem csendesitette le, ők az ügyet a senatus elé vitték. A kormány úgy látszik e megtámadást komolynak tartotta, még pedig annál inkább aggódott, mert Rouher, államügyér és vezérszónok, betegségé miatt a vitában nem vehetett részt; Duruy-t pedig arra, hogy nyilvános vitában diadalmaskodhassék, nem tartották eléggé erős szónoknak. — Majus 19-én került tárgyalás alá Giraud kérvénye, melyben ez a tanszabadság leple alatt katholikus orvosi intézet létrehozását czélozta. Dupin, a szabadelvü közoktatásügyér megbuktatására törekedve, a kérvény támogatására kelt, és az anyagiasságot (materialismus) magtámadta; azonban minden rend nélkül beszélt, s beszéd közben egyik tárgyról a másikra merész ugrásokkal szökkent át, mi pártbelieinél megütközést, ellenfeleinél pedig szánakozást szült. Utánna Saint Beuve beszélt, s hatalmas szavakkal megrótta az „ultra-

montán klerikalis“ párt vezéreit, szónoklatát pedig ekként végezte. „Ha Francziaországban minden vallásnak helye volna, mint Belgiumban, akkor a papságnak meg lehetne hagyni a maga egyetemeit, de ez nem lévén így, nem találom elérkezettnek az időt, hogy ezen tárgyban új törvény dolgoztassék ki: szeretem a szabadságot, melyre hivatkoznak, előttem azonban drágább a polgárosodás, minélfogva a napi rendre térés mellett szavazok.“

A május 20-diki ülésben az anyagiasság elvei és Saint-Beuve ellen Donnet és Bonnechose bibornokok szólottak; mindamellett majus 23-án a tanszabadságra vonatkozó kérdés 85 szóval 32 ellen, az orvosi karnál levő anyagias (materialisticus) irányt illető vád pedig 83 szóval 43 ellen mellőztetett, s így a senatus napirendre tért át.

—α— A Popper József tr. vezetése alatt álló miskolczi közkórházban a szerkesztőségünkhöz beküldött évi jelentés kimutatása szerint 1867 év folytán 643 férfi és 653 nő, összesen 1296 egyén nyert ápolást, és 242 járó beteg részesíttetett orvosi tanácsban és segélyben. Ezek közül gyógyult 426 f. 480 n. = 906, javultan elbocsáttatott 103 f. 77 n. = 180, meghalt 65 f. 52 n. összesen 117 egyén; ez utóbbiak közül 31 haldokolva hozatván a kórházba többé orvosi kezelés tárgya nem lehetett. A kezelt betegek között 247 f. és 264 n. = 511 belbetegségben, 134 f. és 111 n. = 245 sebészi bántalmakban, 62 f. és 34 n. bőrbetegségben, 141 f. és 178 n. = 319 bujakórban, 18 f. és 29 n. szembántalomban, 41 f. és 37 n. = 78 egyén elmekórban szenvedett.

Az egyes kóreseteknek s az ezekre vonatkozó gyógyeredménynek részletes és arányszámokbani kimutatását tárgyazó táblázatokat helyszűke miatt mellőzvén, felemlítjük még, hogy a múlt év folytán a kórházban következő nevezetesb műtétek végeztettek: csonkitás 2, kiizelés 3, csonkolás 1, álképlet-kiirtás 5, kizárt sérv 3, körülmetélés 20, szürkehályog műtéte 8, szemrekesz kimetszés (irídectomia) 2.

A kezelt 643 férfi beteg 11,781 ápolási napot vett igénybe, miből egy betegre $18^1/_3$ nap esik. A 653 nőbeteg összes ápolás ideje 14,361 napot tett ki s igy minden nőbetegre 22 nap jut. Az összes kiadás 11,040 frt $71^3/_4$ krra rugott, mely összegből egy betegre 8 frt 54 kr esik.

—α— A képviselőház május 29-kén tartott ülésében Borcsányi János a belügyérhez kérdést intézett, hogy „van-e tudomása a felől, hogy míg a bécsi és prágai orvosegyetemben tudori fokot nyert orvosok a magyar államterület bármely helyén szabadon és akadálytalanul gyakorolhatják orvosi hivatásukat, a pesti orvosi egyetem által oklevelezett orvosok ezen jog gyakorlatától Bécs városa területét illetőleg eltiltvák; s ha erről a belügyérnek tudomása van, szándékában van-e a lajtántúli kormánynál ez érdemben teljes viszonosságot kieszközölni.“

A belügyér távollétében Szlávy József államtitkár, odanyilatkozott, miszerint a belügyér a maga útján lépéseket fog tenni arra nézve, „hogy ne hozzuk be mi is azon megszoritást, minélfogva eddig Bécsben a pesti egyetembeli orvosoktól colloquiumot kivántak, hanem, hogy inkább a bécsiek szüntessék azt meg; ugy hiszi, e tekintetben nem lesz semmi akadály.“

—α— Schaller tr. Székes-Fehérvárról, a képviselőházhoz kérvényt intézett, melyben a himlő-oltás megszüntetését kéri.

—α— A „London Hospital“ jövedelmei távolról sem elégségesek a kórházi kiadások fedezésére, miért Gladstone elnöklete alatt a „Canon-street Hotel“-ben nagy ebéd tartatott, hol kétszáznál többen gyültek össze, s rögtön 65,000 forintot adakoztak.

—α— Francziaországban a halálozások okainak kimutatása, egy-két város kivételével igen tökéletlen, mert az orvosok a közigazgatási hatóságok felszólítására legnagyobb részben vonakodnak értesítéseket adni; még pedig részint azért, mert betegeik irányában a titoktartást megszegni nem akarják, részint mert az olyan kimutatások tudományos becsében igen kételkednek, valamint olyanok is találkoztak, kik kijelentették, hogy arra vonatkozó adatokat csak pénzfizetés mellett fognak szolgáltatni. A kormány elhatározta törvényt hozni, mely az orvosokat kényszerítse idevonatkozó bejelentéseket tenni. Az orvosi akadémia ezen irányban megkérdeztetvén az ilyetén törvény hozatalát helyeselte.

Hetikimutatás

a pestvárosi polgári kórházban 1868. május 29-től egész 1868. junius 4-ig ápolt betegekről.

1868.	felvett			elbocsátott			meghalt			visszamaradt				
	beteg			gyógyult			beteg			beteg				
	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	szülőnő	gyermek	elmekór	összeg
Majus 22.	22	13	35	22	11	33	3	3	6	368	417	1	6	29	821
„ 30.	15	19	34	10	16	26	3		3	371	419	1	8	27	826
„ 31.	09	12	21	39	20	59	4	1	5	337	410	1	8	27	783
Junius 1.	13	6	19	10	6	16	2		2	333	410	1	8	28	784
„ 2.	14	15	29	21	12	23	3	1	4	337	411	1	9	28	786
„ 3.	37	26	63	24	20	44	1	3	4	347	415	2	8	29	801
„ 4.	28	16	44	19	19	38	5	1	6	347	410	2	7	29	801

HIRDETMÉNYEK.

GLEICHENBERG

(Steyerországi gyógyhely),

Konstantin és **Klausenstahl** forrásokkal, és **Jánoskúttal Spielfeld** déli vaspálya állomáshoz közel, igen bájoló vidéken s ásványvizeinek kitünő gyógysikeréről hires — **kölönösen görvélyes és gümőkóros bántalmakban, a légzési-, emésztési-, hugy- és ivarszerek takárainál, hiányos vérképzésnél, sápkórnál kitünő**; appenzeli legény által készített kecske savó, **igen jeles égalj**, szerfelett enyhe, széltől s portól ment lég, kényelmes lakások, gyógy- és olvasó termek, jó étkező helyek, és zenekar stb. stb. **A közlekedés Gráz** és **Spielfeld vasuti állomásokon** naponta kettős posta összeköttetéssel, gyorskocsikon és kényelmes fogadott kocsikon történik. **Fürdőidény májustól octoberig.**

Ásványvíz megrendelések alólirt igazgatósághoz, vagy a kútkezelőséghez Gleichenbergben intézendők; **lakás megrendelések** azonban — némi foglalóval — csupán az utóbbihoz.

☞ **Fürdő röpiratok** az osztrák birodalom minden nagyobb könyv- és ásványvíz kereskedése által ingyen kaphatók.

A Gleichenbergi részvényes társulat igazgatósága
Grázban (Steyerországban).

(2—6)

(3—3)

Nagyban Kicsinyben

EMRESZ KÁROLY

ásványvíz-főraktára,

fűszer- csemege-, és borkereskedésében

„AZ ARANY OROSZLÁN“-hoz váczi-utcza 1. sz.

az egész idényen át

friss természeti bel- és külföldi

ÁSVÁNYVIZEK

melyek közt a ritka kivánatos, mint: Vichy, Wildungi, Spaa, Pyrmonti stb. hasonlókép különféle **forrás-sók** (Salien) is kaphatók.

☞ **Bizományi raktár van a rohitsi, buziási, budai keserűvíz (Deák) források igazgatóságaitól.**

PEST, 1868. KHÓR és WEIN KÖNYVNYOMDÁJA. (Dorottya-utcza 14. szám).

Pest, 1868. **24. sz.** Junius 14.

Kiadóhivatal: Kelyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr., vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesítendők.
Hirdetésekért soronkint 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében váczi utcza Drasche-féle házban.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvárlat közlönye.

Tizenkettedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos **Markusovszky Lajos** tr. Főmunkatárs **Balogh Kálmán** tanár.

Tartalom: Genersich Antal tr.: Fonalóczkór esete embernél, — étetési kisérletekkel állatoknál. (Vége.) — Verebélyi László tr.: Balassa tanár sebészi kórodájának betegforgalma 186⁷/₈ téli félévben. (Folytatás.) — Könyvismertetés. Sebészi műtéttan. Számos fametszettel. Irta Navratil Imre. — Lapszemle. A rekeszizom görcse mint a víziszony alkalmával bekövetkező halál oka. — A meleg kénes fürdőkre vonatkozó észleletek. — Vesebeli tömlő összetévesztése petefészekbeli daganattal. — Apróbb szemelvények.

Tárcza: Bizottsági jelentés a m. orvosi könyvkiadó társulat pénztáráról. — Meghivás m. orvosok és természetvizsgálók 1868-diki XIII-ik nagy gyülésére. — Az orvosi kar kültagjai ügyében összehivott tanácskozmány jegyzőkönyve tárgyában. — Kézmárszky tr.: Szülészeti és nőgyógyászati levelek. — Vegyesek. — Pályázat. — Hirdetések.

Fonalóczkór esete embernél, — étetési kisérletekkel állatoknál.

Genersich Antal rókuskórházi boncznok és egyetemi tanársegédtől.

(Vége.)

D. A. 36 éves hajadon, 1867. september 8—9 közti éjjelen, nagy-diófa útczai lakásán, mérgezési tünetek közt halt el. Hullája a rókus-kórházba hozatván, ugyanott hatósági felszólítás nyomán rendőri bonczvizsgálat alá vétetett. A sept. 9-kén eszközölt és törvényszék-orvosi tekintetben is érdekes bonczolás jegyzőkönyve szóról-szóra ekként hangzik:

A) Külvizsgálat.

A magasabb termetű, középszerűn táplált női hulla bőrszíne mellül sápadt halvány, az arczon és altesten egyes foltokban, a háton egész kiterjedésben halvány szederjes. Haja gesztenyebarna, szemei félig csukvák. A köthártya halvány, a szemrésnek megfelelőleg baloldalt, belől, kissé belövelt. A szaruhártya zavaros; a szivárványhártya sárgás. A láta kissé kitágult. Az állkapocs meredt. A nyakrész arányos. A mellkas dombordad, kissé keskeny. Az altest behúzódott, deszkakeménységű. A végtagok erősen meredtek. A test izmai kemény tapintatúak, az ikrán kissé kidomborodók. Az ujjak végei szürkések, ránczosak. A körmök, különösen a kézujjaké, szederjes kékesen áttetszők.

Külsértések. A bal halántéktájon ½"-nyire a külszemzug fölött 1 krajczár-terjedelmű halvány kékes folt, mely bevágatva a bőr alatti szövetben a halántékizomig terjedő sötétpiros vérbeszűrődést mutat. A jobb ikra küloldalán 5- lencse egész krajczárterjedelmű kékes folt, mely bevágva a bőralatti kötszövetben csekély sötétpiros véraláfutást mutat.

B) Belvizsgálat.

A fejbőr vérszegény. A koponyaboltozat vékony, csontbélszegény. A sarlóöbölben kevés folyékony, biborszínű vér. A kemény agykér szívós, közép vértartalmú. A lágy agykérek szakadékonyak, edényeik kissé belöveltek. A sarlónyujtvány oldalain csekély cacchioni-féle szemcsésedések. A tészta-szívós agy metszlapján valamivel több vérpont és csík. Az oldalgyomrocsokban 2 nehezék tiszta savó, a gyomorbélés kissé belövelt. Az edényfonatok középvértartalmúak. Az agyacs és nyultagy mint az agy. A koponya felfürészelése és az agy kivétele után körülbelül 5 obony sötétvörös vér folyt ki. A bőralatti kötszövetben mérsékelt mennyiségű háj. Az izomzat erősen kifejlődött, tömött, száraz, vörösbarna. Minden izomban, különösen az inas vagy csontos ragponthoz közel és leginkább a rágizomban, számtalan tűszúrásnyi, tojásdad, egyenlő nagyságú, sárgásfehéres pontok vannak beszórva, melyek (a bonczolat közben tett) közelebbi górcsői vizsgálatnál át nem tűnő s csak sósav használata után átlátszó, tojásdad, kötszöveti burokba tokolt, trichina spiralis név alatt ismert férgeknek bizonyúlnak. A torkolati visszerekben sok sűrű meggyszínű vér. A paizsmirigy középnagyságú, tömött, vérszegény, ikrás, enyvesen beszűrődött. A bárzsing, gög és légcső nyákhártyája halvány. A hörgőké kissé belövelt. A bal tüdő egész kiterjedésben odanőtt, a jobb szabad. Előbbi akkora mint kilégzésnél, egész felületén szívós álhártyaszerű lerakódmánynyal fedett, a csúcsban nehány kérges behúzódást mutat, mely a metszlapon kérges, palaszürke szövetbe folytatódik. E tüdő mellül szivacstapintatú, halványvöröses, hátul petyüdt, kissé lószőrpárna-tapintatú, vérdúsabb, légszegényebb, s csekély mennyiségű habzó savóval beszűrődött. A jobb tüdő akkora mint belégzésnél, a csúcson a fennebbihez hasonló behuzódásokkal, mellül halvány, dunnatapintatú, légdús, vérszegény, hátul részint szivacs- részint lószőrpárna-tapintatú, sötét violaszínű, légszegény, vérdús, az alsó részekben kissé savósan beszűrődött. A szívburokban ½ obon tiszta savó; a szív ökölmekkoraságú, petyüdt, izomzata sötétbarna színezetű, kissé törékeny, üreiben kevés véralvadék és folyékony meggyszínű vér. A máj a szomszéd részekhez szálagosan odanőtt, középnagyságú, felülete szívós álhártyaszerű lerakódmányokkal fedett, helyenkint kissé behúzódott, kivül-belül barna vörös-színű, közép-vértartalmú. A jobb lebeny alsó részén kendermag-terjedelmű, kékes-színű, kissé bemélyedt folt, mely a metszlapon egy kendermagnyi, a mony merevencs-szövetéhez hasonló képletet mutat. Az epehólyagban kevés húslé színű epe. A lép valamivel nagyobb, burka ránczos, helyenkint tejszerűn elhomályosodott, állománya porhanyós, közép-vértartalmú. A hasnyálmirígy durván szemcsézett, közép-vértartalmú. A gyomor és belek, külön-külön leköttetve, vegyvizsgálat végett Molnár városi vegyész úrnak átadattak, különben a gyomor savóshártyája mérsékelten belövelt, nyákhártyája egész kiterjedésében duzzadt, átalában rózsaszínű, az alapon és a nagy ív nagyobb ré-

szében sötét piros; utóbbi helyeken csak nagyító üveggel lehet a reczézetességet kivenni. Ürében 3 font csokoládészínű, fehér czafatokkal kevert folyadék. A vékonybelek kivül rózsaszínűek, félig kitágúlt állapotban, nyákhártyájuk duzzadt, rózsaszínűen belövelt, ürükben felül inkább hagymamártáshoz, az alrészekben rizsléhez hasonló folyadék. A Peyer-féle plaque-ok reczésen belöveltek és $^1/_2$ vonal magasságnyira duzzadtak. A vastag belek kivül-belől halványak, a vakbélben és felhágó remesében híg rizsléhez hasonló, innen alófelé szürkés-fehéres, híg, nyákszerű anyag. A vesék középnagyságúak és vértartalmúak, elég tömöttek. A húgyhólyag üres. A méh középnagyságú, nyaka kissé meghosszabodott, alapja hátrafelé hajlott, szája oldalain behúzódott. A petefészkek kissé szálagosan odanőttek, megnagyobbodottak. A jobbikban egy borsónyi sárga folt. Mindkét pete kürt egész újjnyira kitágult, barnavörös, sűrüded folyadékot tartalmaz. — A gyomor és beleken kivül egy darab máj és vese is adatott át Molnár úrnak.

* * *

A mérgezést illetőleg ezen eset oly hasonló volt a cholera-esethez, másrészt 1867-ben is előfordult 1—2 cholera-eset, s a gyomor nyákhártyáján az ismert kimaródások hiányozván ennélfogva a vegyi vizsgálat befejezéseig arsenoldat mérgezés és cholera közt kellett ingadozni. Egy-két nap múlva Molnár úr a vegyi vizsgálat alá vett tárgyakban egy gr. acidum arsenicosumnak megfelelő arzént talált; jelentése szerint a mérgezésre patkánypép használtathatott igen nagy mennyiségben. A nő bonczolatánál több orvos növendék, s nevezetesen Procop, Ajtai, Czakó urak voltak, kik az étetési kisérleteknél is szives segédkezet nyujtottak. Végre megemlítendőnek tartom, hogy az elhúnytnak egy jelenlévő ismerőse még a bonczolat előtt állította, hogy a nő 8 év óta Pesten volt és ez idő közben nehány év előtt szaggatásokban szenvedett, különben sokszor görcsöket kapott. Az előbbi tünetet a fonalóczkórral, az utóbbit méhferdülettel lehetne összefüggésbe hozni.

A trichines izomzatot mindjárt hevenyében, még a bonczolat bevégezte előtt a rókusban górcsővel megvizsgáltam. A fonalóczok meglehetős nagy számmal voltak jelen, úgy hogy a rekeszizomban középnagyságú metszetre 4—6, a rágizomban 2—13 esett, a halántékizomban szintén annyi, a nagy mellizomban 1—7, a többi izmokban átalában kevesebb, úgy hogy némely metszetben egy sem volt, de más részt megint az izom ragpontja felé 6—8-at lehetett egy metszetben találni. A tokok nagyobbára tojásdadok vagy czitromalakúak voltak; hosszuk 0.2805 — 0.3135 mm, szélességük 0.1155—0.1650 mm., s némelyikük szürkésen áttűnő úgy, hogy a fonalócz sósav nélkül is kivehető; a legtöbb a kúpnak megfelelőleg egészen átlátszatlan. A bennlevő fonalóczok hossza 0.78—0.936 mm., szélessége 0.0231—0.0288 mm. Sok ezen fonalócz közül összetöpörödött, egyenetlen szélű, majdnem olvasószerű volt. Compressorium birtokában nem levén, a trichintokokat csak kézzeli nyomás által repesztettem szét és pedig igen sokáig kedvezőtlen eredménynyel, úgy hogy a kijövő trichin szétdarabolt volt és nem mozgott. Minthogy a sósav hozzátétele után sem észleltem mozgást a tokban visszamaradt férgeken, már azon reményben voltam, hogy a trichinosis gyógyítását felfedeztem, s annak bebizonyítására sept. 10-kén a következő etetési kisérleteket tettem.

1. A) Fiatal barna kutyának 2 latot belső kar orsó-kézhajlító-, szabó-, és kétfejű karizomból.

2. B) Kutyának 2 latot a kétfejű kar, nagy mell- és egyenes czombizomból.

3. A) Vén fehér nyúlnak 2 latot a kétfejű kar- és belső karizomból.

4. A) Fiatal sárga nyúlnak 2 latot, a kétfejü kar-, rekesz- és belső hasizomból.

5. B) Fiatal sárga nyúlnak 2 latot a nagy mell-, belső kar-, rekesz- és orsói kézhajlítóból.

Sept. 12-dikén dr. Bakody, ki a bonczolatnál jelen volt orvosnövendéktől a fonalóczos húsból kapott, azt mondta nekem, hogy a fonalóczoknál mégis észlelt mozgást; én erre újonnan tokokat repesztgetvén csakugyan magam is láttam, hogy a 3 nappal azelőtt bonczolt nő kissé bűzös izomzatából ép trichinek is bujtak ki és óra hosszant lassan mozogtak; a mozgás gyenge melegítésnél élénkebb lett.

Étetési kisérleteim eredménye a következő:

Az étetés utáni 10-dik napig semmiféle változást nem tapasztaltam az állatokon, jó étvágygyal ettek, játszottak.

1. A) Kutyát september 17-én, az étetés utánni 7-ik napon megöltem. Gyomrában és beleiben igen sok, alig megemésztett étel és igen nagy mennyiségü csiríz-szerü nyál volt. A vékony és vastag belekben $1^1/_2$ napi vizsgálat után sem találtam trichint, csak a végbélben volt egy 3 mm. hosszú, petékkel megrakott bélfonalócz.

2. B) Sárga nyúl september 21-kén, az étetés utáni 11-dik napon megöletvén, halvány vékonybelének nyákhártyáján igen sok szürke nyák és ebben közvetlen a nyákhártyán fekvő rétegeiben számtalan nőstény, kevés hím trichin. Sem bélfonalóczot a vastag bélben, sem fonalóczmagzatot a hashártyán vagy izomzatban nem voltam képes felfedezni.

3. A) Sárga nyúl september 21-kén nyugodt lett, egy zugba visszahúzódott és onnan csak kergetésre ugrott ki; ha fülénél fogva felemeltem erősen hányta vetette magát s rugott, harapott, hőfoka emelkedett. Az ételben válogatott; 25-én kergetve sem ugrott többé, s csak lassan elkótrodott, köthártyája belövelt. Sept. 26-án étetés utáni 16 napon megöletett. A vékony és vastag belekben igen sok szürkés nyák, kevesebb bélsár; mind a vékony mind a vastag bél felső felében igen sok bélfonalócz. A hashártya savó rétegekkel be vont, melyben egy apró, igen áttünő, 0·1 mm. hosszú karcsú magzat. Az izmokban már igen számos apró, hosszirányú, alig kivehető fonalócz melyek leginkább csak az izomrészlet széthuzásánál kiesvén, az izomrostok mellett, vagy kilógva a rostokból, voltak jól kivehetők. A rágizom egyik metszetében 15 volt számitható, hoszszúságuk 0.176—0·4, szélességük 0·016—0·192. Az izmok haránt csikolata eltünt, helyette sokban a hoszcsikolat jól kivehető, másokban csak apró, gömbölyed szemcsetömeg látható. Szabad szemmel vizsgálva az izom kissé szakadékonyabb, levesesebb, nem oly nagyon halavány mint a házi nyúlé lenni szokott. Ugyan e nyúl cseplezében, fodrában, böralatti kötszövetében, és májában számos borsóka volt.

4. A) Fehér nyúl, melyet mint öregebbet tenyésztésre akartam felhasználni, october 5. meghalt. Az állat már természeténél fogva nem volt olyan virgoncz mint bajtársai. Sept. 20-dikától még restebb lett, visszahúzodott, de jó étvágygyal evett s alkalmilag ugrott is. September 27-dikétől a nyers zöldséget nem ette, csak a főttett, ajkait folytonosan mozgatta, hőmérseke felemelkedett volt. October 1-től az ételes tálba mászott, s ott ülve maradt, igen keveset vagy semmit sem evett, nehezen légzett, föltünőleg elaszott. October 5-dikén az étetés után 25-dik napon meghalt; bonczolatánál a következők találtattak: Az elsoványodott állat fejbőre halvány, a lágy agykérek vérdúsak, savósan beszürődvék. Az agy és agyacs tömött, savósan fénylő. A torkolati visszerek sötétpiros véralvadékkal telvék. A gőg és légcső nyákhártyája halvány rózsaszinű. A tüdők halvány scarlatpirosak, hátúl lőszőrpárna-tapintatúak, szederjesek, savósan beszürődvék. A gátor kötszövete sárgás sa-

vóval beszürődött. A szívburokban kevés tiszta savó. A szív tömött, a pitvarokban sok véralvadék és rostonya. A hasü rben két nehezék tiszta savó. A máj valamivel kisebb, sötét barnapiros, vérdús, állományában számos bórsóka. Az epehólyagban sok híg vörhenyes epe. A lép kicsiny, vérszegény, porhanyós. A gyomor összehúzódott, nyákhártyája nagyobbára duzzadt, szennyes vöröses-szürkés, ürében 1 obon sürü, czafatos, szürkés nyák. A vékony belek hártyái halványak, igen vékonyak, ürükben sok szürkés nyák. A vakbélben igen sok olajzöld, bűzös, pépszerű bélsár. A vastag belek hártyái halványak; a csípbélben kevés, a vastag belekben igen sok jól kifejlett béltrichin. A vesék középnagyságúak és vértartalmúak. A hólyagban sok tiszta húgy. Az izomzat megfogyott, halvány barnás, szakadékony, leveses, a környi kötszövet sok helyt sárgás savóval beszürődött, az izomrostok, kevés ép rost kivételével, haránt csikolatukat vesztették. A sarkolemma finom szemcsés anyaggal van telve, mely néhol vonalakban rendeződött. A trichinek bő mennyiségben találtatnak, a rágizom egyik metszetében 87-et lehetett számítani, különféle mekkoraságúak és többnyire hosszirányban fekszenek, nehány már feltekerődzött, de tokképződés még nincs jelen. *)

5. B.) kutya az egész idő alatt jól érezte magát. Az intézetnek saját ketrecze nem lévén, az állatot az előadások kezdetével a házi szolgához kosztba kellett adni, a honnan elszökött.

Ha már a hullának vizsgálatából kiderült, hogy az arsennel daczoló, betokolt, élő izomfonalóccal van dolgom, leletem még inkább kétségkivülivé tétetett azáltal, hogy a kisérletek úgyszólva mindannyian tökéletesen sikerültek és a mások által tett kisérletekkel egybevágók. Igy tehát joggal állíthatom, hogy az én esetem a legelső valódi trichin eset Magyarországon.

Míg Németországban az első, Zenker által határozottan bebizonyított trichinosis óta (1860.) e kór Szászhonban Anhalt-Dessau herczegségben, Brandenburgban, Pomerániában, Sileziában, porosz tartományokban, Hamburgban, Stolbergben, Braunschweigban, Hannoverában, Hessen Casselben endemiaképp uralkodott s egyes esetek Giessenben, Heidelbergában, Würzburgban, Jenában, Gothában, Korbachban és Bécsben is fordultak elő, eddig Magyarországon az 1865—66-ban tett vizsgálatok és nagyobbára papiroson maradt nyomozás daczára fonalóczot nem találtak. — Ismeretes tény, hogy a dr. Bakody és dr. Szabadföldi korán elhunyt tanulótársam által patkányban talált trichin nem spiralis volt, ettől már nagysága által könnyen megkülönböztethető lévén.

Ezeknélfogva a trichinosis miatt 1865-ben nagy rémülésbe esett közönség hamar megnyugodott és a disznóhúst úgy eszik mint azelőtt, mindamellett nálunk valóságos fonalóczkór nem fordult elő, legalább nem korismértetett. Habár az általam bonczolt nő nem is trichinosisban, hanem arsenmérgezésben halt meg, legalább azt bizonyítja, hogy a fonalócz minálunk is szerezhető, s így a kérdés merül fel: minek tulajdonítható, hogy minálunk a trichinosis hevesebb esetei még nem léteztek? s erre eképen felelnék:

Németországban a legtöbb disznóhús fölületesen megsülve, sózva és páczolva, vagy csak 2—3 napig, azaz felületesen kiszárítva és füstölve használtatik fel. Gerlach vizsgálataiból ellenben kitűnik, hogy a trichinek csak olyan húsban haltak el biztosan, mely vagy 1) kivül belől tökéletesen meg van sülve vagy főve, és nemcsak felületesen megpörkölve ugy, hogy belől még leveses, vörhenyes, vagy 2) elhaltak olyan izomzatban, mely tökéletesen kiszáradt kemény volt, akár már a füstben vagy a levegőn, gyorsan vagy lassabban eszközöltetett a kiszáritás. Ezek épen azon módok, melyek szerint minálunk a disznóhús elkészíttetik, mert nálunk csak jól átsült vagy főtt disznóhúst, jól kiszáradt s még azonkivül több óra hosszant főtt, vagy sütött sonkát és kolbászt adnak. Ugy hiszem, hogy főleg ezen eljárásoknak, s kevésbe a magyar disznó nemességének tulajdonitható, hogy minálunk az embereknél trichinosis eddigelé még nem találtatott és nem is léphet fel mindaddig, míg az 1000 meg 1000 év alatt helyesnek bizonyult szokástól el nem térve, a disznóhúst csak jól megsütve, főve vagy tökéletesen kiszáradva és megfüstölve fogjuk enni.

*) Ezen nyúl elrothadt, nyűves lett, a nyákban trichint nem találtam. Az izomzat szenynyes barnás kenőcscsé átváltozván benne még egynehány jókarban levő trichin volt feltalálható, mely azonban már nem mozgott.

Balassa tanár sebészi kórodájának betegforgalma 186⁷/₈ téli félévben.

Közli Verebélyi László tr. egy. tanársegéd.

(Folytatás.)

Csonthártya, csont- és izületi bántalmak.

Kóralakok: görvélyes csonthártyalob 1, javult, nyugalom zsongító étrend és gyógykezelés, hüvös melegedő borogatások és jod-beecsetelés mellett; csontszú 2, gyógyult; egy a kézközépcsontokban, alkarcsonkitás; egy a lábtőcsontokban, alszárcsonkítás; — csontüszök 4, javult 2, nem javult 2; egyszer jelen volt az állkapocs koronanyújtványán, mely tágitás után el is távolíttatott; — csigolyalob és heregenyedés 1, javult nyugalom, hüvös melegedő borogatás, zsongító étrend, chinin mellett; — térdizlob 2; jav. 1, meghalt 1; gypszkötés, Lorinser-féle nyújtógép; — izületi testecs 1, javult, lobos izgatottság megszüntetése, jodbeecsetelés; a test széles kocsánynyal birván, nem volt kiirtható; túró mészkötés.

Csonkítás az idei félévben kettő történt, az alkar alsó harmadában és az alszár alsó és harmadik negyede határán. Az alkaron a csonkítás véghezvitetett görvélyes kéztőcsontok szuvasodása miatt igen gyönge leányzónál; az alszár-csonkítás pedig javalva volt egy különben ép egyénnél, ki elhanyagolás következtében a lábtőcsontokban létrejött csontosodással járó csontszúban szenvedett és hol a hosszú folyamat következtében az achillesin körüli részek szalonnásan be voltak szűrődve és hellyel-közzel fekélyesen áttörve.

A kezelés a kórodán a lehető legegyszerűbb eljárásban áll. Miután az üterek vörös selyemfonállal leköttettek és a hajszáledényes vérzés hideg vízbe mártott szivacs által csillapíttatott, a manchette, tépettel kitömve, ragtapaszszal egyesíttetik. Hüvös borogatások az első órákban jelentkező fájdalmat csillapítják. A harmadik huszonnégyóra végével a kötés megváltoztattatik. A fonalak 8—10 napra kiválnak. Az alkarcsonk 4-dik hétre, az alszár 6-dik hétre begyógyult minden kellemetlen szövődmény nélkül.

Taplós térdizlob, gypszkötés alkalmazása, tályog megnyitás, javulás, genyfelszívódás, általános köles-gümőkór kifejlődése, halál.

Lebert, Wyss és Waldenburg gümőkkel oltási kisérleteket tettek állatokon, a corollariumok, melyeket azokból vontak és az emberi kórtanra átvittek: hogy köles-gümő, heveny vagy idült, leginkább az által fejlődik, hogy turós szétesésében levő részekből, geny vagy lobterményből eredő finom részecskék a vérbe fölvétetnek és a belső szervekben lerakatnak, s hogy a köles-gümő nem egyéb, mint felszívódási vagy fertőzési kór. Ennek gyakorlati igazságát a következő kóreset is látszik bizonyítani.

K. S. 26 éves, asztalos, 1866-dik évi olasz hadjárat alatt sok gyalogolás következtében különösen éjjel érzett szaggató fájdalmakat a jobb térdben, két hó mulva vett legelőször daganatot észre ugyanitt, mire kórházba ment, hol a daganat elmúlt. Hazaérkezvén, újra mesterségéhez látott, de 1867. februárban térdbeli daganata ismét kényszerité a kórházat felkeresni Javultan ugyan, de nem szabadon minden fájdalomtól ki kivánkozott onnan, de

minthogy munkáját végezni most sem volt képes, a kórodára folyamodott. Váltólázat és egy kelevényt kivéve, mely a jobb pofán székelt, semmi betegségre nem emlékezik. Családjában semmi örökleteg bajt nem ismer.

1867. oct. 26-kán a következő jelen állapottal vétetett föl: A jobb térd másfél akkora mint a bal, rajta az izület körvonalai elvesztek. A bőr egyenletesen síma, halvány piros, a dag puha-érméczes összeállású, kivéve a külső czombbütyök fölött, hol lúd petényi terjedelemben hullámzó. Itt a bőr szederjes piros-színű. Nyomásra a dag felületén a fájdalom csekély, nagyobb ha a nyomás a csontokig terjed. Activ mozgás lehetetlen, a passiv igen fájdalmas. A dag hőmérséke emeltebb. A gyöngén táplált egyén mellkasa semmi rendellenességet nem mutat, légzés csupán a csúcsokban kissé határozatlan. A többi működések mind rendesek. Miután a kórisme megtörtént, hűvös borogatások alkalmaztattak, melyek alatt a dag kissé lohadt, a fájdalmak enyhültek. A tályog november 12-kén megnyílt és lassan kiürült. November 18-kán gypszkötés alkalmaztatott ablakkal a tályognyilásnak megfelelőleg.

December 11-kén, minthogy a kötés meglazult és a beteg haza kivánkozott, tetemes javulása miatt új föszkötés alkalmaztatott.

December 16-kán este a betegnél hideggel kezdődő láznak tüneményei jelentkeztek. Belsőleg chinin rendeltetett.

December 22-kén éjjel a beteg roppant kinos érzettel járó rángások által lepetett meg a kóros izületben. Érverés 109. Hőm. 39.8 °C. A fájdalom csak morphininjectiókra enyhült, melyeket ezentúl emelkedő adagban folyton kelle alkalmazni 2 gr-ig naponként.

December 24-kén a kötést le kellett venni a térd megduzzadása miatt. Hűvös borogatás. Chinin és szomjának enyhítésére sodavíz rendeltetett.

Január 2-kán, a sípcsont belbütyke alatt képződő genygyülemnek út nyittatott, mire nagy mennyiségű büzös barnás ev ürült ki, mely azonban csakhamar tiszta sárga sürű genynek engedett helyt. A láz folyton tartott, a keresztcsonton a kezdődő felfekvés első jelei mutatkoztak. A csak egy helyben fekvő beteg alá légpárnák adattak.

Jan. 22. Hasmenés állott be, a legkisebb mozdulatnál igen fájdalmas alszár kifelé fordult. A hasmenés és láz minden szereléssel daczolt, a sorvadás óriási léptekkel haladt előre. A decubitus megtisztelt, de most a jobb tompor fölött támadt egy új felfekvés. A tüdő csúcsoknak megfelelőleg a kopogtatás nagyobb terjedelemben tompult, hörgi légzés különben érdes kilégzéssel hallható.

Martius 10-kén, miután tökéletesen csont és bőrré aszott a beteg, a térdizületből ürülő geny büzös evvé változott, a lábak vizenyősen megdagadtak, búcsut véve környezetétől kábálomba merült, melyből csak közvetlen halála előtt ébredt föl és 4 órakor reggel kimúlt.

Bonczlelet. A jobb alsó végtag megrövidült, a jobb térd megvastagodott, mellső részét az erősen kiálló czombcsont alsó vége és patella képezik, melyek fölött a bőr igen megvékonyodott. A térd aljában a fölcsúszott sípcsont felső végének hátsó felülete érezhető. A jobb szár a térdizületben félig hajtott, a lábfej hátfelületének külső felén fekszik, a talp fölfelé néz. A czomb és alszár tengelye a térdizület felett 3" metszik egymást. A kiegyenesítés meg van akadályozva, ennek megkisértésénél recsegés érezhető. Mellül a felhúzódott térdkalács alsó vége alatt mogyorónyi, belül a czombkoncz külbütyke alatt 3"-re krajczárnyi, a belbütyke alatt $1\frac{1}{2}$"-re babnagyságú, a térdaljban két krajczárnyi vékony bőrhíd által elválasztva, folytonosság-megszakadások láthatók. A külbütyök alsó vége fölött tallérnagyságú a nyilás. Mindezen folytonossághiányok széle és alapja puha, czafatos, szakadékony, többé-kevésbé zöldesen elszíntelenedett. A folytonossághiányok szélei alá vezetett újj a térdizület érdes csontfelületeit tapintja. Az ür benneke czafatos, szennyes-zöldes, büzös, zavaros folyadék. A térdizület szálagaiból csak czafrangos, szennyes-zöldes czafatok maradtak vissza. A szárkapcsi izület ép. A térdaljban az idegek és nagy edények mintegy ki vannak készítve. A jobb tomporon a sípcsont gumója táján tallérnyi, a keresztcsont fölött tenyérnyi, puha, czafatos, szennyes-szürkés szélü és alapú folytonossághiány. A két utóbbi helyen érdes csontfelület érezhető.

A bal tüdő szabad; a mellkas megnyitása után összelohadt, általában petyüdt, hátsó fele kissé lószőrpárna-tapintatú és hátul kissé savósan beszürődött. Találtatnak a tüdőben, különösen a felső részletben mogyoró-, egész tyuktojás-kiterjedésü, egyenetlen göcsös, ellentálló részletek, melyek bevágva a felső részekben tömött szürkés szövetbe ágyazott dara-, egész köles-nagyságú, kevés szürke és sok sárgás ellentálló szemcséket, az alsó részekben pedig törékeny, vöröses, szürkés, légtelen tüdő állományban köles-, egész mogyoró-kiterjedésü, túrószerü sárgás foltokat, a foltok közepén nagyobb törékeny, túrószerü falzatú üregeket tartalmaznak. A jobb tüdő egész kiterjedésében hártyásan odanőtt, különben hasonlít a balhoz, csakhogy itt a szürkés szövet és szemcse hiányzik és az állomány inkább vörösesbarna.

A vékony belek alsó részükben és a vastag bél nyákhártyája duzzadt, belövelt, itt-ott vékony bélsárral bevont. A vékony bél ezen részletében a Peyer-féle mirígycsoportozatoknak megfelelőleg 1—2 kölesnyi sárgás szemcse látható, melyek nagyobbjai töltsérszerü bemélyedést mutatnak. A Bauhin-féle billentyük fölött egy babnyi és a vastag belekben több borsónyi, rendetlen alakú, egyenetlenül fölemelkedett, keményded piros szélü és kissé megvastagodott egyenetlen alakú folytonossághiányok. Az alapon, néhol a széleken is daranagyságú sárgás szemcsék léteznek. A fodormirígyek általában lencse-, egész bab-mekkoraságúak, tömöttek, halványak, némelyikük túrószerü anyaggal van beszürödve. A jobb czombháromszögben levő nyirkmirígyek lencse-, egész bab-mekkoraságúak, tömöttek, halványak, a metszlapon részint pontozott, részint borsónyi kiterjedésü túrószerü beszürődést mutatnak.

A vesék középnagyságúak, tömöttek, halványak.

A többi szervekben jellegző a vérszegénység.

KÖNYVISMERTETÉS.

Sebészi műtéttan. Számos fametszettel. Irta Navratil Imre, orvos-sebész tr., műtő, a m. k. egyetemen az orr- és gégetükrészet m. tanára stb. Nyomatott Emich Gusztávnál, Pesten. 1867. Kis 8-rét, 419 l. Ára 3 frt. 50 kr.

Mint mindenütt, hol a nemzeti önérzet ébredésével nemzeti irodalommal bírni közóhajtássá vált, s az e czélra törekvő munkásság eredménye nemcsak a hazafias vágyak buzgalmával lépést nem tarthat, de egyelőre a nyilvánuló szükség igényeit sem elégitheti ki teljesen és egyszerre: nálunk is meglehetős biztossággal számithatott minden e téren felmerülő kisérlet valódi értékétől független jóíogadtatásra a nagy közönség, kegyeletes elnézésre az itéletképes kevesek részéről. Egyátalán nemrégi keltü tudományos irodalmunknak a természettudományokra s ezekkel kapcsolatban az orvostanra vonatkozó része ez idő szerint sem haladta még túl gyermekkorát, s a nemzeti büszkeségen és tudományos mozgalom magasb igényein kivül, a gyakorlati élet kivánalmainak is csak törekszik megfelelni. Arányban a hazafias óhajok türelmetlenségével inkább, mint a jól átértett szükséggel, a tudományos irodalom minden új termékének ú. n. birálata csak a többé-kevésbé jóhiszemü üdvözlés, keresett vagy keresetlen dicsőités stereotyp határai közt hullámzik. Részünkről a választékosság és érdemleges méltánylás e jóakaratú hiányát magyarázhatónak, de ép a közös czél érdekében határozattan károsnak is tartjuk. S ha átalában csakis igen kivételes esetekben hisszük megengedhetőnek valamely feladattal szemben elfeledni, mi áron és mi módon történik annak megoldása: irodalmunkat illetőleg eljöttnek látjuk az időt, melyben a jelen igényei és a jövő biztositása egyaránt sürgetőleg követelik, hogy a méltányos elösmeréssel vezetett, de egyszersmind méltányosan követelő kritika tisztét végezze és jogaiba lépjen.

Viszonyaink változtak, a még nem rég csak hő óhajtásink, vagy bizonytalan reményeink tárgyát képező jövő jelenné lett; helyzetünk előnyösebbé, de igényei is követelőbbekké váltak. S ha a lefolyt évtizedekben megjelent tudományos müvek irását, még ha értékük az irodalmi gyakorlatokén túl nem emelkedett is, igazolta azon hatás, melyet a közszellem ébresztésére és a tudományos nyelv kimüvelése által gyakoroltak: napjainkban, nemzeti önállóságunk érvényre jutása után már többre van szükségünk, s bármely e téren felmerülő munkát is csak az esetben tarthatunk jogosultnak, ha

egyebek mellett a változott viszonyok közvetlen igényeinek is megfelel s a tudomány szinvonalán áll. A magyar nyelvnek behozatala által oskoláinkba és egyetemünkön, a joggal, magyar nyelven képezhetni az ifjuságot, egyszersmind a kötelezettséget is átvállaltuk e kiképzést lehetővé tenni; de ha kétségtelenül sürgősöbbé vált is ennek folytán mielőbb pótolni irodalmunk hiányait, legalább az első szükségleteket illetőleg: czélra vezetően ezt csak oly művek által lehet és szabad eszközölnünk, melyek a külföldi irodalom párhuzamos termékeit az érdeklettek hátránya nélkül teszik nélkülözhetővé. Részünkről legalább a közel múlt idők akármely használatban volt surrogatumát is előnyösbnek tartanók egy időre az oly berendezésnél, melynek folytán a tudomány a nyelvnek áldozatúl hozatnék, s ifjuságunk szakképzettsége tudományos irodalmunk primitiv álláspontjának minden tekintetben tükrözője lenne. Az oly mü, mely tartalmát és tudományos álláspontját illetőleg is a kezdeményezés bélyegét viseli magán, nemcsak helyzetünk első sorban álló igényének, mely a gyakorlati hasznavehetőség, nem felel meg: de határozottan káros hatású is az által, hogy olvasóit félrevezeti, s megosztva az előre láthatólag még hosszú időn át nem feles számú közönséget, a nálánál jobb, valódi értékkel bíró művek megjelenhetését neheziti. Maga a közelösmerés, mely a tudományos iró tevékenységének hazánkban még sokáig egyetlen, a nemes becsvágy előtt mindenkor legértékesebb jutalmát képviseli, csak úgy lehet hatással és szolgálhat ösztönül ha értékét — könnyelmü pazarlása által — minmagunk alá nem ássuk.

Hazafias kegyeletünk túlsága eddig sem maradt befolyás nélkül irodalmunk újabb irányára, s ha ellensúlyozni nem fogjuk, annak fejlődését hosszú időn át betegessé teheti. Ha még nem igen rég minden tekintetben áldozattal járt magyar irónak lenni; napjainkban a tekintetnélküli ünneplés aránylag jelentékennyé tette azok számát, kiket e térre hivatás helyett az olcsó dicsőség vágya csábitott. Ujabbkori irodalmunkban többes számmal találkozunk oly jelenséggel, melyben az írói plagium csakugyan netovábbját érte el, s mi minden oly irodalomban, melynek kritikája van, a munkán kivül a szerzőt is lehetetlenné teendette; találunk siker és dicsőitéstől kisért oly e r e d e t i műveket, melyekben az iró nem egyes részeket vagy fejezetet, de egész könyvét valamely külföldi szerzőtől kölcsönözte, eredetiséget legfeljebb a terv- és itéletnélküli kihagyásokban tanúsítva, s melyek ez okból hiányos forditásoknál vagy többé-kevésbé rossz, szolgai kivonatoknál nem egyebek. Az irói név és hír egy kis gépi munkán s a kiadó-keresés fáradalmain túl nálunk ez idő szerint alig látszik egyebet is igényelni, s minden újabb siker szélesebb körben teszi vonzóvá a veszélytelen vállalkozást. — Részünkről ujabbkori irodalmunk a kóros kinövését nem tartjuk közönyösnek, mint nem tartottuk fölöslegesnek a mondottak előrebocsátását, egyrészt az általunk választott, másrészt azon álláspont kijelölésére, mely a hazai művek méltányolásánál — nézetünk szerint —a birálat által egyátalán elfoglalandó lenne; elmondhattuk pedig azt jelen alkalommal annál inkább, mivel lényegileg szerző is velünk egy véleményen látszik lenni, s az ismételve élvezett könnyü siker által többé ki nem elégittetve, maga hívja fel előszavában a tüzetes birálatot.

Helyzetünkben mindenekelőtt arra van szükségünk, hogy az összes orvostan a tudomány szinvonalán álló művek által legyen képviselve irodalmunkban, s ez az mit szerző a sebészi műtéttanra vonatkozólag feladatúl maga elé tűzött. A feladat megoldására két út vezet: közelismerésben részesülő idegen munkák egyszerű leforditása, vagy a külföldi irodalom felhasználásával önállóan szerkesztett ú. n. eredeti művek irása. Az első, különösen nemzeti irodalmunk szempontjából, kevesebbet ad, de sikerre nézve biztosabb, eszközlésére szerényebb erők is elégségesek; az utóbbi, melyet szerző is választott, többet igér, siker esetén többet is adhat, de eredményében bizonytalanabb, több munkát és több képességet igénylő vállalat. — A tudomány folytonos haladása az ú. n. collectiv művek mind újabb kiadását vagy megirását folytonos szükségletté és igen érdemes foglalkozássá teszi, még a már kész, kifejlődött irodalommal biró közönséggel szemben is; nálunk, az ily mü a tudomány jelen álláspontján kivül a sajátszerü helyzetünkre és kezdetleges szükségleteinkre is tekintettel lehet, s az ez irányban tevékenység értéke és fontossága egyaránt nagyobb. Az illető szerző önállóan tett észleletei és az ezek alapján fejlödött, az eddigiektől talán eltérő nézetek növelhetik ugyan az ily mü becsét, de annak nem

nélkülözhetlen kellékei, míg másrészt, ha tulajdonképi lényege csupán a szétszórt anyagkészlet összegyüjtésében és rendezésében áll is, a kölcsönzött adatok megválasztása és méltánylása önállóvá, a mód melyen azok fölhasználtatnak és előadatnak, eredetivé teheti azt.

(Folytatása következik.)

LAPSZEMLE.

(—h—n) A rekeszizom görcse mint a viziszony alkalmával bekövetkező halál oka.

Peter tr. a Szent-Lajos kórházból általa észlelt és kezelt viziszony esetét közli, melynek tárgya harminczegy éves porczelánkészitő volt, ki ideges mérsülete mellett sokat ivott, részegségében pedig nehézkóri rohamok is léptek fel nála, 1867-iki novemberben veszett kutya által meg lett harapva. Az egészben véve csekély sebet vashalvaggal kiétették, mire a hegedés nemsokára bekövetkezett.

A beteg a harapásra többé nem gondolt, míg körülbelül öt hónap múlva, vagyis martius 15-kén a tagokban bolygó fájdalmak léptek fel, mi mellett a beteget átalános ellankadás érte, mely tünetek 26-dikáig tartottak. Egyszersmind szomorú és mélázó lett, étvágya azonban mindvégig megmaradt. Foglalkozását abba kellett hagyni.

26-kán nappal borzongás, étvágytalanság és szomjuság által lepetett meg. Ágyban feküdt, s éjjel lázas és nyugtalan volt. Másnap undor, fuldoklás, a gyomorban teltség érzése, míg a mellkasoldalán fájdalmak léptek fel. Hánytató adagoltatott. Estefelé, midőn hüsitő italt akart lenyelni, görcsök mutatkoztak, ekkor lévén első viziszonyi rohama. Nagyfokú nehéznyelés. Ezen tünetek fokozódtak, s még reszketés, nemkülönben görcsös rángások hozzájárulása által súlyosbodtak, miért a beteg mártius 27-én a Szent-Lajos kórházba vitetett. Igen szomorú volt, s azon kifejezéssel élt, hogy többé nem fog hazatérni.

Felvételekor nehezen járt, igen félt, halványan nézett ki, szemeit vadul rögzítette, látái pedig ki voltak tágúlva. Ha beszélni akart, görcsöket kapott. Torkában szárazság és összefüzés, míg a felhasi tájon nyomás érzése támadt. Pohárvíz látása a rekeszizom görcsét vonta maga után, minthogy azonban a beteg magán uralkodni akart, azt megragadva, tartalmát ki akarta üriteni; de csak két vagy három kortyot nyelhetett, mert a további nyelést a garat és a bárzsing görcse hátráltatta. Ekkor a poharat gyorsan letette és reszketett; arczán félelem és szenvedés kifejezése ült; a lélegzés lihegő és kapkodó lett. A válság néhány másodperczig tartott, mire csendesség következett. Valamely fénylő tárgy, például tükör látása, ugyanazon tüneteket vonta maga után, csakhogy ezek csekélyebb fokban jelentek meg. A homlokot kézzel érintvén, ez csekély görcsöt vont maga után.

Káprándoknak, tüsszenésnek, nőszési dühnek, köpdösésnek a szaglás és hallás túlfokozódásának semmi nyoma; valamint a nyelv alsó fetületén nyálkahólyagok (lysses) sem látszottak. Mérsékelt szomjuság, semmi étvágy, nyolczvan rendes érlökés. Gőzfürdő és csőre rendeltetett:

Rp. Moschi grammata duo, [1])
Asae foetidae grammata octo,
Vitelli ovi unius,
Aquae destillatae simplicis grammata 250. [2])
MDS. Csőre.

A részleteket körülményesen előadni nem akarjuk, hanemcsak megemlítjük, hogy a beteget egyszerre erőszakos roham érte, azon pillanatban, melyben a felnyitott ablakból hideg léghuzam áramlott hozzá. Mihelyt folyadékra gondolt, vagy néhány kortytyal megkinálták, ez azonnal görcsöket, sőt néha rohamot hozott létre. A megvizsgált csekély mennyiségü vizeletben kevés czukor foglaltatott.

Az első vizsgálás alkalmával a hőmérsék. C. sz. $+37^{0}$ volt.

28-dikára következő éjszaka a rohamok a gőzfürdők és mákonyos ital daczára szaporábbak lettek és súlyosbodtak. A száj nagy mértékben tajtékzott, s a hab csak felettébb nehezen juthatott onnét ki. Heves félrebeszélés káprándokkal és ijedtséggel

---

[1]) 1 gramme $13,_{72}$ szemer. [2]) 14 lat.

egybekötve jelent meg. Ezen izgatottsági tünetek után végtére reggel felé három óráig tartó ellankadás lépett fel. Újra görcsök mutatkoztak. Ezen pillanatban az érlökések száma 125-re, míg a hőmérsék + 39°-ra emelkedett. Bő izzadás. Kétszer monymerevedés ondókiürités nélkül. Nagymérvű félrebeszélés. A láták jelentékeny kitágulása. A bőr teljes érzéstelensége. Fuldokló kinézés.

29-kén nappali egy órakor két vagy három napig tartó fulladási roham következett be. A beteg folytonosan kiáltozott, hogy a légutakat kitöltő tajtékot kiürítse. Negyedfél órakor egyszerre meghalt, s a hónaljgödörbe helyezett hőmérő halál után következő C. sz. fokokat mutatott :

délutáni négy órakor	$40,_{8}^{0}$
„ „ óra 10 perczkor . .	$40,_{0}^{0}$
„ „ „ 15 „ . .	$40,_{2}^{0}$
„ öt órakor	$39._{4}^{0}$

A zsigerek, különösen pedig az agy és gerinczagy burkai vérdúsak voltak. Az agy domború felületén fehér izzadmány foltok látszottak. Az agy állománya kevéssé be volt lövelve.

Ezen betegnél nevezetes volt a rejlési kórszak hosszú tartama, mit azonban megfejthetünk, ha tekintetbe veszszük nagy testi erejét, s azon körülményt, hogy ingerelhetősége nagy mértékben ki volt merülve, részint a borlangos italokkal való túlságos élés, részint nehézkóri rohamai következtében.

Mi pedig a betegség gyors lefolyását illeti, ezt Peter tr. a rekeszizom tartós összehúzódásának hajlandó tulajdonítani.

A hőmérsék az élet utósó napján tetemesen növekedett, s egészen a halál utánni félóráig folytonosan hágott. Wunderlich, de Rivolta, Billroth és Fick a derménél (tetanus) hasonlót észleltek. Ezen hőmérsék-emelkedés azonban csekélyebb fokban más görcsös bántalmaknál is tapasztalható, így a nehézkór, görcskór (eclampsie) és méhszenviség eseteiben; ugy látszik, hogy a hőmérsék főleg azon esetekben emelkedik, melyekben derme van jelen, vagyis midőn az izmok rángó mozgások nélkül összehúzódnak. Leyden tr., J. Béclard kisérleteire támaszkodva, azt akként iparkodik megfejteni, hogy midőn az izomösszehúzódással a legcsekélyebb mozgás van egybekötve, akkor a melegnek legmagasabbra kell emelkedni, mert az izomösszehúzódás mozgás kifejtése és meleg fejlesztésével jár, melyek egymással megfordított viszonyban látszanak állani. Ezt tapasztaljuk a dermével járó bántalmak eseteiben.

Peter fiatal leányt észlelt, ki az agyburkok gümösödésében szenvedett, s a baloldalon hűdés és görcsös összehúzódások egymással váltakoztak. Midőn a balkar izmai összehúzódtak, akkor itt a hőmérsék 1—4°-kal magasabban állott mint a jobb oldalon; ellenkezőleg hűdés idejében a balkar hőmérséke a jobboldaliénál másfél fokkal is alábbszállott.

Csak az különös, hogy a víziszonynál és derménél a hőmérsék emelkedése nincs mindig jelen, hanem csak az utósó órákban szokott mutatkozni.

Jelen esetben az első napon a rekesz görcsös összehúzódásai daczára a hőmérsék csak 37° volt, míg másnap reggel vagyis a halál napján 39°, halál után félóra múlva pedig $40,_{8}^{0}$-ra emelkedett. A hőmérsék tehát a reggelihez képest majdnem két, az előtte való estelihez képest pedig körülbelül négy fokkal emelkedett. A halált fulladás okozta a rekesz görcsös összehúzódása folytán.

Peter egyébkint megengedhetőnek tartja, hogy a fulladás eseteiben a hőemelkedés, nem annyira újabb melegképződés, mint inkább a meglevő felhalmozódásának következménye; mert olyankor a tüdőkbe levegő nem jutván, az ezeken keresztül haladó vér víz elpárolgás, meleg szénsav elvesztése és hideg éleny felvétele által eléggé nem hülhet ki. (Soc. imp. de chir. 1868, april 8.)

(—h—n) A meleg kénes fürdőkre vonatkozó észleletek és ezekből következő folyományok.

Garriquot F. tr. a Pyreneken fakadó kénes fürdők keletkezésére nézve mondja, hogy az esővíz, a talajnak szervi anyagokat tartalmazó rétegeiben kénsavas szikenyt (natrium sulfuricum) oldva fel, a föld mélyébe a gránit, cambr, laurent és az elsőleges átmeneti rétegekig beivódik, hol magas hőmérsék, egyszersmind pedig kétségkivül villamáramok hatásának van kitéve. A jelentékeny hőmérsék és nyomás alatt a kénsavas só szervi anyagok jelenlétében kéneggé (sulfuretum) lesz, minélfogva a víz forrón és kénesen bugyog fel, mimellett a sziklákból különbféle részeket a legfelsőbb rétegekből pedig ismét kénsavas szikenyt vesz fel. Ezen elméletből foly, hogy a Pyreneken az esővizek, melyek a kénes vizekkel egyképen eredtek, kénsavas sókat, szénsavas szikenyt, halvanyt, szervi anyagokat stb. tartalmaznak; továbbá a kénes vizek kéneg tartalma a hőmérsék és az esővíz mennyisége szerint különböző, így midőn az előbbi magasabb, a kéneg mennyisége folytonosan növekszik, míg a kénsavas sóké csökken; végül, ha Papin-féle főzőedényben a kénsavas szikenyt szénával együtt forraljuk, kénes vizet kapunk.

Ha akarjuk, hogy két vegyelemzés egészen egyenlő legyen, szükséges, hogy az ugyanazon napról való vizekkel történjék, mert a kénegtartalom jelentékeny naponkinti változásoknak van alávetve; ha tehát az orvos valamely betegségben, hol a kénes fürdők javalvák, lelkiösmeretesen akar eljárni, azon naponkinti változatokra folytonosan ügyelni kell, melyeknek a lényegesebb létrészek alávetvék. Enélkül némely eshetőségek következhetnek be, melyek nem súlyosak ugyan, de a fürdő kezelés sikerét nehány napig késleltethetik.

Hogy a kénes fürdők hatásosságukban kárt ne szenvedjenek, némely dolgokra, bármily csekélyeknek látszassanak is ezek, igen ügyelni kell :

1) A szikeny kénegben gazdag és átalában az erős kénes vizeket, különösen midőn ezek serpentinből jönnek, medenczében hosszasan tartani nem szabad, s ha az abban való tartás kikerülhető nem lenne, azok szája szük és elzárható legyen. Az elzárás legczélszerűbben harang által történ, mely vízzel telt barázdába illik. 2) A nagy úszó medenczékbe csak gyenge kénes víz vezettessék, melyet szükség szerint kénben dúsabbal elegyíthetni. 3) A zuhanyokat kénes vízzel is elláthatni, de megjegyzendő, hogy a kén se az átalános, se a helybeli zuhanynál nem hat, mert itt minden a nyomástól, hőmérséktől és az alkalmazott eszköz szerkezetétől függ. 4) Az igen kéndús és rendes hőmérsékű vizek a garatbeli zuhanyok számára tartassanak fenn. 5) A lehelő szobákban (salles d'inhalation) oly kénes vizek ne alkalmaztassanak, melyek könenykénegjüket könyen elveszítik. 6) Kéntartalomra és hőmérsékre nézve különböző fokú vizek legyenek. (Académie de médecine. 1868, május 26).

(—h—n) Vesebeli tömlő összetévesztése petefészekbeli daganattal.

C. R., inkább finom szerkezetű fiatal hölgy tizenhárom éves korában a baloldali petefészektájon narancsnagyságú daganatot fedezett fel. Első ivarvérzése körülbelül ezen időben jelent meg, s az nehány éven át minden harmadik-negyedik hónapban bekövetkezett. Ezenkivül alkalmilag vérhugyozásban is szenvedett, azonban nem emlékezett, hogy az korábbi időkben is mutatkozott volna. 1856-diki januárban Henry Cooper Rose kezelése alá került, midőn a szilárd daganaton hullámzásnak semmi nyomát se lehetett tapasztalni. A daganat 1865-diki julius 22-dikéig lassankint növekedett, midőn a baloldalon egyrészről a fantájig és a Poupart-féle szálagig, míg másrészről a bordákig és a has közepetti vonaláig terjedett. Most már hullámzást is lehetett tapasztalni, s a csipőtarajtól, köldöktől és a bordáktól egyenlő távolban előálló pont keletkezett, mely telett a kifeszült bőr vékony és kékes volt. Rose ezen ponton csapot szúrt be, s hét pint véres, alvadékos folyadék üríttetett ki. A hasüregben nagy tömeget lehetett érezni, mely látszólag részben szilárd, részben sokrekeszű volt A beteg egy ideig magát igen gyengének érezte; körülbelül két év alatt azonban annyira felüdült, hogy két-három mérföldet gyalogolhatott. A szúrcsap által okozott nyilás a beteg egész élete hosszában tárva maradt, s sűrű, genyes, bűzös folyadék szivárgott azon ki, melynek mennyisége naponkint egy obontól több obonig változott. A történt csapolás után vérhugyozás vagy fájdalomnak nyoma sem mutatkozott, s a daganat lassankint férfiököl nagyságúvá lohadt. Körülbelül 1867-diki augustusban a szárak vizenyősek lettek, s a húgyban fehérnye bőven találtatott. Undor, gyengélkedés és fejfájás lépett fel, mire a beteg 1867-diki october 29-dikéig fokonkint összeesett, eszméletét azonban mindvégig megtartotta. Ezen esetben sok orvos tanácsát kérték ki, s mindannyian akként véleked-tek, hogy petefészekbeli daganat, bonyolódással van jelen; bonczoláskor azonban kitűnt, hogy a baloldali vese nagy tömlővé volt átalakúlva, még pedig az elválasztó szövet teljes elpusztulásá-

val egybekötve. A jobboldali vese a rendes nagyságot kétszeresen meghaladta, s zsírszerű átváltozásnak indult.

Ezen eset kivált azért érdekes, hogy tünetek egész sorozata lépett fel, melyek petefészekbeli daganat jelenlétével összeegyeztethetők. Így hosszú időn át, huszonöt évig tartott az, továbbá a daganatból kibocsátott folyadék húgyot nem tartalmazott, a megcsapolás pedig könnyebbülést eredményezett, s a daganat átalában véve kevés látható bajjal és szenvedéssel járt. (Royal Medical and Chirurgical Society. 1868, május 12).

(—h—n) Lenyelt datolyamagvak, melyek kiszorult sérv helyén jöttek ki.

Smith T. szerint gyermeknél, ki felső monyhasadás (epispadiasis) legnagyobb fokában és mindkét oldalon világra hozott lágyéksérvben szenvedett a következő eset fordúlt elő : a beteg két datolya magvat nyelt le, mire nemsokára a jobboldali lágyéksérv helyén fájdalom támadt, s az itt alkalmazott pépes borogatásokra genyedés és a magvak kiürítése következett be, mi ezek lenyelése után egy hónap múlva történt. (The Pathological Society 1868, május 5).

(—h—n) Pőfeteg a húgycső szájánál — kiirtás — gyógyulás.

Fiatal leánykánál a vizelés már születéstől fogva szerfelett nehezen történt, mely nehézségek később még növekedtek, úgy hogy végtére Guersant a gyermeket huszonkét hónapos korában műtette. A húgycső száját kusztorával bemetszve, az annak közelében levő pőfeteget, mely részben a húgyhólyagban feküdt, Graefe-féle serrenoeud és Chassaignak-féle szoritó (écraseur) segélyével eltávolitotta. A daganat műtétel után a hólyagból magától kiürittetett. (Soc. imp. de chir. 1868).

(—h—n) Herebeli gümősödés, — kiirtás, — gyógyulás.

A herebeli gümősödés nem tartozik az igen gyakori esetek közé, s még ritkábban történ meg, hogy ezen bántalom miatt azon szerv eltávolítassék, minélfogva Prestal közleménye, Pontoise, némi érdekkel bír. Kilencz hónapos gyermeknél ugyanis heredaganat volt jelen, s miután Prestal annak gümős minőségéről szúrcsap által meggyőződött, azt kiirtotta, az ondózsinórt pedig lekötötte. Az Az utóbbiról a fonál az ötödik napon leesett, s a műtétel utánni tizenkilenczedik napon a seb egészen begyógyult. (Soc. imp. de chir. 1868).

(—h—n) A bárzsing és a tüdők rákja.

Murchison tr. beteget észlelt, kinél bárzsingrák jeleztetett s fuladási tünetek között meghalt, miután az újnövedék a légcsőbe benőtt. Halál után kiderült, hogy a bárzsingrák rákkal volt bonyolodva, mely a tüdőcsúcson olyszerü keményedést okozott, mint ezt tüdőbeli gümősödéseknél tapasztaljuk. (The Pathological Society. 1868, május 5).

(—h—n) Vesekö-, nyilás a jobboldali húgyvezeték és a húgyhólyag között, — a húgyhólyag elüszkösödése.

Felnőtt férfi tünetekben szenvedett, melyek vesekövek jelenlétére mutattak, azonban legutóbbi időkig fennjárhatott, midőn élénk fájdalmak léptek fel. Végtére hugyany mérgezés és genyfertőzés tünetei között meghalt. Bonczoláskor Murchison tr. a húgyhólyagot üszkösödésben találta, közötte és a jobboldali húgyvezeték között nagy nyilás foglalván helyet, melyen keresztül a vesekő magának utat tört. (The Pathological Society 1868, május 5).

(—h—n) Sipoly a vakbél és a csipőbél között.

Murchison tr-nak felnőtt betege volt, ki hasmenésben és bélsárhányásban szenvedett, minek következtében meghalt. Bonczoláskor a vakbél és csipőbél össze volt nőve, az összenövés helyén pedig jókora nyilás észleltetett, melyen keresztül a vastagbél benéke a vékonybélbe bejuthatott. A vékonybélben a nyilás körül több fekélyt lehetett látni, melyek hegedésnek indúltak, s hasihagymázból látszottak származni. (The Pathological Society. 1868, majus 5.)

TÁRCZA.

A m. orvosi könyvkiadó társulat f. évi mártius hó 23-án tartott évi közgyülése által kiküldött bizottmány jelentése a társulati pénztár kezelése mibenlétéről.

Tisztelt közgyülés! A magyar orvosi könyvkiadó társulat f. évi martius 23-kán tartott közgyülése által (az alapszabályok 36. §. szerint) a társulati pénzkezelés megvizsgálására alólirottak választatván, és ezen tisztelő megbizásban f. évi april 30-kán eljárván, ezennel jelentik :

hogy az 1867 január 21-től egész 1868 martius 18 ig terjedő, és a társulat 1867 évi működéséről szóló, nyomtatott jelentésben közzétett pénztári kimutatás, a pénztárnok által előmutatott számoló könyveivel, és bizonyitó okmányaival, minden tekintetben megegyezik.

A mi a társulat pénzerejét 1867 évben, viszonyítva 1866-hoz illeti, átalán örvendetes gyarapodást mutat, és pedig összevonva :

a bevétel 1867-ben 1033 frt 97 kr. nagyobbodott; a kéznél levő társulati vagyon 4769 frt 56 kr. szaporodott mindamellett :

végre a társulati künlévő követelések összege, 1867 évben nem gyérült, hanem inkább 132 frt 50 krral szaporodott.

Mindezen pontos, és minden jutalom nélküli fáradozásért a t. pénztárnok urnak, nem különben az alapítványi bizottmány elenőri t. tagjainak, alólirottak — mint közgyülésileg megválasztott ellenőrök — ezennel köszönő elismerést indítványozni el nem mulaszthatják.

Kelt Pesten, 1868. május 10-kén.

Dr. Verebély József.
Dr. Fleischer.
Dr. Fromm Pál, ker. főorvos.

M e g h i v á s *)

a magyar orvosok és természetvizsgálók folyó 1868-dik évi augustus 24-dik s következő napjain *Eger* városában tartandó XIII-dik nagy gyülésére.

A magyar orvosok és természetvizsgálók ez évi nagy gyülésének székhelyéül Heves vármegye fővárosa *Eger* tüzetett ki.

Nemzetünk újabb életéből alig tudnánk felmutatni intézményt, mely egész összeségében véve, társias kedves jellegénél fogva, oly hü tükre volna a magyar ember természetének, mint a minők a magyar orvosok és természetvizsgálók vándor gyülései.

Az egész magyar haza minden részéből gyülekeznek itt össze a gyógyművészet és természettudományok avatottjai és kedvelői, hogy társaikkal barátságosan közöljék mindazt, miről a titokrejtő fátyolt egy év folytán fellebbenteni sikerült, s versenyezve oda törekesznek, miszerint az általok fölkarolt tudományok körében felmerült vívmányokat közkincscsé tevén, igazolhassák a római bölcs ama felséges mondatát: „s e m m i á l t a l s e m k ö z e l í t j ü k ú g y m e g a z i s t e n e k e t, m i n t h a e m b e r t á r s a i n k n a k e g é s z s é g e t, j ó l é t e t a d u n k.

Azon város pedig, mely a magyar orvosok és természetvizsgálók előtt évente megnyitja kapuit, s az ősi magyar vendégszeretet jótékony melegét árasztja látogatóira, mely nemzetünknek páratlan tulajdonsága az egész föld kerekségén, mintha csak érezné, hogy velök s bennök az egész magyar hazát öleli keblére, — valóságos örömünnepet ül.

Ismerve a magyar orvosok és természetvizsgálók előre törekvő szellemét, ismerve Eger városa s Heves vármegye fiainak

*) A t. cz. szerkesztőségek tiszteletteljesen felkéretnek ezen meghívásnak becses lapjaikba való felvételére.

közjóra áldozni mindenkor kész buzgalmát, előre is biztosan lehet reménylenünk, hogy nagy gyüléseink ezen XIII-dika is egyike leend a legsikerültebbeknek, s végeredményében egyike a legáldásosabbaknak.

Jelen meghívásunkban a következőkre kívánjuk a t. közönség figyelmét irányozni:

1. Ezen nagy gyülésre a beiratás 1868-ik évi augustus 21-én veszi kezdetét s tart 23-dikáig. A beiratást a városházán egy külön bizottmány délelőtt 9—12-ig, délután 3—6 óráig eszközli. Az elkésett tagok egyébiránt a nagy gyülés egész tartama alatt felvétetnek. A felvételi díj személyenkint 6 frt. o. ért.

A beirott tag fölvételi jegyet kap, melylyel joga van a köz- és szakgyüléseken, a kirándulásokon, közünnepélyekben résztvenni, az ipar és gazdasági kiállítás helyiségeit látogatni. A beiratás alkalmával a szállási utalvány, a rimaszombati XII-dik nagygyülés évkönyve, továbbá Heves vármegyének most már nyomtatás alatt levő helyirata (topographia), úgy szintén e nagy gyülés emlékére veretett érem fog a résztvevő tagoknak kézbesíttetni. Ezeken kivül a beirott tag a gyülés ideje alatt kiosztandó munkákat és a hivatalos „Napi közlöny“ minden díj nélkül kapja.

2. Az alapszabályok értelmében a nagy gyülés meghivott tagja gyanánt tekintetik az egyetemes orvos-gyógyszerészi kar; valamint tagjai lehetnek mindazok, kik állásuk vagy hivataluknál fogva a természettudományok valamely ágával, továbbá a régészettel, gazdászattal vagy műiparral tudományosan foglalkoznak vagy ezeknek őszinte kedvelői. A közgyüléseken a nők is mindenkor szívesen látott vendégek.

3. A tagok lehetőleg jutányos szállításáról az ügyvivőség gondoskodik. Már eddig is megtette a kellő lépéseket, hogy a haza különböző tájairól a vaspályán Miskolczra, Hatvanba érkezők, az eddigi szokás szerint, a vitelbérnek felét fizessék, miről később kibocsátandó előrajzunkban a résztvenni óhajtókat részletesebben értesíteni el nem mulasztandjuk. Miskolczon, Hatvanban kellő mennyiségü kocsiról gondoskodva lesz, melyek az utasokat meghatározott ár mellett Egerbe szállítandják.

4. Hogy azonban a nagygyülés tagjai az említett szállítási kedvezményekben részesülhessenek, szükséges, hogy magukat jó eleve igazolási jegygyel lássák el. E tekintetben a résztvenni kivánók f. évi augustus 15-dikéig dr. Rózsay József főorvos urhoz, a nagy gyülés pénz- és levéltárnokához (Lakása: Pest, Deák-tér 54-dik szám) méltóztassanak fordulni, ki is a hozzáintézett bérmentes levelekre, melyekhez az illető a felvételi 6 frtnyi díjt, továbbá nevének, állásának, lakhelyének s az utolsó postának pontos feljegyzését mellékli, — az igazolási jegyet postán azonnal megküldi.

5. A tagok elszállásolása és ellátása iránt a nagy gyülés székhelyén Egerben vendégszerető intézkedések tétetnek.

6. A nagy gyülés napi programmja következő:

Augustus 21, 22 és 23-kán beirás.

Augustus 23-kán (vasárnap) este lesz az első társas összejövetel, az ismerkedési estély, melynek czélja a kölcsönös ismerkedés és a szakférfiak csoportulási tájékozódása, mi a szakosztályok szervezésére előkészítésül szolgál.

Augustus 24-dikén délelőtt megnyitó közgyülés.
„ 25 „ szakgyülések.
„ 26-dikán kirándulás Parádra.
„ 27-dikén szakgyülések.
„ 28-dikán szakgyülések.
„ 29-dikén bezáró közgyülés.

7. Az alapszabályok szerint megállapított szakosztályok következők: a) orvos-, sebész-, élet- és boncztani, államgyógyászat és társadalmi alosztályival, b) füvész- és állattani, c) ásványföld- és vegytani, d) természettani és archäologiai, e) gazdászat, állatgyógyászat és műipari, mely osztályok különben a tagok számához és minőségéhez képest összekapcsolhatók.

8. A szakgyülések helyét és idejét a napi közlöny jelölendi ki. Előadásokat bármely művelt nyelven tarthatni.

9. Tárlatok rendeztetnek gazdasági tárgyakból (terményekből, gazdasági és házi ipartermékek, gépek és eszközök, gazdasági állatok), az ipar terményeiből (gyáriak, kézművek, növény és állat gyüjtemények stb.), melyekről a szakgyülések napjain a délutáni órákban részletes előadások, népszerű ismertetések fognak tartatni, melyeknél a város, az intézetek tanárai, s Hevesvármegye értelmisége, számos iparos és műbarát szíves készséggel közreműködnek.

10. A nagygyülés ügyvivői és rendezői arra nézve, hogy a XIII-dik nagygyülés minél tanulságosabb és élvezetesebb lehessen, hogy előbbi testvérei mellett becsülettel megállhasson, s hogy ennélfogva a résztvevő tagok reá minél kedvesebben emlékezzenek vissza, részükről minden kitelhetőt el fognak követni.

Kelt Pesten, 1868-dik évi junius 1-jén.

Bartakovics Albert m. k. egri érsek,
a XIII-diki nagy gyülés elnöke.
Kubinyi Ferencz m. k.
Flór Ferencz m. k.
a XIII-diki nagy gyülés alelnökei
Kátai Gábor m. k.
Dr. monte dégoi *Albert Ferencz* m. k.
a XIII-ik nagy gyülés titkárai.

Az „orvosi kar kültagjai“ ügyében összehivott tanácskozmány jegyzőkönyve tárgyában.

A „Gyógyászat“ 1868-diki 23-dik számában a vallás- és közoktatásügyér által az orvoskari kültagok ügyében egybehivott értekezlet május 14-én tartott ülésének jegyzőkönyve közöltetvén, ez némely megjegyzések által kisértetik, melyek közül többeket a közönség tájékozása végett helyre kell igazitani.

A vallás- és közoktatás ügyérnek Budán 1868-diki april 27-én 396 elnöki sz. a. kelt intézvénye, mely az emlitett értekezletet összehitta, többek között ekként szól:

„Ezen értekezletnek föladata lészen tanácskozni a fölött: szükséges-e a régebben fennálló rendszert, az orvosi kar szervezését, a külső tagokat illetőleg továbbra is fenntartani?“ Ebből mindenki megértheti, ki megérteni akarja, hogy az emlitett értekezlet, csakugyan az orvoskari kültagok ügyében hivatott össze, melynek csak azok szükségessége vagy szükségtelensége felett kellett nyilatkozni, mint ez a fenntebbi intézvény következő soraiból kitünik „s ha igen, mily módon lenne az életbe léptetendő, — s a jövő szervezet fővonásaiban megállapitandó? — ha pedig nem szükséges, mily intézkedések kivántatnának az előbbi időkből fennmaradt vagyonnak, amennyiben annak egy része a külső tagokat illeti, tisztába hozása és jövőre való hová forditása iránt.“ — Továbbá ugyanazon intézvény „a magyar kir. egyetem orvosi karánál bekebelezett külső tagoknak, azon kar tanáraival együttesen élvezett némely jogviszonyokra nézve“ szükségesnek tartja, hogy azok addig is kellőleg szabályoztassanak, „mig az egyetem szervezete törvényhozás utján megoldást nyerhet: ezen cél elérhetése tekintetéből célszerünek véltem az egyetem orvosi karának tanárait, úgy ezen karnak még élő és a fővárosban lakó tagjait egy közös értekezletre, melynek elnökéül Tanárky Gedeon államtitkárt neveztem ki, összehivni.“ Ebből eléggé világosan kitünik, hogy szó sem volt az 1847/8-iki alapon összehivott orvosi karról, mint ezt a „Gyógyászat“ megjegyzései harmadikának egyik pontjában mondja. Az értekezlet „ad hoc“ lett összehiva, melybe a vallás- és közoktatásügyér bizalmi férfiakul az orvoskari tanártestület mostani tagjait és a Pesten lakó 1848 előtti kültagokat jelölte ki, s ha neki tetszett volna még mások véleményét is hallani, az abban való részvételre másokat is felszólithat vala.

Azon állitást, hogy az értekezleten a dékánválasztásnak 1848-ban történt felfüggesztéséről nem volt szó, egyenesen visszautasitom, mert Rupp tanár azt világosan mondotta; a Gy. által közlött gyorsirói közleményben nincs az ugyan megemlitve, de ez nem határoz, mert a gyorsirók nem a gyülés, hanem az értekezlet egyik pártjának szolgálatában állván, ők pontosan felirhatták ugyan a dolgok történetét, de a közlőnek szabad akaratától függött azon módositani, ahhoz hozzáadni, vagy abból elvenni. Igy találunk a közleményben kültagoktól beszédeket, melyek egészen ki vannak kerekitve, holott azok hevenyészve, meglehetősen össze vissza mondattak el. Az alólirt továbbá máskép szólott, mint megjegyzései a „Gyógyászat“ 435-ik lapján közöltettek, igy például, Angolországról szólva, nem azt mondotta, „hogy a tanulók, kik az ujabb kor elvei szerint neveltettek, a vizsgálatnál zavarba jönnek,“ hanem „hogy az ujabbkor elvei szerint nevelt tanulók a tudományban elmaradt vizsgálókat nem egyszer zavarba hozzák.“ — Igy szintén a közleményből egyészen kihagyattak a kültagok egyikének szavai, melyek a tanácskozási illem határain kivül estek, az elnök részéről megintést vontak

maguk után, s valami békülékeny szellemre nem mutattak, sőt határozottan nagyon is visszataszitólag hatottak.

Egyébkint ha a jegyzéstevő az orvosi kar dékánválasztó müködésének felfüggesztéséről szóló intézvényt olvasni akarja, keresse azt ki az orvoskari kültagok levéltárában, mert annyi bizonyos, hogy az felolvastatott az 1848-diki junius 15-diki közgyülésen, tehát akkor, midőn Pesten a dékánválasztást gátolható zavaroknak még hire sem volt. A dékánválasztás felfüggesztetett, mert a korszellemmel össze nem fért, hogy valamely testületre azok octroyáljanak elnököt, kik annak terheiben nem osztoznak. November 28-dikán a kültagok ismét tartottak gyülést, s a felett vitatkoztak, hogy mit tegyenek elnök hiányában, mire azt határoztak, miszerint december 3-dikán fognak határozni; arról azonban, vajjon ezen közgyülés valóban megtartatott-e, mélyen hallgat a krónika.

Az 1806-diki „Ratio educationis“ 154 §-a megengedte ugyan, hogy ha a tanárok a rectori vagy dékáni terhet viselni nem akarnák, ezen tisztségekre bekeblezett tudorokat választhassanak, a tanárok azonban ezen könyebbitést soha igénybe nem vették, s a kültagok sorából kikerült dékánoknak a tanártestületre való erőszakolását csakugyan Stifft András báró a bécsi kormány utján absolut módon rendszeresitette, kinek befolyása hatalmasabb volt, mint az 52-nél több vármegye, az országgyülés és a helytartótanács együttvéve, mert hiában sürgette az $17^{25}/_{27}$-iki országgyülési bizottság 190 §, nemkülönben hiában sürgette a helytartótanács Stifft rendeleteinek visszavételét, ezek ellenében érvényt nem szerezhetett. Meg volt a kültagok intézménye addig, míg a kormánynak úgy tetszett, s teljes joggal felfüggeszthette azt, mihelyt úgy akarta. Mindaz mi kegyelemből él és nem szükségből áll fenn, vagy magát szükségessé tenni nem tudja, életre nem való, s a halálnál jobb sorsra nem érdemes.

A jegyzőkönyv nem napló, hogy abban a vitatkozások, legyenek bár ezek meddők, szóról szóra, betüről betüre közöltessenek, s igy a megtámadott jegyzőkönyvben nincs egyéb, mint azon érvek, melyek úgy az egyik mint a másik oldalról a saját álláspont védelmére fel lettek hozva, minthogy pedig a tanárok az általuk elfoglalt álláspontot tüzetesebben indokolták, érveik összege szükségképen többre ment; annyi pedig mindenesetre bizonyos, hogy a jegyzőkönyvet az annak szerkesztésében és hitelesitésében résztvevők közül senki se akarta valamely pártállás védelmére kiaknázni. A hitelesitők Tanárky Gedeon államtitkár, Balassa tanár és Flór Ferenc pestvárosi igazgató főorvos lévén, ezen nevek kezeskednek, hogy abban a puszta igazságnál, a száraz valónál egyéb nem foglaltatik.

Balogh Kálmán.

Szülészeti és nőgyógyászati levelek.

I.

Prága, aprilis közepén.

Prágának azon tája, mely az ujvárosi Károly tér legdélibb részét képezi s azon túl terjed el, jogosan nevezhető a kórintézetek negyedének. Itt vannak majdnem tőszomszédságban egymáshoz: a Ferencz-József gyermekkórház, a süket-némák intézete, a köz-, a nagy katonai kórház s a boncztani intézet; valamivel főlebb a nagy tébolyda, a lelenczház s a betegápolda, végre a nevét igazoló „Windberg“ tetején az országos szülintézet, szemközt a mély völgyön túl emelkedő Wyschráddal, Libussa hajdani fényes várával.

A szülház tágas, kissé ódonszerű épületet képez, s mindazon hátrányok, melyek régibb ilynemű épületekben találhatók, nagyrészt itt sem hiányoznak, miről egyébiránt illetékes helyen már régen meggyőződtek, mert új szülház van épülő félben. Emlitésreméltó azonban az egész épületen át terjedő példás tisztaság. Az intézet három osztályra van osztva: az első orvostanhallgatók számára 1500 szüléssel évenkint, a második bábák számára 500 szüléssel, s a titkos osztály 400—500 szüléssel. Az első osztály főnöke mellett (ki egyébiránt a titkos osztályt is kezeli), két tanársegéd, egy fő-, s két segédbába működik. Egy melléképületben 60—90, az utolsó két hónapban teherben járó nő ápoltatik, melyek csoportonkint a mindennap gyakorlott vizsgálatokra (Touchirübungen) használtatnak föl, különben pedig kisebb házi munkával foglalkozva, a szülészeti anyagot nyujtják az intézetnek. Ugyanezen épületben mintegy 60 tanuló bába számára van lakás berendezve. Hasonló lakás van egy külön épületben az intézettel szemközt („kaszárnya“) körülbelül 30, valamint a szülház egyik szobájában is négy orvostanhallgató számára, kik éjjel csöngetés által figyelmeztetnek az előforduló szülésre. A második osztályon történő műtétekben az orvostanhallgatók föl vannak jogosítva részt venni. — A szülések hanyattfekvésben történnek, a kereszt alá alkalmazott zsámolyszerű vánkoson hogy a gáttámasztás könnyebbitessék. A megszületett gyermek köldök zsinórját azonnal kötik le két helyen, s kettéválasztása után az általánosan elterjedt Credé-féle fogást alkalmazzák, t. i. a méhfenék dörzsölése s erélyes nyomása által lefelé a méhlepény kitolását siettetik. Az egész szülepet s a vele kiömlő vért a nemzőrészek alá tartott bádogedénybe fogják föl, hogy az ágynemű túlságosan be ne mocskoltassék. A hol szükséges, a szülszoba mellett szobában kádfürdő gyorsan készithető s szülőnők nem ritkán vajudásuknak legnagyobb részét langyfürdőben töltik. A gyermekágyasak kisebb szobákban vannak elhelyezve s általában nyolczadik napon bocsáttatnak ki, minden alkalmas anya azonban köteles egy ideig dajkai szolgálatot tenni a lelenczházban, hová természetesen a gyermekek is mind szállittatnak. Mint egyéb nagyobb intézetekben itt is a gyermekágyasak szobái fölváltva időnkint kiürittetnek, s nehánynapi alapos tisztogatásnak s szellőztetésnek vettetnek alá.

A húsvéti valamint a nyári szünidők mintegy 50—70 fiatal orvost gyűjtenek össze a prágai szülházban, többnyire Németország s a Svájczból, kisebb számban egész Európából, kiket úgy az anyag nagysága valamint Seyfert tanár magánleczkéi vonzanak ide, s hasonló kurzusok, melyeket Steiner a gyermekgyógyászatból, Maschka a törvényszéki orvostanból, s Seyfert kitünő segédje, dr. Saexinger a szülészeti műtéttanból tartanak, felette érdekessé teszik az itt töltött 4—5 hetet. Seyfert magas, erős férfiú, s ki egyszer karszékében, egyik kezével női medenczét álla alá tartva, a másikkal pedig gyermekbábut amabban ide-oda forgatva s igy a szülés mechanismusát demonstrálva látta, alig fogja elfelejteni valaha. Fesztelen beszélgetésben, mert annak mondható előadása, két részt lehet megkülönböztetni: valódi tanitást és kritikát; s a mint az egyikben természethű leirása által meggyőzi a hallgatót, úgy a másikban minden egyéb keresendő inkább, mint — túlságos udvariasság. Kissé vastag sarkasmusának nyilai nem kimélnek senkit, a mellett a szülészi chronique scandaleuse-t nagy előszeretettel látszik kultiválni, s csodálnám ha valaha létezett volna előbbkelő szülész, kinek baklövéseit egytől egyig elősorolni nem tudná. — A prágai oskola nézetei majdnem kivétel nélkül különböznek, sok tekintetben pedig ellenkeznek egyéb, kivált német iskolák nézeteivel; de a sok kifogás közül, melyek ellene fölmerültek, bizonyosan igazságtalan az, miszerint a prágai iskola mások nézeteit csupán tagadja, anélkül hogy újakat s egyszerűbbeket állitana föl. Seyfert legfőbb érdeme abban áll, hogy a szülés létrejöttének tényezőit (magzat, szülfájdalom és női medencze) egymáshozi viszonyukban minden megrögzött schematikus kényszer nélkül, gazdag tapasztalatai folytán egyszerűen és természethűen jellemzi s a szülágynál kimutatja, és ezekből ép oly természetszerű s prácis javalatokat ád az orvosi segélynyujtás tekintetében. Ő határozott ellene a szülészi túlbuzgóságnak, s számos oly esetben, hol mások a szülészeti műszertár egész ütegével szállnak síkra, Seyfert jelszava: „weiter kreissen lassen“. Hogy ezek szerint Prágában az „Armamentarium Lucinae“ is meglehetős korlátok közé van szoritva, magától érthető. A műszerek közül Seyfert cephalotriptorját akarom megemlíteni, mely minden egyébtől abban különbözik, hogy végükkel összeérő levelei nagyobb medencze (3″) s tetemesebb fejgörbülettel (2″ 1—3‴) birnak, miáltal egyrészt magasabban vihető föl a medenczébe, másrészt pedig a műszer lecsuszása gátoltatik. Lefejezés (decapitatio) a Dubois-féle hosszúnyelű, tompahegyű ollóval történik, s tökéletes igazat kell adni a prágai iskolának, ha kiméletesnek tartja e műszert, mint a Braun-féle tompa horgot (Schlüsselhaken), minthogy ez utóbbi ismert alkalmazásánál a medencze adja a támpontokat, s igy valamivel nagyobb erőkifejtésnél az anya lágy részei könnyen szenvednek káros nyomást. Ismerve van, hogy Seyfert s többiektől egészen elütő saját gyógymódot követ a gyermekágyi lázban; ebbeli nézeteit röviden körvonalozni akarom. A gyermekágyi láz Seyfert szerint ép oly általános és járványos betegség mint a typhus a cholera stb., s oktanában a „genius épidemicus“ játsza a főszerepet. A terhesség minden szakában léphet fel, s rendesen szülést idéz elő. Többnyire borzongatással vagy rázó hideggel (Schüttelfrost) kezdődik, mely a rákövetkező láz alatt ismétlődik; a mellett forró hüvely, födött nyelv, szapora érverés s rendesen igen fájdalmas vajudás tapasztaltatik. További folyamában, emelkedett láz mellett, az ismeretes különféle lokalisatio jő létre, hashártya-, méhnyirkedény-, méhvisszérlob, metastatikus gócok az agyban, tüdőben stb. Seyfert tapasztalta, hogy a mely esetekben híg székelés támad, azok nagyobbrészt enyhébb lefolyásuak, vagy legalább a beteg szenvedése tetemesen megkönnyebbittetik; s erre alapitja gyógyeljárását, mely röviden abban áll, hogy a magától támadt

hasmenés savanyús ital által fönntartatik, a hiányzó pedig mesterségesen idéztetik elő. A mely betegnél szülés előtt vagy szülés közben mutatkoznak a tünetek, azonnal vagy közvetlenül szülés után kap hashajtót (Seidlitz por; Ol. Ricini; 2 ob. Aqu. laxat. Vienn.; 10 sz. Jalapa 2 sz. Calomellel), s azonkivül izzadás idéztetik elő. Olykor már erre szűnnek a tünetek. Hol ellenben nem engednek, nevezetesen ismétlődő rázó lázak állnak elé, s hasfájdalmak lépnek fel, 5 szemeres kinal porok opiummal, hol száraz a nyelv, chinafözet, opium s Haller-savval, a hasra pedig hideg borogatások alkalmaztatnak, mik mellett a hasmenés újra és újra felélesztetik. Jó jelnek tekintendő, hol az előidézett hasmenés magától marad fenn, rossznak ellenben, hol ezt folyton újra kell támasztani, vagy ha daczára a hasmenésnek a láz s a többi tünetek nem enyhülnek. Jobbra fordúlt eseteknél a híg székelés a betegség tökéletes kialvásáig szokott megmaradni, úgy hogy még a jelenlevő, bár csekély hasmenés a többi tünetek múltával is oda mutat, miszerint a betegség még nem érte végét. Tudomásommal csupán a korán elhunyt Breslau nyilatkozik kedvezően Seyfert eljárásáról saját kisérletei folytán. Józan itéletet mondani, oly eljárásról, melyet idegen kórodán észlelünk, hol a saját vizsgálat, megfigyelés sat. sok mindenféle udvariasság szabta korlátok közé van szoritva, könnyen beláthatólag nehéz: s véleményem a szóban forgó tárgyban annál igazságtalanabbnak tetszhetnék, miután a múlt hetekben a betegség ritka roszindulatúsággal pusztitott a gyermekágyasak között.

Meg akarom még két szóval említeni Seyfert nőgyógyászati kórodáját, mely a közkórház egyik termét foglalja el 18 ágygyal, s mivel egy egész osztálylyal áll összeköttetésben, s az alkalmas esetek ideszállíttatnak, aránylag gazdag a váltakozásban. Messze vezetne, ha részletekbe akarnék bocsátkozni Seyfertnek itt is sokban különálló nézeteit illetőleg; csak annyit, hogy itt is józan és észszerű megfigyelése a káros viszonyoknak, sok mindenféle, több helyt még divó komplikált eljárást kiküszöbölt, s helyükbe egyszerű s természetszerű gyógymódot hozott be.

Dr. Kézmárszky.

Vegyesek.

—*α*— Than Károly egyetemi tanár munkája a szénélegkénegről a bécsi akadémia részéről 400 forintos kitűntető jutalomban részesült, mint a legjobb vegytani értekezet, mely az $186^{2}/_{7}$-diki időkörben Ausztriában megjelent. Az lapunk 1867-diki 37-ik számában a jutalmazott tanár által kivonatban közöltetett, egész terjedelemben pedig a magyar tudományos akadémia értesítőjében látott napvilágot.

= *A pozsonyi országos kórházban*, a közre bocsátott részletes évi jelentés szerint ápoltatott 1867-ben 1639 f. 1824 nő összesen 3463 (1865-ben 2075, 1866-ban 2620) beteg. A halálozási arány 7.155 %. Ápolási napok összege 92361, esik egy-egy betegre $26^{5}/_{7}$ nap. A betegek élelmezése 25,424 frt 35 krba került, e szerint egy beteg ellátása naponkint 27 $^{4}/_{5}$ krba jön. A gyógyszerek 4584 frt 86 krba kerültek, miből 4 $^{3}/_{4}$ kr esik egy betegre. Az egész intézet fenntartására szükségeltetett 52,437 frt 12 kr; e szerint egy-egy beteg ellátása 16 frt 58 krba került, vagy egy nap és fejre 62 kr. Fürdő kiszolgáltatott 5445 kád-, 756 gőz- és 1227 zuhanyfürdő, összesen 7428.

A fennemlített betegek közül ápoltatott a belgyógyászati osztályon 1495 b. (gasticismus 286, tüdőhurut 241, csúz 238, gümőkór 111, hagymáz 91, vizkór 84, csorvaláz 77, váltóláz 42, hasmenés 20 stb.); — a bujakór és bőrbeteg osztályon 999 b. (rüh 245, ragályos fekély 174, húgycsőtakár 199, bujakóros bibircsó 129, izzag 24, stb); — a sebészi osztályon 582 b. (131 felfekvés, 43 jóindulatú újképlet, 27 rák, 75 tályog, 40 lehorzsolás, 29 seb, 25 csonttörés stb.); számos kisebb kezelésen kivül 43 műtét vitetett véghez; — a szülészi osztályon 69 szülőnő; — a szemészi osztályon 186 b. (39 porczhártyalob, 31 szürke hályog 25 takáros és 24 hurutos köthártyalob; műtét 44, u. m. hályogkivétel 25, rekeszmetszés 16, stb.); — az elmekórosztályon végre 106 beteg.

= Nem régen olvastuk, miként az orvosi rend egyik leidősb egja, Knöpfler Károly tr., több mint 60 évi buzgó hivatalos szolgálat után nyug. kir. bányászorvos, ki ez érdemei folytán ő Felsége által magyar nemességgel is megajándékoztatott, élete 86-dik évében Zalatnán, Erdélyben meghalálozott. Most ismét rendünk egy ily érdemes nestora elhunytának vesszük hirét. Meghalt ugyanis f. hó 6-kán Késmárkon Flittner János Keresztély tr. több tudós társaság tagja, Liptómegye 34 éven át volt érdemteljes főorvosa élte 89-dik évében. A boldogult hosszú évek során át hazánk felső vidékén a legtiszteletteljesebb orvos, s egyszersmind jeles füvész és geolog volt, egyike azon ritka főorvosoknak, kik nem csak orvosi, hanem természettudományi ösmeretek által a physikus czimet valóban megérdemlik, s ezen tisztséget az előhaladó kor igényeihez képest is képviselni s új díszszel felruházni képesek. Béke hamvaikra!

—*α*— A Breánt-féle nagy jutalmat ezen évben sem nyerte el senki, s így a jövőre is fennáll. Ki azt meg akarja kapni, ki kell mutatni az ázsiai cholera gyógyitásának helyes módját, hogy ezzel az esetek legnagyobb számánál csalhatlan sikert lehessen aratni; vagy ki kell mutatni annak okait oly módon, hogy azok leküzdése által a járvány is elnyomassék; vagy végül legalább is oly biztos óvszert kell felfedezni, mint milyen a tehénhimlő a vészhimlőre nézve. Ha olyan munka nincs, mely a kitűzött czélnak teljesen megfelelne, akkor az évi kamatokból olyan munkák jutalmaztatnak, melyek szigorú eljárás által a levegőben a járványos betegségek terjesztésére szolgáló anyagok jelenlétét mutatják ki. Ezen évben Charles Huette tr. 2500 franknyi jutalomdíjat kapott a cholera átterjedéséről szóló munkájáért; Mesnet tr-nak pedig 500 frankot adtak a cholera tünettanára és fellépésére vonatkozó tanulmányaiért. Ezenkivül dicséretes megemlítésben részesült Armand Jobert következő munkája „.Tableau météorologique de trente jours de cholera à Marseille en 1865," azután pedig Rigodit tengerészeti hadnagy térképe a cholerajárvány terjedéséről a középtengeri medenczében 1865-ben.

—*α*— Morson-nál, Londonban (31, 33 és 124, Southampton Row), emésznyének különböző fajai kitünő minőségben vannak készletben. A „Medical Pepsine" íze igen kellemes, s 15—20 szemernyi adagokban kapható, mely mennyiség 120 szemer tiszta, de még nedves rostonyát emészdékké (Pepton) képes átváltoztatni, de előbb kevés kön-halvanysavval (sósav) kell azt elegyíteni. Ezen emésznyeféleség a franczia gyógyszerkönyv „pepsine acide amylacée" készítményével azonos; a disznó gyomra nyákhártyájából készült emésznye azonban sokkal hathatósabb, mert ebből tiz szemer annyit ér, mint az előbbeniből húsz.

Hetikimutatás

a pestvárosi polgári kórházban 1868. junius 5-től egész 1868. junius 11-ig ápolt betegekről.

1868.	felvett			elbocsátott			meghalt			visszamaradt					
	beteg			gyógyult			beteg			beteg					
	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	szülőnő	gyermek	elmekór	összeg
Junius 5.	28	15	43	15	13	28	3	2	5	363	407	3	7	29	811
„ 6.	20	16	36	22	8	30	2	3	5	359	419	3	7	29	812
„ 7.	15	12	27	24	9	33		2	2	350	410	3	7	30	804
„ 8.	17	8	25	17	7	24	5		5	346	410	4	6	29	800
„ 9.	23	30	53	23	17	40		1	1	346	421	4	6	29	812
„ 10.	22	24	46	19	10	29	3		3	346	445	4	5	30	826
„ 11.	20	16	36	19	12	31	1		1	346	440	5	5	30	830

Pályázat.

Az aradmegyei Csermő, Miske kerületi orvosi állomás az orvos halála következtében üresedésbe jövén, ezen állomás a közönség érdekében annak igényei szerinti betölthetésére ezennel pályázat nyittatik.

Fizetése a szokott oltási és egyéb törvényesen megszabott dijakon felül, betudva az utazási átalányt is, évenkinti 500 frt. készpénz.

Ez állomásért folyamodni szándékozók korukat és kitüntető kellőleg felszerelt folyamodványaikat küldjék be folyó évi julius 31-dik napjáig Aradmegye főispánjához; mellőzhetlen szükségesség a hivatalos nyelv tökéletes birásán kivül a vidék lakossága nyelvének tudása, elsőbbséggel birandnak az orvostudorok és szülész mesterek, kik hason képzettség mellett Aradmegye területén születtek és már e téren a megye közönségének szolgálatokat tettek.

Aradon, 1868-ik évi junius hóban.

Igazítás. Az „Orvosi Hetilap" 23-dik számában 395. hasáb 25-dik sor: „szól az orvosokról" helyett olvasd „szólnak bele az orvosok."

Fogfájdalom.

Száj- és fog-betegségek.

Scorbut.

!! Hamisítás ellen óvás tétetik !!

Cs. kir. kiz. szab. ujonan javitott, amerikai és angol szabadalomlevéllel ellátott

általánosan kedvelt

ANATHERIN-SZÁJVIZ

POPP J. G.

gyakorló fogorvos és szabadalomtulajdonos, Bécsben, Stadt, Bognergasse 2.

E szájviz, megvizsgálva a bécsi orvosi egyetem és saját 20 évi gyakorlat által, kitünően hasznosnak bizonyult a száj minden kellemetlen büze ellen, valamint mű- és odvas fogaknak és gyökereknek elhanyagolt tisztitása, agy a dohányszag ellen. Felülmulhatlan szer ez: beteges, könnyen vérzős, üdült lobos foghús, süly, különösen tengeren utazóknál, csúzos és köszvényes fogbetegségekben, a foghús elválása és enyészetében, különösen az előhaladt életkorban, miáltal időváltozáskor különös érzékenység áll be: szolgál a fogak tisztitására átalában, szintugy hasznosnak bizonyult a foghus rohadásnál, különösen megbecsülhetlen inogó fogaknál, oly baj, melyben annyi görvélyes szenvedni szokott; erősiti a foghust s a fogakhoz való szilárdabb odaragaszkodását eszközli; beteges fogakkal birókat óvja fogfájás ellen, s az igen gyakori fogkőképződéstől; a szájnak kellemes üdeség és hüvességet, valamint tiszta izlésképességet kölcsönöz, minthogy abban a szivós nyálkát feloldozza, s igy könnyebben eltávolítható, amiért is a szájiz-javításra behatással van.

Egy palaczk ára 1 frt 10 kr. osztr. ért. Póstai bepakolásért 20 kr.

Növényi fogpor. *Tisztítja a fogakat olykép, hogy naponkénti használata által nemcsak az általában oly kellemetlen fogkő eltávolíttatik, hanem a fogak máza is fehérség és szépségben fokozódik.*

Egy doboz ára 63 kr. osztr. ért.

Anatherin fogpaszta. *E fogpaszta egyik legkényelmesebb fogtisztitószer, mivel semminemü az egészségnek ártalmas anyagot nem tartalmaz; ásvány alkatrészei a fogak zománczára hatnak anélkül, hogy azokat megtámadnák, a paszta szerves vegyrészei pedig tisztitják azokat, és valamint azok zománczát és a nyálkabórt élénkitik, a szájrészeket a benne levő olajak frissitik; a fogak fehérsége és tisztasága is növekszik. — Különösen ajánlható az vizen és szárazföldöni utazóknak, minthogy sem ki nem ömölhet, sem pedig a naponkénti nedves használat által el nem romlik.*

Egy szelencze ára 1 frt 22 kr. osztr. ért.

Fogólom. *Ezen fogólom azon por és folyadékból áll, mely az üres korhadt fogak kitömésére azért használtatik, hogy a fogak eredeti alakjai ismét helyre állittassanak, s hogy általa csontszú tovább terjedése megakadályoztassék, miáltal az ételmaradékok további összegyüjtése, valamint a nyál és egyéb folyadékok, s a csontanyag további megingása a fog inyig (mitől a fogfájdalom származik) meggátoltatik.*

Egy tok ára 2 frt 10 kr. osztr. ért.

Raktárak

ezen kitünő tulajdonságai miatt mindenütt, sőt Németország, Helvétzia, Török- és Angolország, Amerika, Holland, Belgium, Olaszország, Kelet- és Dél-Indiában méltán érdemlett elismerésben részesülő czikkek léteznek **valódi** és **friss minőségben.**

BIZOMÁNYOSOK: Pesten: **Török József** gyógyszertárában, király-utcza 7. sz., Thallmayer A. és Társa, Jezovich Mihály a „Magyar király"-hoz, Scholz János városi gyógyszertárában, a lipótvárosi gyógyszertárban a „Nádor"-hoz czimzett gyógytárban váczi-uton és Bayer Arnót gyógyszertárában üllői-uton; Unschuld Ede, Baliczky S. váczi-utcza, Molnár, ezelőtt Laykauf testvérek ágykereskedesükben, Lueff M. és Vértesy Sándor illatszerárusoknál, Mosch és társa, Kertész és Eisert urak kereskedésében. Budán: Bakats testv. udv. gyógyszerészeknél. Tabánban: Ráth gyógysz., ugy Grünberger udv. gyógyszerész uraknál. (1—*)

Nyári fürdőidény május 2-tól. Téli fürdőidény oct. 1-től.

A budai császárfürdő

ivó-gyógyforrása,

s 22°—25° R. fokú ásványfürdői a tapasztalás által igazolt sikerrel használhatók:

a) a gyomorbélhuzam és hólyag bántalmainál,
b) a máj- és lépbajoknál,
c) a csúzok, köszvény és ezek kórterményei ellen,
d) a bőr betegségeinél,
e) a vérkeringési és alhasi bántalmaknál,
f) a görvélykór minden alakjainál,
g) s a női bántalmak legkellemetlenebb féleségeinél.

Mint rendelő fürdő-orvos ez idény alatt is **dr. Patrubány Gerő** egyetemi m. tanár úr működend.

Gyógyeszközei: 200 kényelmes, tiszta s jól butorozott vendégszoba, — 140 különfürdő, kád-, kő-, márvány- és török fürdők, mindenütt ásványvizzel mérsékelhető hőfokban, — szappan-, só, vas- és fenyővonattal készitett fürdők, — iszapfürdők, helybelileg alkalmazva. A gőzfürdő medenczéi- és zuhanyaival a legczélszerűbben van berendezve és megnagyobbitva. — A 21° R. női és uri uszdák ügyes uszómesterekkel, és ujonnan berendezett maláta-fürdők. A nagy gyógyudvar és sétány szökőkúttal, a társalgó új zongorával láttatott el.

A vendéglőt és kávéházat **Fuchs József** vette át. — Az állandó zenéről **Bunkó** s fia zenekara által van gondoskodva. A kedvelt zártkörű bálok minden két hétben egyszer fognak tartatni, ezenfölül minden szombatan **Reunio** katonai és nemzeti zenekarral.

A fürdő-intézetben létező távirda és levélszekrény a vidéki, — az óránként kikötő gőzhajók, a társaskocsik és a most megnyiló közuti vaspálya, a Pesttel, Budával és a zugligetteli közlekedést élénken fenntartják.

(2—3) A budai császárfürdő igazgatósága.

24*

Král folyékony **vasczukra**

VAS

a legfinomabb és legczélszerűbb alakban

Král folyékony **vasszappanja**

GYÓGYCZÉLOKRA

előállítva FÜRST JÓZSEF vegyész-gyógyszerészi műtermében Prágában a „fehér angyal“ czimű gyógyszertárban, Poric 1071—2.

Napjainkban a vérszegénység, vérbomlás, gyengeség és sorvadás korában — tehát vérhiánynál, sápkór, görvelykór, bujakóros vér- és nedv-mérgezésnél igen kivánatos, hogy az orvos biztos hatású s az emberi természet számára **legalkalmasabb vaskészitmény** birtokába jusson. Ilyen szer pedig

Král folyékony vasczukra.*) Ez nem csak képes a szintelenné vált vért az emberi testben rózssává változtatni s evvel az ajkak elsápadt korallszinét, az arcz eltűnt rózsáit s a bőr elhalaványodott pírját a természetes élénk árnyalatban visszaigézni, hanem az izomerőt is emeli, az izomállományt tömörré s teltté teszi, s nőknél pedig a tejet elválasztó szervek kifejlődését elősegíti. E mellett csak **helyes** étrendi magatartást (mint a használati utasításban elő van irva) **szigorúan** kell megvigyázni. Král folyékony vasczukra eltekintve kitünő orvosi tulajdonságaitól az **aránylag legolcsóbb vaskészitmény** (1 palaczk 1 frt 20 kr.).

Král folyékony vasszapanja a legbiztosabb, 14 éven át kipróbált s az emberi szervezethez leginkább illő **gyógyszer sebekre** és nem csak égetések, zúzódások, álficzamok, sebek és fekelyéknél meglepő sikerrel használtatik, de kellő időben és jókor alkalmazva minden ily sérülés után következhető káros következményektől, fájdalom, és kintól megóvja a beteget.

Kapható az osztrák-magyar állam minden kitünő gyógytárában. Pesten: **Török József.** Posonyban: Henrici, Schneeberger, Vavrecske. Debreczenben: Rothschneck stb. gyógyszerészeknél.

*) Prágában azon vaskészitményt az orvosi tudomány köve tkező notabilitásai tényleg már alkalmazzák: Eiselt Ed., Halla, Jaksch, Petters, Rittersheim, Steiner, Streng tudorok és cs. k. egyetemi tanárok stb. (1—12)

A Franczia-, Osztrák-, Oroszországban és Belgiumban jóváhagyott

ROB LAFFECTEUR

kitünő tulajdonságait illetőleg azon minden bizományosnál található iratra utalunk, mely **dr. Boyveau-Laffecteur** növényi gyógymódjáról szól.

A **Rob Laffecteur**, melynek gyógyereje majdnem egy század óta el van ismerve, vértisztitó növényi szörp, mely könnyen emészthető és kellemes ízű. Ezen robot az összes orvosok ajánlják bőrbetegségek, nalamint vérbetegségekből származó bajok ellen. A sassaparilla és sapovariából készült szörpöt fölülmúlván ezen rob, képes a csukamájolajat és a hamanyiblagot is pótolni.

A **Rob Laffecteur**, — csak akkor valódi és authenticus, ha azon *Giraudeau de St. Gervais* aláirása látható — névszerint új és elidült ragályos betegségek — higany nélküli — gyógyitására alkalmatos.

☛ Főraktár Páris, 12. rue Richer.

☛ Kapható **Pesten** a magyarországi főraktárban **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszertárában, király-utcza 7. sz., s általa minden pesti gyógyszertárban. (12—*)

LABÉLONYE

DIGITALIS SZÖRPJE

(Syrop digitale).

E kitünő gyógyszer a vértorlódást s vérkeringést szabályozza, s bármi által okozott szivdobogást csilapit s végre megszüntet. Ugy szintén a kezdődő vizbetegséget, szigorú életmód mellett, rövid idő alatt gyökeresen kigyógyitja.

NB. Hogy az orvos uraknak alkalmuk legyen meggyőződni ezen szer kitünő hatásáról, az a kisérletekhez megkivántató mennyiségben rendelkezésökre áll.

Kapható a magyarországi főraktárban: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszertárában, Király-utcza 7. sz. a. és *Scholz J.* városi gyógyszertárában; Budán: az udvari gyógyszertárban; és azon kivül Magyarország legtöbb gyógyszertárában. (7—?)

Első m. ált. gyógyintézet

Budán, városmajor 318. sz.

vízgyógyintézet gyógytestgyakorlattal, magángőzfürdőkkel stb.

Ezen szép és egészséges fekvésű gyógyintézet, mely a budai hegyek alján a legjobb forrásvízzel (5—6°) és tökéletes gyógykészülékkel bír, újabb átalakulása folytán minden kényelemmel el van látva, ugy a a vendégek gyógykezelését mint azok ellátását és szórakozását illetőleg. — Bővebb tudósitást az intézeti orvos, Vajda Ignácz orvos-sebésztudor úr készséggel ad.

(3—3) Az intézeti igazgatóság.

A balaton-füredi fürdőidény

megnyilt május 17-kén.

E fürdő-intézet kényelmesen fölszerelt tavi, ujonnan alakított természetes vasas és pezsgő szénsavas, úgy gőzfürdőivel, valamint kitünő hatású savójával és ásványvizével áll a t. közönség rendelkezésére.

Az intézet orvosi vezetésével Dr. Orzovenszky Károly orvos-sebésztudor és fürdői fő-orvos van megbizva, ki mellett még Hurray István urodalmi orvos működik.

Az újolag kényelemmel fölszerelt lakások (melyek ára felére szállittatott, csekélyebb lévén a fürdők ára is) teljes árért csak junius 15-től aug. 15-dikig adatnak ki, s a megrendelések Écsy László igazgatóhoz (per Veszprém) B.-Füredre intézendő levelekben történnék.

A közlekedés Buda-Pestről, Bécs és Kanizsáról Siófokig vasuton, innét a „Kisfaludi“ gőzössel vizen fél óra alatt történik.

Van naponkint kétszer posta-indulás és távirda.

A b.-füredi savanyúvíz pesti raktára nagyban és kicsinyben a sz.-Ferenczrendiek zárdájában van.

(3—3) Az uradalmi igazgatóság.

A parádi fürdők

negyedfél órányira a pest-losonczi vaspályának Kis-Terenyei állomásától, — honnan naponkint közlekedő gyorskocsik járnak, —

junius 1-jén nyittatnak meg.

A parádi vasas timsós, valamint a parádi cseviczei fürdőknél kivánt lakás megrendelések „a parádi fürdők igazgatóságához“, egyéb felvilágositást igénylő iratok pedig Dr. Lósteiner Károly fürdői orvoshoz, — u. p. Gyöngyös — Parádra intézendők.

Kelt Parádon Május 1-jén 1868.

(3—3) A parádi fürdők igazgatósága.

GLEICHENBERG

(Steyerországi gyógyhely),

Konstantin és **Klausenstahl** forrásokkal, és **Jánoskúttal Spielfeld** déli vaspálya állomáshoz közel, igen bájoló vidéken s ásványvizeinek kitünő gyógysikeréről hires — **kölönösen görvélyes és gümőkóros bántalmakban, a légzési-, emésztési-, hugy- és ivarszerek takárainál, hiányos vérképzésnél, sápkórnál kitünő**; appenzeli legény által készített kecske savó, **igen jeles égalj**, szerfelett enyhe, széltől s portól ment lég, kényelmes lakások, gyógy- és olvasó termek, jó étkező helyek, és zenekar stb. stb. **A közlekedés Gráz** és **Spielfeld vasuti állomásokon** naponta kettős posta összeköttetéssel, gyorskocsikon és kényelmes fogadott kocsikon történik. **Fürdőidény májustól octoberig.**

Ásványvíz megrendelések alólirt igazgatósághoz, vagy a kútkezelőséghez Gleichenbergben intézendők; **lakás megrendelések** azonban — némi foglalóval — csupán az utóbbihoz.

☛ **Fürdő röpiratok** az osztrák birodalom minden nagyobb könyv- és ásványvíz kereskedése által ingyen kaphatók.

A Gleichenbergi részvényes társulat igazgatósága Grázban (Steyerországban).

(3—6)

PEST, 1868. KHÓR és WEIN KÖNYVNYOMDÁJA. (Dorottya-utcza 14. szám).

Pest, 1868. **25. sz.** Junius 21.

Előfizetési ár: *helyben* egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr., *vidéken* egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesítendők.
Hirdetésekért soronkint 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében váczi utcza Drasche-féle házban.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvárlat közlönye.

Tizenkettedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos **Markusovszky Lajos** tr. Főmunkatárs **Balogh Kálmán** tanár.

Tartalom: Balogh K. tanár: A színtelen vérsejteknek az edényfalakon való keresztülbuvása a lobbal és a genyedéssel mily viszonyban áll? — Az iblany és büzenysav s ezek sóinak a szervezetben véghezmenő változatairól és kiküszöböléséről. (Vége.) — Könyvismertetés. Sebészi műtéttan. Számos fametszettel. Irta Navratil Imre. (Folytatás.) — Lapszemle. A gyomor nyákhártya-alatti kötszövetének lobja. — Gyors-lefolyású porcznövedék. — Tályog a gégében. - Apróbb szemelvények.
Tárcza: Nehány szó a kereseti adó ügyében. — Vegyesek. — Pályázat. — Hirdetések.

A színtelen vérsejteknek az edény falakon való keresztülbuvása a lobbal és genyedéssel mily viszonyban áll?

Balogh Kálmán ny. r. tanártól Pesten.

A „Philosophical Magazine“ huszonkilenczedik kötetében olvashatjuk, hogy Waller Ágoston tr., a kitünő brit orvos, 1846-ban a varangyos béka bélfodrán és a kecskebéka nyelvén észlelte, miszerint a színtelen és a színes vérsejtek a hajszáledényekből alkalmilag ki szoktak bujni. Ezen alkalommal pedig egyszersmind mondja, hogy újabb vizsgálatai folytán magát képesítve érzi a genyképződés vitás kérdését eldönteni, mennyiben a genysejteket a hajszáledényekből kijött színtelen és gömbölyded vérsejtekből származtatja.

Midőn Waller górcső alatt a varangyos béka bélfodrát vizsgálta, a hajszáledények a színtelen vérsejtek kibuvása helyén, ezek nagyságának megfelelőleg, át voltak szakadva, csipkézett szélekkel; a kecskebéka nyelvén azonban a kibuvási helyek az edényfalakon alig látszottak, s azoknak legfeljebb sekély mélyedések feleltek meg. A hajszáledények falain keresztül mindegyik esetben nemcsak színtelen, de egyszersmind színes vérsejtek is jelentek meg, csakhogy az előbbiek, különösen a béka nyelvén történt észlelés alkalmával, sokkal nagyobb számmal voltak. Ezen esetekben a szintelen vérsejtek az edényfalaktól átalában $0{,}_{03}$ millimeter távolban foglaltak helyet, s két órai időtartam alatt azoknak ezrei hagyták el az edényeket, míg közöttük alig lehetett itt-ott színes vérsejtet találni. A kibuvási folyamat legtisztábban oly edényen látszott, melyben a vérfolyás megállott, hol a faltól csekély távolban kijött szintelen vérsejtek észleltettek. A fenntebb említett sekély bemélyedésnek megfelelőleg az edényben több helyen számos színtelen vérsejt volt felhalmozódva, s úgyszólván arra készen állottak, hogy a már kibújtakat kövessék. Ezen sejthalmazok gyakran idestova ingadoztak, mit annak jeleként lehetett venni, hogy az edényben a véráram útja nem szabad. Továbbá voltak helyek, hol látni lehetett, mint a színtelen vérsejtek az edényfalakon félig keresztül bújtak. Ha az ilyen edényben a megakadt vérfolyás helyreállott, a mélyedések és egyenetlenségek gyorsan eltüntek, s újabb színtelen vérsejtek nem bújtak ki, de a már kibújtak visszamaradtak. Ezekből kiindúlva, Waller ugy hitte, hogy jogosan lehet következtetni, miszerint 1) a szintelen vérsejtek a hajszáledények falán át egész teljességükben kijuthatnak, s 2) hogy a vérnek helyreállító képessége (restorative power) van, minélfogva a képződött nyilás rögtön benő.

Ugyancsak az előbb felhozott folyóirat idézett kötetének 397-dik lapján Wallernek másik értekezete van, melynek czime „Microscopic Observations on the Perforation of the Capillaries by the Corpuscles of the Blood, and on the Origin of Mucus and Pus-globules“, *) s melyben a nyák- és genytestecseknek a színtelen vérsejtekkel való azonosságát kimutatni igyekszik, midőn egyszersmind eredeti észleletei ellenőrzése és erősitése végett tett kisérleteit előadja. Hogy a színtelen vérsejtek az edényeken keresztülbújnak, azt bevégzett ténynek tekintette, de szerinte azon folyamat az élettel nincs szükségképen egybekötve, mert azok kibuvását még a bekövetkezett halál után is észlelte, mit valamely oldóhatásnak tulajdonitott, mit a vérsejtek az edény falára gyakorolnak.

Waller tr. az általa észlelteket rajzok által érzékítette.

A „Philosophical Magazine“ Angolországban jelenvén meg, Waller észlelete és az ebből vont következtetések még a szerző saját honában is annyira ösmeretlenek maradtak, hogy csak akkor lettek reá figyelmessé, midőn H. Charlton Bastian tr. a „Pathological Society“ 1868-diki aprilis 21-kén tartott ülésében Cohnheim ide vonatkozó tapasztalatait (Archiv f. path. Anatomie u. Physiologie u. f. klin. Medicin, XL k., 1—2 füz., 1867, sept.) nemcsak közölte, hanem egyszersmind, saját észleletei után indúlva, azokhoz csatlakozott.

Midőn Cohnheim értekezete megjelent, az figyelmemet mindjárt magára vonta, s annak lényegét az „Orvosi Hetilap“ 1867-diki 40-dik számában (869—871 hasáb) közöltem, mely alkalmat arra is felhasználtam, hogy azt megjegyzésekkel kísérjem, melyek értelmében annak észleleteit nem eléggé meggyőzőknek nyilvánítottam, az azok alapján alkotott föltevényt pedig kissé korainak mondottam. Itt nem

*) Górcső alatti észleletek a hajszáledényeknek vérsejtek általi átfurásáról és a genytestecsek képződéséről.

akarok Cohnheim leleteinek előadásába bocsátkozni, minthogy azok elég kimeritő vázlata ezen folyóirat fenntebbi helyén olvasható; azt azonban el nem mulaszthatom kiemelni, hogy Cohnheim észleletei és ezek értékesitése Walleré-ivel csodálatos módon egyeznek, de úgy látszik, hogy Cohnheim tr. Waller tr. két értekezetét nem ösmerte, — legalább ezekről nem tesz emlitést.

Részemről nem maradtam a Cohnheim által mondottak puszta elméleti tagadásánál, hanem ezen czélból egyetemi dolgozdámban számos kisérsletek és észleletek történtek, melyek véghezvitelében Csabatáry Endre úr a legnagyobb buzgósággal és valóban kitartó, fáradhatlan szorgalommal szives volt közreműködni, minélfogva az elért eredményben neki is része lévén, kedves kötelességemnek tartom irányában elösmerésemet kifejezni.

Dolgozdámban kizárólag kecskebékákat használtunk, melyek majd woorará-val megmérgezve, majd mérgezetlenül voltak tudományos kutatásaim tárgyai. Ezen állatok falemezen alkalmas módon kifeszíttettek, a bélfodor pedig az abban levő lik felett ki volt terítve és gombostűk által rögzitve. Midőn a kisérletül szolgáló békákat félretettük, azokat, a deszkán hagyva, nedvesített finom itatóspapírral gondosan betakartuk, s ekként sikerült azokat huszonnégy órán túl is életben, a bélfodrot pedig épen megtartani, úgy hogy ebben a vérkeringést a következő nap közönségesen, a harmadik nap nem egyszer tökéletesen ki lehetett venni, emellett pedig a levegő izgató befolyása által ébresztett lobot és genyedést tisztán észlelhettük.

A levegő szabad hatásának kitett bélfodron látható, mint a véráram hol az egyik, hol a másik edényben megakad, még pedig a megálló tömeg legtöbbször színes vérsejtekből áll, de kétségkivül több helyen találhatni oly edényeket is, melyekben a színtelen vérsejtek annyira felhalmozódvák, miszerint azok ürkörét tetemes hosszúságban egészen kitöltik, s ennélfogva valóságos értömeszeket képeznek; továbbá az is észlelhető, hogy a színtelen vérsejtek felhalmozódása legtöbbször az edény-elágazások helyein mutatkozik, vagy legalább innét indúl ki.

Valóban kiváncsi voltam láthatni a színtelen vérsejtek azon változányszerű (amoeboide), aránylag hatalmas mozgásait, melyek segélyével magukat keresztül küzdeni képesek a kicsiny visszerek, illetőleg az üterek falát tevő alakelemek között, vagy a hajszáledények falán át; mert annyi bizonyos, hogy még a legkisebb edények falai is igen szívósak, s a lágy színtelen vérsejtek változányszerű mozgásaihoz viszonyítva, igen jelentékeny ellenállását fejthetnek ki. De minden figyelés, a kisérleteknek akárhányszori ismétlése kiváncsiságomat ki nem elegitette, mert egyetlen egy ízben sem volt alkalmam látni, egyetlen egy színtelen vérsejtet is, melyről lelkiösmeretesen állíthattam volna, hogy az edényfalon át kibuvóban van, vagy hogy abból valóban ki is bújt, noha mint már mondottam, a színtelen vérsejteknek a véredényekben való tömeges felhalmozódása elég gyakori látmány volt.

A színtelen vérsejtek felhalmozódásának sorsa, vagy egyszerűen abból állott, hogy a szomszéd edényekben való véráram azokat ismét útnak inditotta, vagy pedig eggyé olvadtak azok, midőn szemcsés tömeggé váltak, mely gyakran szétesett, s ekként az edény szabaddá lett, míg máskor az állat végképeni haláláig állandó tömesz maradt ott vissza, s

mindenesetre igen különös, hogy noha az edényekben megakadt színtelen vérsejtek sorsát szakadatlan figyelemmel nyomról nyomra tisztán követhettem, azok átbuvását nem észlelhettem.

Waller-nek és Cohnheim-nek sejt-átbuvási lelete, ha annak az edényfal megszakadasa nélküli történhetése végképen megállapíttatnék, kétségkivül szerfelett érdekes tünemény lenne, habár ebből szükségképen nem következnék, hogy ez valóban genyképződési folyamat, vagy hogy e mellett a geny létrejövetelének más módja nincs. A dolog mibenlétét tüzetesebben viszgálni és vele tisztába jönni ohajtván, magam elé a következők felderitését tűztem ki czélúl:

Mi vihette Waller-t és Cohnheim-ot annak felvételére, hogy a színtelen vérsejtek az edényfalon át bújnak?

A kötszövetben genysejtek jöhetnek-e létre a színtelen vérsejtek közrejárulása nélkül? s végül:

A színtelen vérsejtek lehetnek-e a geny-képződés forrásai? (Folytatása követk.)

Az iblany- és büzenysav s ezek sóinak a szervezetben végbemenő változatairól és kiküszöböléséről. *)

(V é g e.)

A büzenysav, midőn tiszta, színtelen folyadék, de barnán néz ki, ha szabad büzenyt tart feloldva. Az utóbbi előzése végett annak gyengén forraltatni kell. A kereskedésbeli sav igen gyenge, s Rabuteau vizsgálatai után 5% büzenysavnál (acidum bromicum) többet nem tartalmaz.

Két gramme büzenysav, mely valósággal tíz centigramme tiszta savat foglal magában, negyven gramme vízzel felereszve és kutyának beadva, a szervezetből egészen kiüríttetik, még pedig a büzeny szikennyel való összeköttetésben jelen meg, mint szikenybüzeg. Valjon hamanybüzeg üríttetik-e ki, nem valószínűtlen ugyan, de mindenesetre igen háttérben van.

Ha kétszer annyi savat adunk be, akkor az ürülékekben büzeg helyett még büzenysavas só is található. Ezen esetben a büzenysavas só csak a beadás napján mutatkozik, míg a következő nap a húgyban többé nem észlelhető, s ilyenkor már csak büzeg jelen meg. Ha ilyenkor a kutyával újra két gramme büzenysavat vétetünk be, ez ismét egyedül mint büzeg üríttetik ki.

Tiszta büzenysavas szikenyt (natrium bromicum) a kereskedésben nem igen kaphatunk, minélfogva Rabuteau ajánlja, hogy azt magunk készítsük, midőn igen szép négylapványú víztelen jegeczeket kapunk, melyek fénylők, kemények, s a kénsavas hamany (kalium sulfuricum) jegeczeihez igen hasonlók. Ha ebből huszonöt centigramme-ot negyven gramme vízben feloldunk, az oldatnak alig van íze, s a bevétel után tíz percz múlva a húgyban és a nyálban már büzenysavas hamany található; hét órával később azonban már csak büzegre (bromure) lehet akadni. Ha ekkor még tizenkét és fél centigramme büzenysavas szikenyt beveszünk, a büzeg el nem tűn, s büzenysavnak legfeljebb nyomait mutathatjuk ki.

Nincs ez máskép, midőn a büzenysavas szikennyel kutyán teszünk kisérletet. Rabuteau fiatal kutyának ötven centigramme büzenysavas szikenyt adott be, negyven gramme vízben feloldva, s az részben mint szikenybüzeg küszöböltetett ki. A kutya a só bevétele után két óra múlva hányt. Húsz centigramme büzenysavas só pedig, húsz gramme lepárolt vízzel elegyítve, házi nyúl gyomrába löveltetett, mely tizenhat óra óta mitsem evett. Ezen mennyiség részben mint büzenysavas só üríttetett ki, másnap azonban a vizeletben már szikenybüzegre lehetett akadni. Azt hinnők, hogy a büzenysavas sók kiürítése oly gyorsan bevégződik, mint ez az iblagokra nézve történ, Rabuteau számos kisérletei után azonban tudjuk, hogy a büzegek a húgyban és a nyálban egy hónapon keresztül kimutathatók, még akkor is, midőn a sóból egy gramme-nál több nem vétetett fel. Midőn ugyanazon házi nyúlnak

*) L. lapunk 23-dik számát.

tíz centigramme büzenysavas szikeny adatott, ez egészen mint büzeg üríttetett ki.

A kereskedésbeli büzenysavas hamanyban (kalium bromicum) mindig van hamanybüzeg, melyet azonban légenysav által szinte büzenysavas sóra átváltoztathatunk, s így ezt egészen tisztán nyerhetjük. Rabuteau ezen sóval 1867-diki november 29-kén saját magán tett kisérletet, midőn reggeli kilencz órakor éhgyomorra egy gramme büzenysavas hamanyt ötven gramme vízben bevett. Majdnem semmi ízt se érzett. Az oldatot egészen ízteleunek találta. Kilencz óra tíz perczkor vizeletében büzenysavas só még nem találkozott, de az erre következő tíz percz alatt abban már sok büzenysavas hamany volt; a nyálban és az orr nyákjában pedig kilencz óra harmincz perczkor volt az észlelhető. Tíz órakor a homlokon és a nyakszirten fájdalom, a gyomortájon pedig szorultság érzése lépett fel. Ekkor Rabuteau annyira rosszúl érezte magát, hogy kénytelen volt lefeküdni, undorodott, savós folyadékot hányt, mi délután öt óráig többször ismétlődött, s ekkor végtére megszűnt. Ezen egész idő alatt az érlökés lassú volt, még hányáskor is. Az undor és a gyomortáji fájdalom kivált akkor volt jelentékeny, midőn R. baloldalán feküdt. Végtére hasmenés állott be, míg a húgykiürítés csökkent. A chinai thea semmi javulást se eredményezett, míg az igen hideg kávé és az egres-szörp jelentékeny könnyebbülést okozott. Másnap reggel felkelt ugyan, de kevéssé gyenge volt. Vizelete büzeget tartalmazott.

Rabuteau a büzenysavas hamannyal kutyán is tett kisérletet, ennek negyven centigramme büzenysavas sót adván, negyven gramme vízben feloldva. Vizelete a kisérlettétel után fél óra múlva büzenysavas sót tartalmazott, s másnap csak büzeget lehetett abban találni. Megjegyzendő, hogy ezen kutya a büzenysavas hamany beadása után egyszer hányt.

Büzenysavas ezüstöt (argentum bromicum) könnyen készíthetünk, ha légenysavas ezüst oldatához büzenysavas szikenyt adunk, s a válmányt lepárolt vízzel jól kimossuk. Vízben igen kevéssé oldható. Rabuteau ezen sóból ötven centigramme-ot, negyven gramme vízben feloldva, kutya gyomrába befecskendett, mire egy negyed óra múlva az hányt, mindamellett azonban a húgyban nehány óra múlva büzenysavas sót lehetett találni, több napig pedig büzeg volt abban. Ezüstöt csak egyetlen egyszer lehetett kimutatni, még pedig a beadásra következő napon.

Büzenysavas keserenyt (magnesium bromicum) kaphatunk, ha a vizes szénsavas keserenyt büzenysavval telítjük. Vízben igen oldható, de nehezen jegeczül. Belőle tizenöt centigramme huszonöt gramme vízben nyúl gyomrába fecskendeztetvén, másnap a húgyban büzeg találtatott büzenysavas só legcsekélyebb nyoma nélkül. Hasonlókép büzeg alakjában üríttetett ki akkor is, midőn abból harmincz centigramme, harmincz gramme vízben feloldva, kutya visszerébe fecskendeztetett.

Midőn eczetsavas ólomoldatot büzenysavas lugannyal összeelegyítünk, büzenysavas ólomból (plumbum bromicum) álló fehér csapadék jön létre, melyből tíz centigramme, harmincz gramme vízben szétosztva, adatott be, s a bejutott büzeny egész mennyisége mint büzeg küszöböltetett ki.

Büzenysavas kinalt (chininum bromicum) kapunk, ha tiszta kinalt forró büzenysavban feloldunk. Ezen só selyemfényü tüalakokban jegeczül, melyek vízben igen oldhatók, kivált pedig midőn a hőmérsék kevéssé emelkedett. Rabuteau kutyának, mely egy hónap előtt büzenysavas ólmot kapott, negyven gramme vízben huszonöt centigramme büzenysavas kinalt adott be. Ezen só egészen mint büzeg üríttetett ki, melynek nyomai még több nap múlva is kimutathatók voltak.

Úgy a büzeny-, mint az iblanysavas sókkal tett kisérletek kivétel nélkül mutatják, hogy ezek a szervezetben élenyteleníttetnek, még pedig teljesen, midőn kicsiny mennyiségben jutnak be, s csak részben, midőn a bevett vagy beadott mennyiség jelentékeny. A büzenysavas sók a vizeletben már tíz vagy húsz percz múlva megjelennek, s igen valószínű, hogy átváltozásuk még teljesebb lenne, ha a szervezetben tovább időzhetnének. Azt mondhatnák, hogy a büzenysavas sók a vizeletben változnak át büzegekké; ha azonban azokat a húgygyal hosszú időn át állani hagyjuk semmi változást se szenvednek.

Courtener (Gazette médicale 1866 és Bulletin gén. de thérapeutique 1866, LXX. köt) a büzenysavas kinallal a váltólázak, hagymáz, roncsoló lob és a vérhasnál tett kisérleteket, mely esetekben nem észlelte, hogy ezen szer az emberre kellemetlen befolyással lett volna, süketség vagy fülzúgás felettébb ritkán mutatkozott. Belőle ötven centigramme mindíg elég volt. Choleránál szinte megkisértetett, s legtöbb hatása volt ezen betegség rejlési kórszakában. A többi kinalkészítmények felett átalában azon előnye van, hogy vízben könnyen oldható. Egyébkint ezen jó hatása az iblanysavas kinalnak is meg van. Courtener-nek állatokon történt kisérleteiből még az is kitünt, hogy a büzenysavas kinalnak a kénsavas só feletti csillapító hatása túlnyomó, minélfogva az előbbit csekélyebb adagokban kell rendelnünk.

A büzenysavas sókra és a büzenysavra nézve átalában véve ki kell emelnünk, hogy a szervezetben nehezebben élenyteleníttetnek, mint az iblanysavas összeköttetések; egyszersmind pedig csekélyebb adagokban kell amazokat rendelnünk. A büzenysavas szikeny a büzenysavas hamanynál czélszerűbb, mert ez már egy gramme-nyi mennyiségben kellemetlen esélyeket idéz elő.

A büzenysavas összeköttetések mindenelőtt ezen minőségükben hatnak, még pedig az iblany- és a halvanysavas sóknál erősebben; második sorbeli hatásuk azonban a büzegekével megegyez, csakhogy ezeknél jóval erősebbek, mert ilyenkor a büzeg keletkezőben lévén, hatása nagyobb, mint midőn már teljesen képződve kebeleztetett be. A büzenysavas hamanynak a vérkeringés gyorsaságát oly jelentékenyen csökkentő hatását legnagyobb valószínüséggel a keletkezőben levő büzegnek tulajdoníthatjuk, mert az arra mutatkozó tünetek csak akkor jelennek meg, midőn a büzenysavas só a vérbe már eljutott, s a váladékokban büzegek mutatkoznak.

A büzenysavas sók a kiürítő szervekre lényegesen nem folynak be, kiüríttetésük alkalmával a húgyban se fehérnyét, se czukrot találni nem lehet.

Érdekes lenne a büzenysavas sókat ott megkisérteni, hol ekkorig halvanysavas hamanyt használunk. —*6*—.

KÖNYVISMERTETÉS.

Sebészi műtéttan. Számos fametszettel. Irta Navratil Imre, orvos-sebész tr., műtő, a m. k. egyetemen az orr- és gégetükrészet m. tanára stb. Nyomatott Emich Gusztávnál, Pesten. 1867. Kis 8-rét, 419 l. Ára 3 frt. 50 kr.

(Folytatás.)

Szerző, a csak általánosságban felemlített külföldi munkák és folyóiratok tudomásul vétele mellett, müveinek főkútforrásául a műtönövendéksége idején tett jegyzeteket jelöli ki, s ha e körülmény már magában is elegendő volt müvének kiváló érdekességet kölcsönözni, a kitüzött programm részletezése kiváncsiságunkat csaknem aggodalommá fokozta. Szerző a sebészi műtéttant a tudomány jelen álláspontján, hazai viszonyaink tekintetbe vételével, az újabb felfedezések méltánylása mellett igéri tárgyalni, annak körébe vonva, a tájboncztani adatokon és tábori sebészeten kivül, még a szoros értelemben vett szemészeti és szülészeti műtéteket is. Oly vállalat, mely ugyan irodalmukban sem nevezhető „úttörőnek“, de a mű terjedelmével szemben a feladat helyes megoldását jelentékenyen megnehezíté, s a mű egyéb kellékei mellett a részletek megválasztásában úgy, mint az irályt illetőleg, nem mindennapi szabatosságot és tömöttséget tőn nélkülözhetlenné.

Aggodalmunk nem volt alaptalan, s a könyv olvasása közben mindinkább elutasíthatlanná lett előttünk a meggyőződés, miként szerző csak is előszavában állott feladatának színvonalán. A kitüzött programmot minden részletében képviselve látjuk ugyan, de valami irányelvet a tárgyak megválasztásában, valami tervszerü beosztást és méltánylást a közlöttek tárgyalásánál egyaránt hasztalan keresünk. Legkiméletesebben szeszélyesnek akarjuk nevezni azon, az egész munkán áthuzodó aránytalanságot, mely egyrészt elég gyakran fölösleges szószaporitássá fajul, másrészt magyarázza, hogy igen fontos részleteket hiányosan tárgyalva, helyenként csak könnyelmü felületességgel érintve találunk.

Szerző félreismerhetlenül használta egyebek közt Malgaigne „Médecine opératoire“ czimü jeles művét, Linhart műtéttanát s

Fischer újabban megjelent tábori sebészetét is, de ezen egyenkint nagyértékű művek tanulmányozása és egybevetése helyett, hogy saját szavaival éljünk, csak „kutatott“ azokban, s a találtakat illetőleg legtöbbször sem elég választékos, sem szerencsés nem volt. Malgaigne műve minden jelessége daczára kiválóan franczia műtéttan maradt. Igen czélszerűen és előnyösen sajátíthatta volna el abból szerző egyebek közt azon értelmes felfogást, józan itéletet, világos, érthető előadást s a kiválóan gyakorlati mozzanatok előtérbe helyezését, mely a nevezett műnek kitűnően sajátja, s melyet szerző figyelmen kivül hagyott; ellenkezőleg bátran ott felejthette volna azon majdnem kizárólag csak nemzeti jelentőségű s részben már szülőföldükön is elavult műtétmodorokat, melyeket onnan kiszemelt. Linhart művének fénypontját valóban nem annak bevezetése képezi, melyet szerző átvett, s nehogy annak egyszerű leforditójaként tűnjék fel, lényegéből is kiforgatott, másrészt a nevezett műnek egyszeri átolvasása is igen sok oly tévedéstől óvta volna meg, mely például az in- és izommetszés bevezetésében szerzőt egész a lelkesedésig ragadta ; Linhart könyvében részletesen megolvashatá, hogy az inak egyszerű átmetszését nem mindíg követé nagyfokú lob, genyedés és elhalás; hogy bőralatti inmetszést már Delpech és Dupuytren is tettek, s Stromeyer a műtétnek nem feltalálója, csak értékesítője volt. stb. Fischer dolgozatából szerző csak szavakat kölcsönzött, a mű szelleme és iránya ösmeretlen maradt előtte, s csak compromittálva lehet jóhiszemű olvasói előtt. Sőt magának a pesti egyetem fő kútforrásul kijelölt sebészeti tanszékének méltánylását is hasztalan keressük ép ott, hol azt keresni leginkább felhíva valánk: a húgykőmütétek, kizárt sérvek, gége-légcsőmetszés tárgyalásánál; s nem habozunk oda nyilatkozni, miként bármelyikét a nevezett műveknek használta volna szerző kizárólag, ez műtéttanának minden tekintetben csak előnyére leendett.

A birálatunk tárgyát képező mű bevezetésből, általános és külön részből áll ; elég egyöntetü arra, hagy állitásaink igazolására akármely részletéből idézhessünk példákat, de sokkal inkább egyöntetü, semmint annak részletes ismertetése fölösleges, a hibák egyenkénti felemlitése lehetetlen ne volna. Mellőzve azért mindazt, mi elszigetelten áll, vagy csupán másodrendü fontossággal bír, azon, az egész könyvet jellemző, úgyszólván alkati hibák nehányát fogjuk csupán felemliteni, melyek a mű czéljának meghiúsitása körül lényeges szerepet játszanak. Szerzőnek tudnia kellett, hogy műve terjedelméhez mérten abban csak a lényeges, a czélszerü találhat helyet, s hogy mindannak, mi csupán kisérlet maradt, mi csak történeti értékkel vagy azzal sem bír, el kell maradnia. Méltán hibát és aránytalanságot látunk azért abban, hogy míg egyrészt szerző egész könyvén át bámulatos otthonossággal fúr és farag anélkül, hogy a könnyedén odavetett műtétek kivitelére nézve utasitást, vagy legalább oly utasitást adna, melynek nyomán a műtétet utánczsinálni lehetne, másrészt egyátalán nem spartai stylben szól oly dolgokról, melyek tárgyát csak igen távolról vagy igen kevéssé érdeklik, és részletesen tárgyal oly műtétmodorokat, melyeket maga is elavúltnak tart és nyilvánít. A mondottak igazolására szolgálhatnak p. a visszércsomók és hajszáledénytágulatokról szóló fejezetek; az előbbi változatait szerző három oldalon tárgyalja, hogy befejezésül azok együttes kerülésére intsen, „az utóbbinak eredményeit, hasonlíthatlanúl kedvezőbbnek“ állítja, de a csupán felemlített műtétmodorok kivitelére nézve utasitást adni sehol sem tartja érdemesnek. A belső állütér lekötését illetőleg, némi, csak igen elégtelenül tájékozó boncztani adatok után, a műtét kivitelére vonatkozólag egyedüli utasitásul a következőket olvassuk: „Lekötése csak sebzéseknél válik szükségessé, számos ágai miatt nehezen kereshető fel. A fültőnyálmirígyre, mely kezdetben az üteret födi, vigyáznunk kell.“ Részünkről nem hisszük, hogy szerző adandó alkalommal oly egyénre bízná belső állütere fölkeresését, ki utasitást egyedül az ő könyvéből meritett, valamint nem hisszük, hogy jobb helyt szerzett ismeretek hijján, bárki is egykönnyen eligazodhassék azon útmutatáson, mit egyebek közt p. a hegműtétekre (39 l.), izom- és inmetszésre (74—76 l.), a Dieffenbach-féle kiszegély- műtétre (167 l.) vonatkozólag ugyanott olvashat; sőt elterjed e hiba a legapróbb részletekre is, s az egyszerű csomós vagy nyolczas varratot alkalmazni, a hullámzást felösmerni sem lehet képes az, ki magát szigorúan a szöveghez tartani akarná, vagy kénytelenittetnék. A könysipoly műtétét (170 l.) szerző igy kezdi: Fődolog az, hogy

a könytömlőben meggyült váladék eltávolíttassék és újra megtelése meggátoltassék. Ha ez megtörtént stb.“ — Azt hogy miként lehet e „fődolog“ megtörténésére közreműködni, az olvasó vagy tanuló jó belátására bízza. Jellemzők szerző tárgyalási modorára nézve azon sorok, melyekkel a koponyalékezésről szóló, elég terjedelmes, de egyátalán nem hibátlan leirást kiséri (183 l.) „Ezzel a műtét be van fejezve. A további eljárás a kórfolyamat minőségétől függ. Ha csonttörés van jelen, a szálkákat eltávolítjuk, s a törvégeket egymáshoz illesztjük, a behorpadt csontokat emeltyűvel kiemeljük. .... A tályogokat fölnyitjuk, az újképleteket kiirtjuk, a csontkinövéseket lefürészeljük, a vízkóros vagy egyéb savóval telt tömlőket szúrcsapoljuk stb.“ — ki tagadhatná, hogy szerző jelszavához hű maradt, s hogy ez csakugyan cito, tuto et jucunde van megirva.

A lényeges részletek rovására történő fölösleg szószaporításnak tanulságos példáit találjuk a vérzések csillapításáról, a be- és átöntésről, az újképletek műtétéről stb. szóló fejezetekben is. Szerző a vérzéscsillapítás fontossága fölötti elmefuttatásnak lapokat szentel, a tömeszelésre vonatkozólag azonban p. megelégszik azon utasitással, hogy az illető tér tépetgomolylyal jól befödendő vagy kitömendő, mihez még azon helytelen magyarázatot csatolja, hogy „a betömeszelés különösen a tépetbe felszivódott vér megalvása által hat.“ Ismételve olvasunk a munka folyamában az ütérlenyomás alkalmi fontosságáról, szerző azt mindenkor legügyesebb segédére kivánja bízni, de ha valaki ennek folytán könyvéből akarna ez óhajtott ügyességre szert tenni, összes utasításul csak azon kétes értékü megjegyzésre találna, hogy physikai erejének ugyancsak jó lábon kell állnia, (98. l.) mi, föltéve, hogy táplálkozását szerző tanácsa nélkül is iparkodott az illető lehetőleg jó karban tartani, őt legfeljebb tornagyakorlatokra buzdíthatná. Nemkülönben nélkülözzük az ütérlekötésről szóló fejezetben is legnagyobb részét azon apró, de nagyértékü megjegyzéseknek, melyek a gyakorlati embert jellemzik, ellenkezőleg fölös számmal találunk oly utasításokat, melyeket egyelőre csak értelemzavaró elhamarkodásnak akarunk nevezni, anélkül mégis, hogy a kezdőt képesnek tartanók e hibákat minden esetben helyreigazítni.

„Jó ha több csipesz áll rendelkezésünkre“ mondja szerző a vérző ütér lekötésénél (57. l.) „hogy egyszerre több üteret foghassunk meg, ekkor leghamarább kerül az ütér a csipesz szárai közé“, — a csavarást (torsio) szerző akként végzi, hogy az egyik csipeszszel rögzítve az üteret, a másik csipeszt az „ütér nyilásába“ illeszti, s az üteret körülcsavarja“ (59. l.) — a folytonosságban történő lekötésnél az ütér elszigetelésére szerző „két vájt kutaszt, vagy egy vájtkutaszt és a szike nyelét“ (63. l.) is alkalmasnak találja. Azon „igen ajánlható és biztos“ módját a bőrmetszésnek, melyet szerző a 13. l. leir, ismételt erőlködéseink daczára sem valánk képesek megérteni stb. Hasonló gyöngélkedésben szenved a varratokról szóló fejezet is, mig méltán könnyelmü felületességnek nevezhetni, midőn szerző a sérvmetszésnél a sérvtömlőre vonatkozólag elégségesnek tartja olvasói számára azon utasítást, hogy az „síma felületéről és kékes átlátszó szinéről könnyen felismerhető.“ — A be- és átöntés (transfusio) tárgyalásánál a bőbeszéd már tudákossággá növekszik ; szerző nagy nevek idézése mellett hosszasan elmélkedik a rostonya lényege és fontossága felett, mi nemcsak a mű körén kivül esik, de legalább e tárgyra vonatkozó folyományait illetőleg Panum kisérletei által rég meg van czáfolva; az összhang érdekében aztán a műtét kivitelénél is hamis utasításokat ad ; a befecskendésre szánt vért p. az eddigi gyakorlattól eltérőleg azért vesszőzteti, hogy a rostonya abból ki ne váljék, s később, a befecskendés megkezdődtekor, a visszér alá vitt mindkét fonalat meglazittatja, — valószinüleg, hogy a visszér központi részébe fecskendett vér a környi részből bekövetkező vérzés által compensáltassék.

(Vége következik.)

LAPSZEMLE.

(—h—n) A gyomor nyákhártyaalatti kötszövetének lobja (gastritis phlegmonosa).

A gyomor nyákhártyaalatti kötszövetének lobja igen ritka, nem eléggé ösmert és igen tökéletlenül leírt betegség. Auvray, Bamberger és Raynaud voltak azok, kik azzal eleinte foglalkoztak,

s érdekesnek tartjuk Grainger Stewart tr-nak idevonatkozó következő esetét közölni.

E. W., huszonnégyéves nő, magát közönségesen jól érezte, azonban két ízben májbeli fájdalmakban szenvedett. Ezen nő egy ideig rosszúl táplálkozott, később azonban oly családhoz került, hol sokat ehetett. Baloldalán fájdalmakról panaszkodott, s ezenkivül az ételtől undorodni kezdett, kivált pedig a marhahústól. 1867-diki october 14-kén sárgás-zöldes epét hányt, mi mellett hasa fel volt fuvódva, s egyszersmind ennek felső részében fájdalmat érzett, mi nem volt éles és nyomásra nem fokozódott. A beteg 25-dikén kórházba vitetett, hol a has felpuffadt voltához és a tompa hastáji fájdalomhoz még kimerülés csatlakozott. Bonczoláskor a testalkat eléggé jól szervezettnek találtatott; se sárgaság, se vizenyő nem volt jelen; a tüdők vérdúsak és vizenyőseknek találtattak; a hashártyaür savót és genyet tartalmazott; a bélgomolyok heveny rostos szövet által egymással összenőttek; a máj, rekesz és a gyomor hasonlókép összenőve észleltettek. Az epehólyag megvastagodott és megkeményedett mellső fala üszkösödés folytán át volt törve, minélfogva az a hashártyaürrel közlekedett. Úgy az epehólyagban mint a májvezetékek ágaiban epekövek foglaltattak. A felfúvódott gyomor kevés folyadékot tartalmazott. Egyenletesen igen megvastagodott falába bemetszvén, a metszésfelületen, különösen a nyákhártyaalatti kötszövetből geny jött ki. A megvastagodott nyákhártya, tömött, majdnem bőrszerű és szürkés-vörös. A gyomormírígyek és a közbenfekvő szövet festenyt tartalmaztak, de egyébkint megváltozva nem voltak. Az izomzat több helyen szívós és folytonos, míg máshol szétroncsolva látszott. A hashártya lobos és vastag volt. A hashártyaalatti kötszövetben geny nem találtatott, míg a nyákhártyaalatti kötszövetben mindenhol szétszórva kicsiny tályogocskák voltak. A vesékben és a belekben semmi változás sem látszott. (Edinburgh Medical Journal. 1868, febr.)

(—h—n) Gyors lefolyású porcznövedék (Enchondrom).

Tillaux az april 22-diki ülésen huszonkilencz éves férfit mutatott be, kinél mindakét felső állcsontból részletes kifűrészelést kellett csinálni összesen három hónapos porcznövedék miatt, mely azonban ezen idő alatt tyúktojásnyira nőtt, s a jobb eb- és a bal második pofafog között foglalt helyet, s egészen a szem nagyobbik szögletéig, a járomcsontig, másrészről pedig a szájpad középrészletéig terjedett. Górcsői vizsgáláskor a növedék egyedül porczsejtekből állónak bizonyúlt, melyek a kifejlődés különböző fokait mutatták.

Trélat megmondotta, hogy ő huszonkilencz éves asszonytól nyákos porcznövedéket (enchondrome muqueux) távolított el, mely hasonlókép gyorsan gyarapodott. Az a nyak jobb oldalán keletkezett, s rövid tartamú fejlődés után határai voltak: a mellhártya, a garat, a nyak nagy edényei és a nyakcsigolyák tövisnyujtványai. A május 13-diki ülésen Trélat körülményesebben közölte, hogy ezen asszony jobb karjában egyszerre fájdalmat és elfásulást érzett, mire hat hónap múlva a nyak jobb oldalán kicsiny daganatot lehetett észrevenni, mely félév alatt a már leírt terjedelmet elérte. Górcső alatt üvegszerű porczszövetből állónak találtatott, mely között azonban sok nyákszövet találtatott.

Ugyancsak Trélat május 13-kán asszonynál a fültőmirígytájról növedéket távolított el, mely alig fájt, s három éves lehetett. A jelzés a fültőmirígy egyszerű túlképződéséről vagy porcznövedékről szólott. A daganat határai élesek voltak.

Després úgy tartja, hogy olyan esetek, melyeket Trélat elősorolt, nem épen ritkák, s a daganatok porczszövete a rendestől abban különbözik, hogy az nem szokott megcsontosodni, hanem inkább helyenkint meglágyúl, mi ürcsék képződésére vezet. A közlött porcznövedékeket a bőszindulatúak közé hajlandó sorolni.

Chassaignac megjegyzi, hogy meglehet, miszerint valamely daganat tengelye porczszövet, de a hozzájáruló szövetek egészen más természetűek lehetnek; ezenkivül pedig az egyéniségre is tekintettel kell lennünk, mely az újnövedékek fejlődésének gyakran kedvező, míg egyébkor az kedvezőtlen.

Trélat ezek ellenében kiemelte, hogy ő csak kemény és egyedül porczszövetből álló növedékekről szólott, melyek alkalmilag gyors lefolyásúak lehetnek, minélfogva azon tétel, hogy a porcznövedékek átalában lassú lefolyásúak, lényeges módosítást igényel. (Société imp. de chir. 1868).

(—h—n) Tályog a gégében.

A Guy-féle kórházban beteg halt meg, kit idült hörglob miatt vettek fel. Midőn a kórházba jött, igen rosszúl volt, lábai vizenyőseknek találtattak, nehezen lélegzett, hallgatódzáskor pedig a szokott zörejeket lehetett kivenni; az egyenetlen bugyborékolás azonban túlnyomónak mutatkozott. A halál rögtön következett be; összeesés jeleit nem lehetett észlelni, de már három nap óta torokfájásról panaszkodott, mi nyelés alatt fokozódott. Egy éjszaka a nehéz légzés szerfelett magasra fokozódott, mire a beteg kimúlt. A váratlanúl bekövetkezett halál azon gyanút ébresztette, hogy talán mélyen fekvő ütértágulat van jelen, a bonczolás azonban azon felvételt hibásnak tüntette elő. Az alsóbb hörgágak nyákhártyája szemcsés, a jobboldali szívfél és a tüdőütér pedig túlfejlett és tágabb volt. A jobb szívgyomor igen kemény fala $^5/_{16}$ ujjnyi vastag, míg üregének térfogata a rendesnél két akkora lehetett. A tüdők csúcsán jelentékeny mélyedések foglaltak helyet, melyek fenekén előrement gümők fekete maradványai látszottak. Ennek szomszédságában pótló tüdőtágulat (emphysema) jeleit lehetett kivenni. A vesék és a többi szervek egészségesek voltak, annak kivételével, hogy a gyomor kisebb ívén fekély találtatott, mely az izomzaton keresztülhatolt ugyan, de a hashártyán túl nem terjedhetett, hól $^1/_8$ ujjnyi vastag rostos képződmény jött létre. A fekélyt már kivülről ki lehetett venni, s a gyomorfal átbocsátott világosságánál a fekély helyén határozottan vastagabbnak mutatkozott. A gége igen nagyfokú vizenyőben volt, s szorosabb vizsgáláskor a baloldali gégefedő-illesztőporczi (ary-epiglotticus) redő hátsó végén disznóbabnyi genygyülem volt, a tályogfalak azonban nem voltak élesen láthatók. A hangszálagok hátsó vége ki volt evődve, s azok hosszában hámsejtekből álló foszlány feküdt. Moxon tr. felnőtteknél a gégebeli tályogokat ritkán előjövőknek tartja, kivévén midőn azok bujakóros folyamattal vannak egybekötve; ezen embernél azonban bujakór jelei nem voltak. A heveny gégelobot és genyedést csak abból lehetett megfejteni, hogy ezen ember igen csipős anyagok belehelésével gyógyította magát. A tüdőbeli gümősödési folyamat bevégzettnek látszott ugyan, de a gégében némely gyanús pontok voltak jelen, melyek gümős fekélyedésre mutattak, s ez a tályogképződéssel viszonyban állott, de még ez is a ritkaságok közé tartozik. Wilks tr. a közlöttesetre figyelmeztette, melyet 1863-ban észlelt. A nyilvánvalóan gégebeli tünetek között elhúnyt férfinál a gégének igen nagyfokú lobja volt jelen, az izmok között genyképződéssel. (The Pathological Society. 1868, april 21).

(—h—n) Szív megrepedésének esete.

Hooper May-nek parasztasszony betege volt, ki mellkasában fájdalmakról panaszkodott. Mialatt az udvarban sétált, összerogyott, s egészen összeroskadt állapotban találták meg, mire háromnegyed óra múlva meghalt. A szívburok vérrel volt tele, az izomszövet pedig halványan nézett ki, s a baloldali gyomron fekete csik látszott, mit megnyomva, az fekete véralvadékból állónak bizonyúlt, mely a szívgyomor falában levő és lúdtollnyi vastagságú résben foglaltatott. A szívfal nem volt megvékonyodva. (The Pathological Society. 1868, május 19).

(—h—n) Gyomorbeli bántalmak ritka esetei.

Wilson Fox tr. gyerekről tesz említést, ki egy obon könhalvanysavat (acidum hydrochloricum) nyelt le, s miután vért hányt volna, meghalt. A gyomorban fekélyedés jött létre, melynek helyén az a vastagbélhez odanőtt. Egy ütér lett kivéve, mi a halált előidézte.

Barvell körülbelől 37 éves férfi esetét közölte, ki egy idő óta betegeskedett. Nem hányt ugyan, de utoljára csak folyadékokat ehetett. Kimerülés következtében halt meg. A gyomor mellső falán tömlő volt, minek alkotásában legnagyobb valószínűséggel a cseplez vett részt, a gyomor üregével közlekedett, s ennek bennéke részben abban halmozódott fel. (The Pathological Society. 1868, május 19).

TÁRCZA.

Nehány szó a kereseti adó ügyében.

Bármennyire lapunk körén kivül essék is egyébkint a soraink czimében nevezett tárgy vitatása, nemcsak igazolja, de némileg kötelességszerüvé is teszi felszólalásunkat, rendünk közvetlen érdekeltsége mellett, azon körülmény, hogy a kormány tervezett újitásai kivitelénél a budapesti orvosegyletet is közreműködésre szólítá fel. Teljes méltánylásával azon magasabb szempontoknak, melyek valamely, ha mindjárt kezdetlegességében nem is tökéletes rendezett állapot és törvényes kiindulási pontnak még áldozatok áráni megszerzését is sürgetik, sem tartóztathatjuk meg magunkat a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslatok tárgyunkat érdeklő részére némi észrevételeket tenni, s tesszük ezt annálinkább, mivel nézetünk szerint a főczél veszélyeztetése, idő és munkaveszteség nélkül a legutolsó pillanatban is lehetséges volna azokban olyszerü változtatást tenni, mely a tervezett rendszabályok hibáit kevésbé kirivóvá, súlyukat elviselhetőbbé tenné.

Az orvosok, ügyvédek és más személyes kereset után élő egyének a lefolyt két évtized alatt az első osztályú adózók közé soroztattak. Keresményük összege önkéntes bevallás, s a hol ez elégtelennek látszott, bizottsági kivetés útján határoztatott meg. Míg azonban más, szintén személyes kereset után élő, de határozott évi fizetéssel biró osztályoknál a keresmény bizonyos összege, mint egyéni fenntartásukra nélkülözhetlen, adómentes volt, az orvosnak legfeljebb rendelő szobája bérét és netaláni segéde díjját, egyéni fenntartására azonban elvileg mitsem engedtetett meg felszámolni, ellenkezőleg minden bevallott forintja tiszta jövedelemként tekintetett, s mint ilyen lőn megadóztatva. Második lényeges különbség volt, hogy ezen u. n. jövedelmi adó jelentékenyen magasabb volt, mint a minőt a rendes fizetéssel biró egyének az adómentes részlet levonása után fennmaradó keresmény arányos összegeért fizetni köteleztettek.

Ezen méltán igazságtalannak tetsző különbség egyetlen magyarázatát az ellenőrzés nehézségeiben vagyunk kénytelenek keresni, vagyis más szavakkal: miután a kormány a szabad kereset után élő osztályoknak sem tényleges jövedelmét kitudni, sem az e réven történhető visszaéléseket meggátolni magát képesnek nem érzé, az e visszaélésekből reá háramló veszteségért a bevallott jövedelem magasb megadóztatásában keresett kártalanitást; előre feltételezve, hogy minden e rovatba eső polgár nem csak a fenntartására nélkülözhetlen összeget, de jövedelmének egy részét ezenfelül is el fogja hallgatni.

Mi volt természetesebb, minthogy mindenki nemcsak feljogosítva, de felhíva is érezhette magát, az őszinte bevallás esetén aránytalanul terhes s részben talán elviselhetlen rendszabály szigorát keresménye kimutatásában ellensúlyozni; a tényleges jövedelem egy részének elhallgatása ily körülmények között alig látszott egyébnek kényszerű önvédelemnél, s ha egyesek ezen önvédelmi lehetőséggel nemcsak éltek, de vissza is éltek, az első sorban a törvény hibája volt, melynek következményeit méltányosan bárki is inkább viselhette, mint azok, kik annak készítésébe be nem folytak, s a visszaéléseket illetőleg talán kisértetbe sem jöhettek. A tényleges jövedelem őszinte bevallása az illetőt oly magas adónak vetette volna alá, mely mig egyrészt kivétel nélkül igazságtalan s a szerényebb jövedelmű félre nézve elviselhetlen is leendett, másrészt magának a kormánynak sem lehetett és volt szándokában. Az adóhivatal ugyanis majdnem kivétel nélkül megelégedett oly jövedelmi összeg bevallásával, mely, ha a tiszta jövedelem meghatározásánál a fennebbi elveket alkalmazzuk, méltán nevetségesnek volt mondható, — de az utánna fizetett adót tekintve, többé-kevésbé elfogadható mérve volt az érdeklett tényleges jövedelmének.

Az új törvényjavaslat lényegileg ugyanezen elvekből indúl ki. Az egyéni fenntartásra nélkülözhetlen összeg méltányos beszámításának elvét látjuk azon intézkedésben, hogy a határozott fizetéssel biró egyének az első 500 forinttól csak 1 %, az ezt követő 1000 forinttól csak 2%, s így tovább, fizetésükkel haladványszerűn növekedő adót fizetnek, mely 6000 forintnál 5 %-ban éri el maximumát; így szintén az ellenőrzési lehetlenség hason föltevésből kiinduló kifejezéseként kell tekintenünk azon rendszabályt, melynek értelmében a határozatlan keresmény után élő osztályok összes jövedelme különbség nélkül 10 %-al lesz megadóztatva. A jövedelmi összeg megállapítása továbbra is bevallás és bizottsági vélemény nyomán fog meghatároztatni, ez utóbbira vonatkozólag azonban a kormány magukat az érdekletteket is felhívta bizalmi férfiak választására. A visszaélések meggátolására végre a lakbér és annak 50 % által képviselt jövedelmi „minimum“ javasoltatik.

Szivesen elösmerjük, hogy a kormánynak nemcsak jogában áll, de kötelessége is a visszaéléseket meggátolni, az eszközt azonban, melyet a czélra használni akar, nem tartjuk szerencsésen választottnak. — Az államra nézve nem lehet közönyös, akárhogyan és akárhonnan pótolja a rendszabályai elégtelenségéből folyó veszteséget, s ha kijátszott intézkedései árát azokkal fizetteti meg, kik e részben ártatlanok, igazságtalanságot, ha e kárpótlás ép az arányos adó terheit is legnehezebben viselő osztályra nehezedik, hibát is követ el. — A tervezett új rendszabály a kezdőt, a szerény jövedelmű adózót egész, részben igaztalan szigorával sujtja: a gazdagot, a fölösleggel rendelkezőt jobbára érintetlenül fogja hagyni ezentúl is.

Ismételve olvastuk s alaposnak látszik előttünk azon megjegyzés, miként a lakbér legtöobször nem a tényleges jövedelemnek, hanem egyrészt a nélkülözhetlen szükségnek, másrészt legfeljebb a kényelmi igényeknek kifejezője, mely valamint bizonyos határon túl le nem szállítható, úgy bizonyos pontot elérve, nem is emelkedik többé a jövedelem növekedésével. — Tüzetesen a fővárosban, hol a lakosság gyors szaporodása a lakbér jelentékeny szökkenését vonta maga után, s fogja valószínüen még hosszabb időn át eredményezni, azon sajátszerün fonák helyzetre van kilátásunk, hogy egy ugyanazon nélkülözhetlen s jövedelmünkhöz viszonyitva talán eddig is drága lakást tartva meg, nemcsak évenként nagyobb lakbért (a háztulajdonos adójának reánk eső részletét), de ezen, évről-évre növekedő teher után, mind nagyobb adót is leszünk kénytelenek fizetni.

De ha igaz is, miként a lakbér a tényleges jövedelemnek csak igen tökéletlen mérve lehet, elég alkalmasnak tartjuk azt részünkről az u. n. minimum alapjául szolgálni. S valóban, bármily neme a szükségnek, akár családi, akár üzleti viszonyok kényszerítsenek is valakit bizonyos terjedelmű vagy helyzetű lakás tartására, csakis az esetben és oly mértékben fog e kényszernek engedhetni, ha és a mennyiben azt egyéb nélkülözhetlen szükségletei fődözése mellett fizetni képes.

A hiba nézetünk szerint nem itt, hanem a jövedelmi adó magasságában rejlik, mely a minimum egyébként méltányosan kezelhető elvét igazságtalanul terhesssé s másrészt a bizalmi férfiak szereplését is illusoriussá teendi.

Alapjában betegnek kell tartanunk az oly intézkedést, melynek kiinduláspontul azon föltevés szolgál, hogy az érdeklett polgárok kivétel nélkül csalni fognak, s mely praeventiv rendszabályai által az őszinte becsületes eljárást tényleg lehetlenné teszi. Nem megakadályozása, hanem megtorlása ez az egyelőre csak föltételezett visszaéléseknek, még pedig első sorban azokon, kik azt bármi okból el nem követik vagy követhetik.

Azon orvos p. o. ki 1000 forintnyi évi jövedelmét híven bevallaná, e keresmény után 100 forintnyi államadót fogna fizetni, tehát oly összeget, melyet, ha jövedelme biztosított volna, 4000 frt után fizetne; aránytalanul magas marad adója még az esetben is, ha a minimumra hivatkozik, nem mintha 300 frtos lakbére után számított 450 frt jövedelemmel csakugyan nem bírna, hanem mivel az ezen összeg után fizetendő 10 % adó még mindig kétszerte nagyobb lesz, mint volna, ha 1000 forintnyi jövedelmét biztos és határozott évi fizetés kepviselné. — A mi a bizalmi férfiakat illeti, működésük csak a saját maguknak szerzett kellemetlenségekre nézve lehet termékeny, de úgy a kormánynak hozott haszon, mint a küldőknek szerzett könnyebbségre nézve alárendeltnek kell maradnia mindaddig, míg a jelenlegihez hasonló abnormis alapon áll. Részünkről tevékenységük számára csak a két lehe-

tőséget látjuk nyitva, hogy vagy maguk végezve el a különben az egyes érdekeltek által tett be- és leszámitásokat, jövedelmül jelentékenyen kisebb összegeket valjanak be, mint a minőkről jó meggyőződésük szerint tudomásuk van, vagy megbízóik egyenes megrontásával eszközeivé legyenek és egész gyülöletét viseljék oly rendszabályoknak, melyeket saját maguk sem tarthatnak méltányosaknak.

Nem ösmeretlenek elöttünk a nehézségek, melyekkel ép a szóbanforgó jövedelem méltányos megadóztatása minden körülmények között jár; de míg egyrészt meg vagyunk győződve, hogy végleges megnyugvást bármikor is csak azon egyedül méltányos elv érvényesülése eredményezhet, mely szerint a személyes kereset különbség nélkül, egyenlő mérvben lesz megadóztatva: másrészt azon véleményben vagyunk, hogy ezen egyenletes megadóztatás a jelen viszonyok közt is kivihető és sok tekintetben előnyösb lenne a tervezett intézkedéseknél. Névszerint:

lehetővé tenné, hogy a polgári kötelességeik alól kibújni nem szándékozók, jövedelmüket hiven és őszintén bevallhassák;

felmentené a kormányt oly rendszabályok érvényesitésétől, melyek elvileg alig igazolhatók s gyakorlati alkalmazásukban legtöbbször igazságtalanok;

értelmet és jelentőséget adna a bizalmi férfiak szereplésének, kiktől megbizóik egyike sem kivánhatná többé, hogy ez esetben méltányos polgári kötelmeitől menekülni segitse, másrészt a kormány méltán, s azt hisszük csalódás veszélye nélkül elvárhatná, hogy az államterhek arányos felosztásában legjobb tudomásuk szerint segélyére legyenek; végre

a minimum, mely ily körülmények között a lakbér 3-szorosa által lehetne képviselve, nevének s czéljának egyaránt megfelelhetne.

Igen jól tudjuk, hogy az ily eljárás is csak megközelítő kitudására vezethetne a személyes kereseti jövedelemnek, de nem ösmerünk oly osztályát az adózóknak, hol e hiány kisebb-nagyobb mérvben elő ne fordúlna, s maguk a kormány hivatalnokai is bírhatnak és bírnak rendes fizetésük mellett még oly jövedelmekkel is, melyektől többé adót nem fizetnek.

Az sem lehetlen, hogy az államnak a személyes kereseti adóból befolyó jövedelme ez esetben talán kisebbre is eshetnék ki, mint a minőre az a használatban volt és tervezett eljárás mellett emelkedett; de míg egyrészt ha a kormány egyetlen czélját a lehetőleg legnagyobb bevétel képezi, érthetlen előttünk miért nem emelte a kereseti adó 10% adóját 20%-ra; másrészt ismételjük: hogy az állam intézkedéseinek elégtelenségéből folyó veszteséget méltányosan csak maga az állam viselheti.

Vegyesek.

—*α*— A budapesti kir. orvosegylet junius 18-ikán tartott rendkivüli gyülésében az adóbizottságba bizalmi férfiakúl megválasztattak; Bókai János, Patrubány Gerő, Kovács József, Kovács Sebestyén Endre és Réczei Imre tr-ok.

= Balassa tanárt királyné ő Felsége nevének kezdő betűjével ellátott gyémántgyűrűvel ajándékozta meg. — Ugyancsak nevezett tanárt Hall városa díszpolgárává választotta.

—*α*— A vallás- és közoktatásügyér megengedte, hogy Lumniczer Sándor sz. Rókus közkórházi főorvos, mint egyetemi magántanár az „erőszaki sértések“ körében nyilvános előadásokat hirdethessen és tarthasson.

—*α*— Arányi Lajos egyetemi tanár az első magyar általános gyógyintézeti részvénytársulat másod-elnökévé választatott meg.

= A magyar orvosok és természetvizsgálók ez évi Egerben tartandó nagy gyülésének közeledtével az orvosok és a természetbarátai figyelmeztetnek, hogy Eggenberger Nándor magyar akad. könyvárusnál Pesten és tőle minden honi könyvkereskedés által az eddigi nagy gyülések munkálatai tetemesen leszállított áron megszerezhetők, és pedig az 1841, 1842 és az 1844-kiek 1 frt, az 1845, 1846, 1847 és az 1863-kiak 2 frtjával, az 1864-kiek 3 frt, és az 1865-diki 8 frton. — Nevezettnél és minden honi könyvárusnál kapható továbbá a mind történelmi, mind régészeti becsű „Vajda-Hunyad vára szóban és képben“ czímű mű dr. Arányi Lajos tanártól, ára 3 frt. Ezen műnek értékét még azon kedvező

körülmény is növeli, hogy a dicső Mátyás királyunk által épitett, de az idő és viszontagságok által megviselt vár további fentartását czélzó intézkedések közel kilátásba vannak helyezve.

—*ω*— Napoleon herczegnek orvosa Bérenger a jelesb egészségügyi intézeteket Grósz Lajos tr. kiséretében meglátogatta.

Balassa tanár úrnak klinikumán épen fitymaszorműtét végeztetett, s csodálatát fejezte ki a számos sikerült húgykőmetszési esetek felett és általában el volt ragadtatva Balassa tanárnak fogadtatása és műtéteinek eredményei által.

A Rókus-kórházban Kovács Endre főorvos úrnak osztályát és érdekes gyüjteményét szemlélte meg, különös figyelmét vonták magukra a nagyérdekű csontképződési készitmények, melyeknek magyarázatát Kovács főorvos úr a legszivesebb előzékenységgel közölte.

A katonai kórházban a parancsnok-őrnagy és az összes orvosi személyzet által kitűnőleg fogadtatott és az egész intézetet szorgos figyelemmel vizsgálta meg; elbúcsúzása előtt azon kijelentést tette, miszerint igen örülne, ha Francziaországban mindenütt oly gyönyörű kórrermek volnának, mint a Ludoviceum helyiségeiben.

Végre Batizfalvi tanár testegyenészeti intézetét vette szemügyre, hol is a berendezés czélszerűsége és a gyógyászat ezen ágának haladása felett elismeréssel nyilatkozott.

—*α*— Folyó 1868-diki május 15-én kilencz éve múlt, hogy Batizfalvi magán-gyógyintézete megnyittatott. Ezen idő lefolyása alatt 2818-an látogatták azt meg. Az intézetet felkeresték olyan helybeliek, kik czélszerű ápolást máshol nem találtak, de kivált azon idegenek jöttek oda, kik fővárosunkban megbetegedvén, magánlakásra vagy vendéglőre szorulni nem akartak. Sokan vannak az intézetben olyan betegek, kik fővárosunk orvosai egyikének vagy másikának kezelése alatt állanak, s kiknek rendeletei végrehajtásáról gondoskodva van. Az intézet testgyegyénészi osztálya a leglátogatottabb volt, s az itt megfordúlt betegek hasonlókép a leggondosabb figyelem tárgyai voltak.

Az intézet elmúlt kilenczedik évének számbeli kimutatásaira áttérve, 1867-diki máj. 15-től 1868-diki május 15-ig összesen 512 beteg vette azt igénybe. Ezek közül 390 jár-orvoslatilag, 122-en pedig az intézet helyiségeiben gyógyittattak. Az intézetben gyógykezelt betegekből 72 fi- és 50 nőnemű vala. Ezek közül a testegyenészi osztályon ápoltatott 46, az elkülönitett orvos-sebészi osztályon pedig gyógyápolást nyert 76. A bennápoltak korát tekintve volt: 2—5 éves = 4, 5—10 = 16, 10—15 = 17, 20—30 = 34, 30—40 = 22, 40—50 = 9, 50—70 = 13. Összesen 122. A tulajdonképi betegeken kivül több szüle, rokon és kisérő teljes ellátást az intézetben rövidebb és hosszabb ideig nyert.

Az intézet helyiségeiben kezelt betegek a következő bajban szenvedtek:

A) A testegyenészi osztályon: Alvégtaghüdés 4, csipízlob 4, csipíz-zsugor 3, dongaláb 2, gerincz-oldalgörnye 15, hátgerincz-púp 9, izomgyengeség 3, könyökíz-zsugor 1, térdizlob 2, térdizzsugor 3. összesen 46.

B) Az elkülönitett orvos-sebészi osztályon: Alszárfekély 2, bujakór 17, borék-vízsérv 1, csonthúsdag 1, csontrák 2, czombkoncztörés 1, dülmirigylob 1, emlőrák 4, érzékzavar 1, fitymaszor 1, gátrepedés 1, gerinczagykérlob 1, hagymáz 1, herelob 3, hererák 1, húgycsőszor 1, húgycsőtakár 1, húgyhólyagkő 1, húgyhólyagtakár 3, izzag 1, kedélykór 1, lőseb 1, májtúltengés 1, mandolalob 1, méhpőfeteg 2, mészenv 1, méhtömület 3, mélakór 1, nehézkór 1, nyelvrák 2, szivtúltengés 1, térdali ütérdag 1, tömlősdag 1, tüdő- és mellhártyalob 1, tüdőgümőkór 3, vakbéllob 1, végbélsipoly 4, végbélszor 1, végbélrák 1, velősrák 1. Összesen 76.

Ezek közül távozott: gyógyultan 61, javultan 31, nem javultan 7; meghalt (tüdő-gümőkór és rák következtében) 5. Az év bezártával további kezelés alatt maradt 18. Összesen 122.

Az intézet betegein műtéteket hajtottak végre: Balassa János egy. tnr., Kovács S. Endre, Lumniczer Sándor közkorházi elsőd-orvosok, Verebélyi László tanszéki segéd, Horváth György műtő és az intézet igazgató főorvosa.

Az intézet 9 évi működése alatt volt összesen a testegyenészi osztályon 334, az orvos-sebészi osztályon 430 beteg, járólagosan pedig 1612 elferdülési kór és 442 orvossebészi eset kezeltetett. Az egész létszám 2818-ra ment.

A múlt évben előfordúlt érdekesebb kóresetekről a magyar orvo-

sok és természetvizsgálók XIII-ik egri nagy gyülésén fog jelentés tétetni.

—*α*— Erdélyben a taval dühöngött marhavész elfojtása körül szerzett érdemeiért Pataki Dániel, országos főorvos, a III-ik osztályú vaskoronarendet kapta, míg Mina János tnr., Griesing Jósef, Bachmayer János, Bakonyi Jósef és Miller Jósef tudoroknak ő felsége különös elösmerését nyilvánította.

= Maxinovic Vazul tr. Bács és Bodrogh t. e. megyék főorvosa 1868. jun. 12-én hosszas szenvedés után elhúnyt. Béke hamvaira!

—*α*— Mint halljuk Schnirch tr. a nagy-szebeni tébolyda igazgatója, a lipótmezei országos tébolyda igazgatójává ki fog neveztetni.

—*α*— Igen különösnek tetszik, hogy Francziaországban a bibornok-senatorok előre nem látták, miszerint az orvosi kar ellen intézett támadásukkal sikert nem arathatnak, mint ezt a senatusban szenvedett vereségük valóban meg is mutatta. A dolog mibenlétét azonban megfejti a franczia közoktatásügyérnek a senatusban tett nyilatkozata, mi a nyilvánúlt türelmetlenségi üzelmek történetéhez a kulcsot kézhez szolgáltatta. 1867-diki junius 26-dikán ugyanis Rómából Európa minden katholikus püspökéhez rendelet küldetett, melyben ezeknek meghagyatott, hogy megyéikben az uralkodó hitszellemet minden irányban kifürkészni iparkodjanak; kutatásaik eredményét pedig a pápai székkel közöljék. S majdnem hihetlennek látszik, hogy ezen rendeletnek legalább Francziaországban eleget tettek. Machelard tr. volt az, ki Bonnechose bibornoknak a „faculté de médecine“ tanárai ellen adatokat szolgáltatott. A franczia hegymögi párt több hónap óta úgyszólván minden kitűnő férfit kémekkel vett körül, kik azok szavairól és cselekedeteiről jelentéseket tettek, még pedig sokszor a valóságot elferdítették, mennyiben a mondottakat és hallottakat akként módosították, mint kitűzött czéljuknak megfelel, mely a szabad tanítás czége alatt ennek megszorításában áll. Dupanloup úr orleans-i püspök ugyanis röpiratában nyíltan kimondja, hogy az állam kötelezve van őket, vagyis a hegymögi pártot, szabad egyetemekkel ellátni, melyekben a tanárok, általuk alkalmaztatva, nézeteiket szabadon fejezhessék ki; az állam többi intézeteit azonban szoros felügyelet alatt kell tartani, s a tanárokat, kik az igazhitűség (orthodoxy) ágazatai ellen vétenek, szigorúan megbüntetni. Az orleans-i püspök azonban még mérsékelt úr, mert a hegymögi párt irodalmának egy része nem kevesebbet kiván, mint a jelenlegi franczia egyetemi rendszer megszűntetését és az egész orvosi nevelésnek a papság kezébe való átjátszását. Azonban nagyon kár, hogy Thiers mondatáról megfeledkeznek, ki ekként kiált fel: „Csináljatok jezsuita tanárokat, s megfogjátok látni, hogy hitetlenek egész serege fog általuk neveltetni.“ Thiers ezen állítását egyébkint nem légből kapta, mert például Voltaire a jezsuiták legkitűnőbb tanítványainak egyike volt.

Hetikimutatás

a pestvárosi polgári kórházban 1868. junius 12t-ól egész 1868. junius 18-ig ápolt betegekről.

1868.	felvett			elbocsátott			meghalt			visszamaradt					
	beteg			gyógyult			beteg			beteg					
	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	szülőnő	gyermek	elmekór	összeg
Junius 12	15	15	30	10	5	15	6	3	9	345	450	5	6	30	836
„ 13.	19	17	36	14	11	25	5	5	10	348	448	5	6	30	836
„ 14.	18	16	34	18	18	36	2		2	347	447	4	5	30	833
„ 15.	10	6	16	18	8	26	2		2	338	444	4	5	30	821
„ 16.	23	20	43	28	23	51	2	1	3	331	441	3	5	30	810
„ 17.	18	15	33	17	16	33	3	3	6	329	437	3	5	30	804
„ 18.	16	11	27	16	24	40				329	442	3	4	31	791

Pályázat.

Az aradmegyei Csermő, Miske kerületi orvosi állomás az orvos halála következtében üresedésbe jövén, ezen állomás a közönség érdekében annak igényei szerinti betölthetésére ezennel pályázat nyittatik.

Fizetése a szokott oltási és egyéb törvényesen megszabott dijakon felül, betudva az utazási átalányt is, évenkinti 500 frt. készpénz.

Ez állomásért folyamodni szándékozók korukat is kitüntető kellő-

leg felszerelt folyamodványaikat küldjék be folyó évi julius 31-dik napjáig Aradmegye főispánjához; mellőzhetlen szükségesség a hivatalos nyelv tökéletes birásán kivül a vidék lakossága nyelvének tudása, elsőbbséggel birandnak az orvostudorok és szülészmesterek, kik hason képzettség mellett Aradmegye területén születtek és már e téren a megye közönségének szolgálatokat tettek.

Aradon, 1868-ik évi junius hóban.

HIRDETMÉNYEK.

A „Debatte“ és „Wiener Lloyd“ szerkesztősége következő hozzáintézett és dr. POPP J. G. bécsi fogorvos nagy tiszteletére váló iratot tett közzé:

Csupán és egyedül emberiségi szempontból s azon óhajtástól indíttatva, szenvedő embertársaimnak használhatni, a következő tényeket hozom nyilvánosságra s felkérem e czélra becses közvetítését. — 18 évi orvosi gyakorlatom folyamában, nekem különböző alkalommal szájrohadás (Stomace) esetei kerültek gyógyítás alá, mely nyakas betegség rendesen csak a *legerélyesebb szereknek* engedett, melyek több heti időt igényeltek s tetemes költséggel voltak összekötve. Végre azon ötletre jöttem, a számtalanszor dicsért

Dr. POPP-féle Anatherin szájvizet

alkalmazni s a legfényesebb eredményre vezetett.

Ennélfogva mindazoknak, kik szájrohadásban szenvednek, e szert, melynek használata semmiféle kellemetlenségekkel *nem jár, és káros következményeket sohasem eredményez,* a legjobban ajánlhatom.

Duna-Földvár, mártius 5-kén 1866.

Dr. Gross, gyakorló orvos.

Kapható: *Pesten*: *Török József* gyógyszertárában, király-útcza 7. sz., Thallmayer A. és Társa, Jezovich Mihály a „Magyar király“-hoz, Scholz János városi gyógyszertárában, a lipótvárosi gyógyszertárban a „Nádor“-hoz czímzett gyógytárban váczi-úton és Bayer Arnót gyógyszertárában üllői-úton; Unschuld Ede, Baliczky S. váczi-útcza, Molnár, ezelőtt Laykauf testvérek ágykereskedésükben, Lueff M. és Vértesy Sándor illatszerárusoknál, Mosch és Társa, Kertész és Eisert urak kereskedésében. *Budán*: Bakats testv. udv. gyógyszerészeknél, *Tabánban*: Ráth gyógysz., ugy Grünberger udv. gyógyszerész uraknál.

GLEICHENBERG

(Steyerországi gyógyhely),

Konstantin és **Klausenthal** forrásokkal, és **Jánoskúttal Spielfeld** déli vaspálya állomáshoz közel, igen bájoló vidéken s ásványvizeinek kitünő gyógysikeréről hires — **különösen görvélyes és gümőkóros bántalmakban, a légzési-, emésztési-, húgy- és ivarszerek takárainál, hiányos vérképzésnél, sápkórnál kitünő**; appenzeli legény által készített kecske savó, **igen jeles égalj**, szerfelett enyhe, széltől s portól ment lég, kényelmes lakások, gyógy- és olvasó termek, jó étkező helyek, és zenekar stb. stb. **A közlekedés Gráz** és **Spielfeld vasuti állomásokon** naponta kettős posta összeköttetéssel, gyorskocsikon és kényelmes fogadott kocsikon történik. **Fürdőidény májustól octoberig.**

Ásványvíz megrendelések alólirt igazgatósághoz, vagy a kútkezelőséghez Gleichenbergben intézendők; **lakás-megrendelések** azonban — némi foglalóval — csupán az utóbbihoz.

☛ **Fürdő-röpiratok** az osztrák birodalom minden nagyobb könyv- és ásványvíz kereskedése által ingyen kaphatók.

A Gleichenbergi részvényes társulat igazgatósága
Grázban (Steyerországban).

(4—6)

PEST, 1868. KHÓR és WEIN KÖNYVNYOMDÁJA. (Dorottya-utcza 14. szám).

☛ Melléklet: Előfizetési felhivás az „Orvosi Hetilap“-ra.

Pest, 1868. **26. sz.** **Junius 28.**

Előfizetési ár: *helyben* egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr., *vidéken* egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesitendők.
Hirdetésekért soronkint 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében váczi utcza Drasche-féle házban.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvárlat közlönye.

Tizenkettedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos **Markusovszky Lajos** tr. Főmunkatárs **Balogh Kálmán** tanár.

Tartalom: Balogh K. tanár: A színtelen vérsejteknek az edényfalakon való keresztülbuvása a lobbal és a genyedéssel mily viszonyban áll? (Folytatás.) — Kétli K. h. tnr.: A gyomorrák egy esete kórismei szempontból. — Könyvismertetés. Sebészi műtéttan. Számos fametszettel. Irta Navratil Imre. (Vége.) — Lapszemle. Az ütértágulatok kezelése villambontás által. — A kakukfüsav. — A hörg mirigyeinek heveny lobja, — a mellkasban kétoldali savó gyülemmel. — Apróbb szemelvények.

Tárcza: A magyar kir. tudomány-egyetem ujjáalakításának LXXXVIII-ik évnapja. — A budapesti kir. orvosegylet 1868 jun. 13 és 18-diki ülése. — A kir. m. természettudományi társulat. — Plihal tr. Bécs, 1868 jun. 18. — Vegyesek. — Pályázatok. — Kivonat Flór F. tr. pestvárosi t. főorvos 1868. május havi jelentéséből. — Hirdetések.

A színtelen vérsejteknek az edényfalakon való keresztülbuvása a lobbal és genyedéssel mily viszonyban áll?

Balogh Kálmán ny. r. tanártól Pesten.

(Folytatás.)

Nem vonható kétségbe, s magam is láttam, miszerint azon finom véredények, melyekben színtelen vérsejtek halmozódvák fel, megszakadhatnak, az ekként támadt kisebb-nagyobb, sokszor igen csekély folytonossági sérülésen pedig színtelen vérsejtek egész tömege jöhet ki, anélkül, hogy csak egyetlen színes vérsejt mutatkoznék; mert a színtelen vérsejtek sokszor több egymásba nyiló edénykét többé-kevésbé kitöltvén, a vérfolyás akadályozásával egy időben a színes vérsejtek odajutását is gátolják. Az ilyen edény-átszakadások, milyeneket mint csipkézett szélü likacskákat már maga Waller is hűn leír, könnyen megtörténhetnek, mert a béka bélfodra igen vékony, szerfelett finom képződmény, s hogy abban az edények lefolyását jól szemlélhessük jól kifeszíttetnie, sőt sokszor a belekkel való egyesülése helyén az alatta levő deszkához odatűzetnie, vagy ott akármikép rögzíttetnie kell, mely és még más szükséges apró műveletek, vitessenek bár ezek véghez a legnagyobb ovatossággal, az edények megsérülésére és a vérnek kiömlésére igen kedvezők. Ezen sérülést még igen előmozdítja az állat nyugtalansága is, mert a woorara általi mérgezés daczára, melynek czélja az állat idegeit hüdötté tenni, egyes rángások többször tapasztalhatók, a teljes, az idegek végképeni hüdését eredményező mérgezés az állatnak eléggé tartós életben maradására, s így a lob és genyedés huzamos észlelésére nem lévén alkalmas.

Akárhányszor előfordúl, hogy a láttért majd egyszerre, majd lassankint színtelen vérsejtek százai özönlik el, s az ember ezen képet a színtelen vérsejt-halmazok által okozott értömülésekkel csakugyan kapcsolatba hozhatja, de csak úgy, hogy edényrepedés keletkezett, mit a már említett külső hatányokon kivül még az is létre hozhat, hogy az edényekben felhalmozódott színtelen vérsejtek a falat feszítik, s ezt még az összenyiló edények véroszlopai-nak feszülése is fokozhatja, mi jelentékeny vérbőség esetében nem megvetendő tényezőként szerepelhet.

Ezenkivül nem szabad felednünk, hogy a béka bélfodra egészben véve igen vékony ugyan, de azért mégis két lemezből áll, melyet kevésbé feszes kötszövet egyesít, mint milyen a felületesebben fekvő. Ennek megfelelőleg nem egy helyen látjuk, hogy hol kisebb ütérkék, visszérkék, vagy épen hajszáledények vannak, az edények két, sőt három sík metszetében feküsznek egymás felett, mint ezt az első ábra is mutatja, hol egyszerre három edény látható, még pedig ezek akként

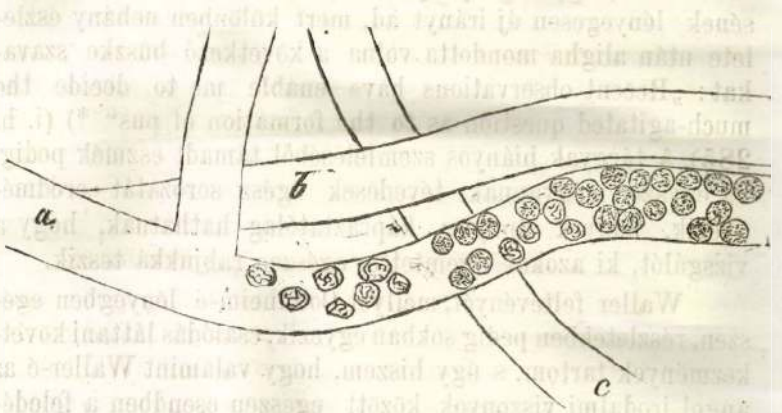

1-sö ábra.

tüntek elő, hogy midőn egyikük képe a górcső látterén élesen mutatkozott, a másik kettőé többé-kevésbé el volt mosódva. Az *a* edény legmagasabban feküdt, s a górcsövet csavara által alábbra kellett mozditani, ha a *b* edény határvonalait egészen élesen akartam látni, s még alább, midőn a *c* edényt akartam kielégitőleg tisztán észlelni. A történetesség úgy akarta, mire egyébkint a véletlen nem egyszer alkalmat nyújt, hogy a *b* edényben a vér lomhán bár, de szakadatlanúl folyt, míg az egészen szomszédságában, de tőle valamennyire magasabban fekvő *a* edényben a színtelen vérsejtek felhalmozódása folytán tökéletes értömülés volt jelen. Midőn különösen a *b* edény vétetett szemügyre, az *a* edény fala annyira el volt mosódva, hogy az egyik oldalon a *b* edényébe, míg a másikon a szomszédságban levő kötszövetbe egészen beolvadni látszott. Ily esetben, mi sincs könnyebb, mint az embernek magával vagy másokkal elhitetni, hogy itt a *b*

edény egyik oldalán sorjában, szabályos csikként szemlélhető színtelen sejtek *a* véredényből bújtak ki, mit annál inkább tehetni, mert valóban láthatjuk, mint a *b* edényben renyhén áramló vér színes sejtei közül a színtelenek, majd kisebb, majd nagyobb számmal kiválva és annak falához tapadva, pihenőt tartanak; ha azonban górcsövünk jó, s eszmék iránti lelkesedésünk által magunkat a természet szemlélésében elragadtatni nem engedjük, törekedni fogunk *a*, vagy a hozzá hasonló viszonyok között levő edényt szorgosabban fürkészni; ekkor pedig bizonyára sikerülend a górcsövet akként illeszteni, hogy a színtelen vérsejtekből álló csik mindegyik oldalán az edényfalak oly élesen láthatók lesznek, miszerint a dolog mibenléte iránt semmi kétség se maradhat fenn. A beillesztési törekvések legfeljebb akkor lehetnek sikertelenek, midőn az egyik vagy másik edény a szemlélésre használt lencse gócztávolához képest alá- vagy felfelé annyira messze esik, hogy azok egyikének vagy másikának beillesztése még különböző időben sem lehetséges, mi azonban a bélfodor nagy vékonysága mellett a legritkábban előforduló esetek közé tartozik. Ezenkivül még más módunk is van magunkat csalódások ellenében védeni. Nem kell egyebet tennünk, mint a górcső alatt levő tárgyat mozgatva, az edényeket lefolyásukban követni, midőn közönségesen meggyőződhetünk afelől, hogy az egymásfeletti síkokban levő edények nem maradnak egymással mindenhol párhuzamosak, hanem egymástól majd eltérnek, majd pedig közelítnek egymáshoz, sőt vannak helyek, hol egymást keresztezik.

Midőn Waller Ágoston a leírt képeket 1846-ban látta, azok felfogásában és értelmezésében kétségkivül azon eszme hatott reá, hogy a genyképződésről való ösmereteink fejlődésének lényegesen új irányt ad, mert különben nehány észlelete után aligha mondotta volna a következő büszke szavakat: „Recent observations have enable me to decide the much-agitated question as to the formation of pus“ *) (i. h. 285). A tárgyak hiányos szemléléséből támadt eszmék pedig, ha egyszer megvannak, tévedések egész sorozatát eredményezik, melyek annyira káprázatólag hathatnak, hogy a vizsgálót, ki azokat teremtette, egészen rabjukká teszik.

Waller feltevényét, mellyel Cohnheim-é lényegben egészen, részletekben pedig sokban egyezik, csalódás láttani következmények tartom, s úgy hiszem, hogy valamint Waller-é az angol irodalmi viszonyok között egészen csendben a feledékenység homályában eimerült, úgy annak Cohnheim általi felelevenitése, történt légyen bár ez akaratlanúl, Németországban aligha fog jobb szerencsében részesülni, noha itt kétségkivül nagyobb feltünést okozott, mi főleg annak tulajdonitható, hogy a berlini oskola egyik buvárától került ki, s kétségkivül a legtekintélyesebb német orvosi folyóiratban látott napvilágot.

Nem akarom állítani, miszerint a véredények falában, a hajszáledényeket sem véve ki, likacskák nincsenek, hanem arról igenis meg vagyok győződve, hogy azok parányiságuknál fogva a folyadékok átszivárgásának előmozditásán kivül aligha még más egyébre valók; de feltéve, hogy Kebernek (Mikroskopische Untersuchungen über die Porosität der Körper, 1854) igaza van, s azok nemcsak valóban léteznek, hanem közülök a kisebbek $^1/_{1200}$—$^1/_{2000}$ vonalnyi átmérőjüek,

*) Ujabb észleletek képesitnek, hogy a genyképződés igen vitás kérdését eldöntsem.

míg a nagyobbak, hasadásokat, és réseket képezve, $^1/_{600}$—$^1/_{800}$ vonalnyiak, miként lehetséges ezeken a középszámitással $^1/_{200}$ vonalnyi átmérőjü színtelen vérsejteknek keresztül hatolni, anélkül, hogy az eredetileg kicsiny likacska legalább is három vagy négyszer akkora repedéssé ne legyen, midőn csakugyan valóságos vérkiömléssel, nem pedig genyképződéssel van dolgunk. Egyébkint a véredényeknek szemmel tisztán látható likacsosságára vonatkozó adatok nem igen képesek engem afelől meggyőzni, hogy az valóban úgy van, mert nem lehettem szerencsés azt sohasem kivehetni, noha Kolozsvárott létem alatt alkalmam volt többi között lehetőleg bántatlan edényeket heveny tárgyakon górcső alatt vizsgálni, melynek tárgy lencséje Hartnack-féle 11-dik számú nedves lencse-rendszer (Immersions-System) lévén, a 6-dik számú szemcsővel 2600-szoros vonalas nagyitásra volt képes. Tudom ugyan, hogy Barry Márton az 1854-diki „Philosophical Magazine“ octoberi és novemberi füzetében Kebernek a górcsői likacskákra vonatkozó leletét valónak állítja, mi feletti örömében Keber ezen értekezetet németre le is fordította; továbbá ösmerem Recklingshausen-nek a „Stomata“kra vonatkozó nézetét is; de mindemellett kénytelen vagyok tapasztalataim után Bruch (v. Siebold's und Kölliker's Zeitschrift, 1853, 291 l.) és Henle (Pathologie 571 l.) mellé állani, kik a véredények falának azon értelemben vett likacsosságát, hogy azon keresztül vérsejtek átbújhassanak (diapedesis) határozottan föltevényinek és láthatlannak nyilvánítják. S mindenesetre kevés azok száma, kiknek a szerencse adatott az állitólagos likacskákat látni. Kebernek nem sikerült ezeket a német természetvizsgálók és orvosok nagy gyülésén megmutatni (a hivatalos jelentés 207 lapján); Recklingshausen ezüst-beitatási módszerével pedig az erőshatású kémszerek ott is csinálhatnak vagy legalább mutathatnak likacskákat, hol ezek valóban nincsenek.

(Folytatása következik.)

A gyomorrák egy esete kórismei szempontból.

Közli Kétli Károly tr., belkórodai helyettes tanár.

Kosztju Mihály, 38 éves férfi, f. évi május hó 5-kén a sebészek részére fennálló belgyógy-kórodára gyomorfájdalom és vérhányás miatt felvételre jelentkezett. A beteget megvizsgálva, rajta a következő kórképet találtam: bőrszíne fehéres halvány, majd nem viaszszerüen fénylő volt, hasonlóan halványak a látható nyákhártyák, az izomzat petyüdt, igen elsoványodott; a lélek és külérzékek működései rendesek ugyan, de közérzése a gyomortájoni folytontartó és időnként megnagyobbodó lüktetőszerű fájdalom és nagyfokú bágyadtság által lehangolt. A beteg időnként nyelési nehézségekről panaszkodott, főleg nagyobb falatok lenyelésekor, midőn oly érzést nyilvánított, mintha azok a nyelcső alsó részletében fennakadnának; a kutaszszali vizsgálat azonban semmi szükülést fel nem deríthetett; a mellkasi szervek mi rendellenest sem mutattak; a lép és máj rendes térfogatúak, a gyomortáj és a has meghúzódott, a kardnyujtvány baloldalán a gyomor felett tallérnyi téren keményebb, ellenálló felületet találtunk, mely ki nem mutatható határokkal ment át az egészséges állományba, de határozott dagot kipuhatolni nem lehetett. Székürülései tunyák. Érlökése gyenge, 80 egy percz alatt, hőmérséke állandóan 37 és nehány ötöd C°.

A beteg előadása szerint rövid idővel bejövetele előtt három ízben, több napi időközök alatt hányástól lepetett meg, s a hányadékban ételmaradványok, nyákos folyadék és nagy mennyiségű vér mutatkoztak; a hányás után beálló székürülés barnás, csokoládészínű volt. Bentléte alatt az első napon ilynemű székürülék

a kórodán is észleltetett. Étvágya igen megkevesbedett, vizelet vizsgálata semmi rendellenest nem mutatott.

A kórelőzményeket illetőleg a beteg előadása addig terjed, hogy múlt évi april hó óta a gyomortájon fájdalmakat érez, melyek eleinte félbenhagyók és kisfokúak, csak evés vagy ital után fellépők voltak, később azonban állandóak lettek, e mellett étvágya csökkent, tápláltsága és ereje fogyott, színe halványúlt, s mindezekhez az utóbbi időben a már említett nyelési nehézségek, vérhányás és hosszas székrekedés társúltak.

Az első feladat az volt, hogy meghatározzuk, valjon a vérzés, mely hányás által üríttetett ki, honnét veszi eredetét; nem tekintve azon vérzéseket, melyek a szájür, garat, vagy nyelcsőből támadnak, s melyek a legtöbb esetben könnyen felismerhetők, a kérdés tüdő- és gyomorvérzés körül forgott. Azon körülmény, hogy a vér valóságos hányási folyamat alatt üríttetett ki, s hogy a hányás után a székürítékben a górcsői vizsgálat szintén szétesésben levő nagyszámú vértekecseket derített ki, továbbá, hogy a tüdőkben semmi kóros állapot kideríthető nem volt, s különben is a gyomorra összpontosuló egyéni tünetek, mind határozottan gyomorvérzés (gastrorrhagia) mellett szólottak.

Felderítve a vérzés helyiségét, szükséges annak oka után fürkészni; a gyomorvérzés okai többfélék lehetnek, mint erőművi behatások, étető anyagok lenyelése, véres kimarások, ütérdagok, átfuró fekély és gyomorrák; kizárva ez esetben az erőművi behatások és étető anyagok okozta gyomorvérzést, meghatározandó volt, valjon a gyomornak milyen kóros állapota idézte elő a jelen nagyfokú vérzéseket. Egyedül véres kimaródások, milyenek a gyomor nyákhártyáján heveny vagy idült gyomorhurut folytán nem ritkán képződnek, okozhatnak ugyan vérzéseket, de ezen vérzés sohasem jelentékeny s ily mennyiséget semmi körülmények között el nem ér. Ütérdagok csak úgy okozhatnak vérzést, ha a roncsolt edényfalak, megpattanva, a gyomorba nyílnak, ilyenkor a vérzés nagyfokú, s ha nagyobb edényen ült a dag, többnyire rögtön halált hozó. — A jelen esetben az ütérdagnak semmi tünete ki nem mutatható, sem pedig a vérzés fellépte azzal meg nem egyez, úgy hogy az ütérdagot is, mint a vérzés előidéző okát, a legnagyobb valószínűséggel kizárhatjuk. Végül tehát csakis a gyomor átfúró fekélye és gyomorrák közt marad a választás, mint olyan, többnyire idülten lefolyó kórfolyamatok közt, melyekből úgy az általános tengélet ily nagyfokú leszállítása, mint a helybeli tünetek a legnagyobb valószínűséggel kimagyarázhatók.

Mint a leírt alanyi és tárgyilagos tünetek sorozatából látható, addig semmi oly határozott leletre nem akadtunk, melyből akár az egyik, akár a másik kóros folyamatot biztonsággal megállapíthatnók. A fájdalom, melyet a beteg a gyomortájon és pedig a kardporcz baloldalán folyton érezni állít, tompa, nyomó jellegű, evés vagy nyomásra nagyobbodó; a helyiség sem egyik, sem másik kóralak mellett nem bizonyít, miután úgy a rák, mint az átfuró fekély a gyomorcsuk és a gyomornyit táján szoktak legtöbbször előfordúlni; a fájdalom minősége talán inkább rák mellett szólt, miután folytontartó tompa, mig, mint tudva van, az átfuró fekélynél az gyakran teljesen szünetel és időnkint nagy mérvben megújul. A vérzés előjöhet e minőségben úgy az egyik, mint a másik bántalomnál, s fellépte nem oly régi, hogy abból valami határozott következtetést vonhatnánk, általában tudva van, hogy fekélyeknél a vérzések gyakoriabbak és nagyobb mérvűek szoktak lenni, mint a ráknál, hol csak a későbbi időszakban nagyobb roncsolások után állanak be. A hányás szintén mindkét nemű bántalom gyakori tünete szokott lenni, gyakoribb azonban a gyomorfekélynél, főleg evés után, míg a ráknál akkor, ha a rákos beszűrődés vagy dagképződés által a gyomorcsuk vagy nyit részben vagy teljesen elzárva lesz, ez esetben azonban legtöbbször vagy a kutasz által a gyomornyit átjárhatlanságát, vagy tapintás által a gyomorcsuknál ülő rákos dagot sikerül kimutatni; sem egyik sem másik körülmény jelen nincs. A hasfalon át a már többször említett tallérnyi területen érezhető keményebb ellenállású gyomorrészlet, mely körül nem írható határokkal ment ismét a rendes alkatba, oly tünet, mely első perczre talán rákos beszűrődés mellett szólana, de meggondolva azt, hogy néha fekélynél, ha az mélyen az izomrétegen át a gyomor hashártyarétegeig behat, körülírt lobos folyamatok támadhatnak, s ezáltal a hashártya megvastagodását és keményebb ellentállását okozhatják, úgy hogy ezen lelet sem volt döntő, sem az egyik sem a másik kórfolyamat mellett.

A nyelési nehézségek, melyek a beteg állítása szerint csak időnként, azelőtt ritkábban, újabban többször lépnek fel, nézetem szerint némi biztosabb tájékozásul szolgálnak a két kórfolyamat elkülönítésére; a kutasz által ugyanis kizárva a gyomornyit jelentékenyebb szűkületét, gyomorfekély jelenlténél nem képzelhető oly körülmény, mely a nyelésre akadályozólag folynék be, főleg nem, ha az, mint a jelen esetben fel kell vennünk, a gyomor alapján ül; másként áll a dolog, ha rákos beszűrődés van jelen, mert dagról, miután azt nem érezzük, a jelen esetben nem szólhatunk. Ez ugyanis behatva az izomrétegbe és elterjedve a gyomornyit zárizmáig, ott hűdött állapotot hozhat létre, miáltal a falat lehatolásánál az ingerre nem hat vissza, s igy sem nem tágulván, sem össze nem huzódván szenvedőleges helyzetben marad, míg a kutasz előtt erőművileg kitágul.

Más oldalról ismét a beteg kora (38 éves), a bőr sajátságos rákos szinezetének és fonyadtságának hiánya, a rákos beszűrődésnek a szomszéd mirígyekbeni meg nem jelente, ismét inkább rák ellen és gyomorfekély mellett bizonyítanak. Ugy hogy ezekből látható, miszerint úgy az alanyi mint tárgyilagos tünetek egyenkénti valamint összes számbavételének daczára, csak megközelítőleg lehetne a valószínű kórismét kimondani, noha a jóslatot illetőleg a különbség óriási. A biztos eldöntést tehát kénytelen voltam az ürülékek górcsői megvizsgálásától függővé tenni, mit Balogh Kálmán tanár úr volt szíves elvégezni, kivel górcső alatt a már említett nagyszámú szétesett vérsejteken kívül, rendetlenül többszögletes, lapos és magvakkal ellátott jókora sejteket nagy számmal találtunk, minők se a gyomor, se a vékony belek nyákhártyáján elő nem fordulnak, s a vizsgáló tanár úr kimondása szerint ezen esetben mint ráknövedék sejtei tekinthetők.

Ezek alapján feljogosítva éreztem magamat a kórismét gyomorrákra megállapítani. Nem feledve azon lehetőséget sem, hogy mindkét bántalom együttesen is előfordulhat.

A beteg a kórisme megállapítása után rövid idő múlva elhagyta a kórodát, s Pesten lakó családjához költözött; a kóreset további lefolyása érdekelvén, naponta meglátogattam a beteget, s a kórlefolyás és a nemsokára beálló halálos kimenet még inkább igazolták a felállított kórismét. A beteg ugyanis napról-napra gyengült, soványodott, étvágya teljesen megszünt, s vérhányás ugyan nem jelentkezett, de a nyelési nehézségek folyton növekedtek, a nyelcsőnek kutaszszali vizsgálata pedig mindinkább bizonyossá tette, hogy a gyomornyit táján szükülés fejlődik, mely lassanként oly nagy fokúvá vált, hogy a beteg éppen semmitse volt képes lenyelni, még folyadékot sem, a kutasz pedig nem hatolhatott többé a gyomorba. A beteget az utóbbi időben csakis a végbélen át történt folyadékok belövelésével tápláltam; míg végre teljes kimerülés folytán, a nélkül, hogy különös fájdalomérzetről panaszkodott volna, álomkép alatt állott be a halál. Fájdalom, hogy a bonczolás az illetők makacs ellenzése miatt kivihető nem lévén, csakis a lefolyás és a szomorú kimenet bizonyíthatnak a kórisme helyessége mellett.

KÖNYVISMERTETÉS.

Sebészi műtéttan. Számos fametszettel. Irta Navratil Imre, orvos-sebész tr., műtő, a m. k. egyetemen az orr- és gégetükrészet m. tanára stb. Nyomatott Emich Gusztávnál, Pesten. 1867. Kis 8-rét, 419 l. Ára 3 frt. 50 kr.

(Vége.)

A mű egy másik, átalános hibáját szerző állításainak sokszor egész az érthetlenségig menő szabatosság hiánya, az eszme és szöveg közötti azon ellentmondás képezi, mely csak a két lehetőség közt hagy választani, miszerint szerző vagy maga sem értette át a hallottakat és olvasottakat, vagy legalább nem képes azt oly módon visszaadni, hogy olvasói meg-, de félre ne érthessék. Legtalálóbban fogalomzavarnak hisszük e hibát nevezhetni, s kimutatására bő anyagot szolgáltat már a mű bevezetése is. A bevezetés tartalmát a sebészi műtét és műtéttan definitiója és a se-

bészi műtétekre vonatkozó némely általános irányelvek felemlítése képezi.

Szerző sebészi műtét alatt általános értelemben „minden az emberi szervezeten történő műleges behatást“ ért, s ezzel ellentétbe a szoros értelemben vett műtéttan (miért nem a műtét?) fogalmát teszi, melynek körébe csak a „bizonyos kóralakok elhárítására sebészi eszközökkel végrehajtott mechanikus behatásokat“ hiszi sorozandónak. Igazságtalannak tartanók szerzőtől igényelni azt, mi elődei egyikének sem sikerült, a sebészi műtét és műtéttan szabatos meghatározását adni, de méltán követelhetjük: hogyha már egyátalán definiálni akart, meghatározása a már létezőknél s különösen annál rosszabb ne legyen, honnan azt kölcsönzé, hogy hiányaira ő maga figyelmeztesse olvasóit és hamis következtetéseket abból ne vonjon. A sebészi műtét fennebbi meghatározása oly tág körű, hogy ez értelemben egyebek mellett p. a pofoncsapás is a sebészi műtétek közé tartoznék, míg más részt a szoros értelemben vett műtéttan definitiója is elég pongyola arra, hogy se a ficzamok behelyezésének stb. szerző által szándokolt kizáratását ne indokolja, se oly műtéteknek, melyek kivitelére épen semmi sebészi műszer, vagy eszköz nem szükséges, minők p. a kizárt sérvek helyretétele, az ütérdagoknál alkalmazott újjnyomás stb. tárgyalását ne igazolja.

Az e meghatározást követő általános irányelvek többségében az, mit szerző mondani akar, nem alaptalan ugyan, de a mit mond, nem igaz.

Az indokolatlan és könnyelmű műtevéstőli tartózkodásra intve szerző, első kérdésnek azt tartja, „nincs-e absolute más mód a baj gyógyítására mint a műtét“, s ha csak „legkisebb“ kilátásunk van a beteg baján másként segíthetni, mindenesetre ez utóbbit tartja választandónak. Szerző e tétel fogalmazásánál legalább is a csonkitásokra gondolt, s feledé, hogy pár lappal odább a tályognyitást, a bőraláfecskendést, érvágást, sőt a tisztán prophylakticus jelentőségű oltást is a műtétek között tárgyalni szándékozik; igaza azonban mihelyt az „absolut“ lehetlenség esélyeiről beszél, a csonkításra vonatkozólag sincs; azokat az absolut esélyeket megmérni igen ritkán lesz képes úgy ő, mint tanítványa, s egyebek közt le kell mondania p. a rákos újképletek kiirtásáról, az ütérdagok és kizárt sérvek műtétéről is, mennyiben e bántalmak önkéntes meggyógyulása sem absolut lehetetlen. Ennek megfelelőleg nem is a műtét „el nem hárítható szükségességéről“ tartozunk mindenkor meggyőzni a beteget; esetenként elég lesz, ha annak előnyét és czélszerűségét megértetjük vele. Szerző a műtét moralis oldalának tartja, hogy késtől irtózó betegeknél más, bár kevésbé sikeres és hosszasb ideig tartó műtétmódot válaszszunk. Alapjában helyes, de ily kiállításban legalább is pongyola állítás; a véres műtéttől, főleg saját bőrére viszonyítva, az emberiség legnagyobb része irtózik, de hogy ennek nyomán valami időt pazarló és kevésbé czélszerű műtétmód választása igazolva legyen, ezen irtózásnak legalább is legyőzhetlennek kell lennie, s a kezdő, ki műtő gyakorlatában a szerző által nyujtott vezérfonál segélyével akarna haladni, minden lépten meghasonlásba jőne a műtét moralis oldalával vagy józan eszével.

Hasonló zavart találunk a javalatok összeállítása körül. (8. l.) Igen helyesen felemlítve, hogy a gyakorlatban az esetek sajátszerűsége a könyvekben foglaltakon kivül is teremt pro és contra javalatokat, mutatványul oly példát hoz fel, mely csakugyan előre meghatározható és az ő könyvén kivül még minden másokéban is meg van. A folytatólag felemlített helyi és légköri viszonyok befolyásának méltatása sem szerencsésebb és határozatlansága mellett még hamis következtetésre is vezet. Hogy ugyanazon műtét két különböző helyen és viszonyok között élő egyénen igen eltérő sikert mutathat fel, tény, s ha szerő ebből azt következtetné, hogy bizonyos, nem sürgetően javalt műtétek kivitelét akkorra kell halasztanunk, midőn a beteg életviszonyai előnyösebbekké váltak, osztanánk nézetét; az alszár összezúzatásának felhozott esetében azonban a műtét javalata részben független a szerző által felemlített viszonyoktól, részben ellenkező eredményre vezet. A sérülés fokához mérten ugyanis vagy remélhető a kérdéses alszár megtartása, vagy nem; első esetben a jó levegő és külön szoba a műtét ellen és nem mellette szólnak, második esetben egyenlően javalva lesz a műtét mindkét betegre nézve, miután bármennyire „bűzhödt“ legyen is valamely kórterem, könnyebben daczoland

annak hátrányaival a beteg egyszerű metszett, mint eredeti zúzott sebével. Továbbá, a műtét előtt megoldandó kérdésnek tartja szerző „valjon a műtét általában haszonnal van-e a betegre nézve?“ s közvetlen utasításul hozzácsatolja, hogy „e kérdésre vajmi nehéz a felelet, a műtét sikerét és következményeit előre meghatározni semmiféle esetben a legügyesebb műtevőnek sem lehet.“ Nem nyilván összezavarása-e ez a műtét előrelátható és több kevesebb valószínűséggel meghatározható következményeinek, melyekért a műtő csakugyan felelős, azon esetleg végeredménynyel, mely mint mondani szokás, az Isten kezében van. S hogyan érezheti magát az oly tanítvány, kinek a műtétrei elhatározás előtt kötelességévé tétetett minden esetben tisztába jőni oly kérdéssel, melyre mestere nyilatkozata szerint a legügyesebb műtő sem képes semmiféle esetben válaszolni? valjon a túlságos félénkség, vagy könnyelmű vakmerőségtől megmentheti-e őt egyéb, mint az idézett sorokban nem foglalt igazság? „A sebészetben is szükséges a logica“ mondja szerző művének 213-dik lapján.

Egy szellemdús külföldi iró állításaként hamar és szigorúan itélni a fiatalság sajátja; ha ezek ellenkezőjét a tartózkodást és határozatlanságot az öreg kor jellemző vonásaiként fogadjuk el, szerző művében erre vonatkozólag is a végleteket látjuk érintkezni. Ellentett nézetek rövid odavetése után ismételve a gyakorlatra, a tapasztalásra, a műtő belátására találjuk utalva az olvasót oly esetekben, midőn a lehetőségeket kimerítve tárgyalni ugyan nem lehetett, de az esetek nagy többségében használható vezérfonállal szolgálni a mű első sorban álló kötelességei közé tartozandott. Arányban másrészt a talajnak, melyen mozog, ingatag voltával szerző kategorikussá, helyenként indulatosan exclusivvá is lesz, s hoz oly itéleteket, melyek mindenesetre koraiak, részben helytelenek is. Nem tartjuk szükségesnek, sőt alig hisszük kivihetőnek, hogy valaki ily tág körű munkában minden előforduló tárgy felett saját tapasztalása nyomán hozzon itéletet, vagy válaszszon az eltérő nézetek között, de méltán elvárjuk minden komolyan gondolkodó embertől, hogy a még ki nem forrott újításokkal s minden oly dologgal szemben, melyet nem látott, vagy nem kisérlett, a biztos alap elhagyásával arányosan növekedjék ovatossága. Mi például, legalább szerző leirása nyomán, egyátalán nem valánk képesek azon „rendkivüli hasznot“ belátni, melyet Ollier csonthártya-alatti csonkitása „a priori is nyujt“ (107), s annak ugyanott felsorolt előnyeit több mint kétségeseknek tartjuk, valamint elhamarkodást látunk azon szinte „a priori belátáson“ alapuló határozottságban, melylyel szerző különféle anyagoknak beöntését a vérbe ajánlja akkor (47. l.), midőn pár sorral feljebb hasonló biztossággal ajánlotta az átöntésre használandó vért eczetsavval vegyítni, melynek nagy mértékben mérgező hatását a „posteriori“ kisérletek tanusítják (l. „O. H. L.“ 1868. Villate-féle folyadék mérgező hatása). Szerző Roux-tól, a szájpadvarrat egy nem oktalan módosításáért a józan gondolkozást is megtagadja (198. l.); a tályogok edző szerrel történő megnyitását föltétlenül esztelenségnek bélyegzi (19. l.) — valjon mi tevők lesznek tanítványai késtől irtózó egyéneknél a műtét moralis oldalával, ha a tályog megnyitása sürgetően szükséges? s a Simpson-féle tünyomást minden habozás nélkül sajnálkozásra méltó önámításnak nyilvánítja stb. Billroth évekkel ezelőtt s legújabban is a lekötés értékes pótszereként említi fel azt. (l. „OHL.“ 1868.)

Az idegen testekről szóló fejezet bevezetésében szerző egyebek közt a „megszervesedett izzadmányokat és mirigydagokat“ is idegen testeknek nevezi, melyek alkalmas körülmények között idegen testekként szerepelhetnek ugyan, de azért igy minden commentár nélkül felemlítve mégsem idegen testek. Az e fejezetben tárgyalt tábori sebészet részletes tárgyalását hely szűke nem, de mégis engedi jellemzéseül felemlítjük, hogy a múlt és folyó évtizedbeli háborúk tapasztalatai nyomán szerző azt hiszi, miszerint „nagyon valószínű, hogy ha Garibaldinál a löveg jelenlétét mindjárt előre kórjelzik, a hires szabadsághős alszárát bizonyosan elvesztette volna.

Mi tüzetesen az irályt illeti, részben már jellemezve van az a fennebbiekben, s a nyelvtani szempontból történő részletezéstől annál inkább felmentve érezhetnők magunkat, mivel nézetünk szerint ezen, minden fontossága mellett is csak másodrendű kérdésben igen könnyen túlkövetelők lehetnénk. Szerző jelen műve

azonban ép a magyaros és szép irály tekintetében is dicsérőleg lőn kiemelve nyilvános közegekben, s ez okból mi sem akarjuk e tárgyat hallgatással mellőzni. Szívesen megengedjük, hogy szerző elég magyarosan és elég könnyűséggel tud irni, e meggyőződésre azonban inkább előbbeni, mint jelen műve vezetett. A sebészi műtéttan irálya e tekintetben is jelentékenyen hanyagabb és pongyolább, s ha a tér szűke engedné, fölös számmal idézhetnénk oly mondatokat, melyeknek szókötését szerző maga is sietne minden további utasítás nélkül kijavítani, így szinte nem hiszszük, hogy a „vas hidegül"-féle kitételeket szerző is magyarosaknak találná.

Orvosi műszavaink még sem oly általánosakká nem lettek, sem erre vonatkozólag oly megállapodás nem történt, hogy az író szabad tetszésének vagy jó belátásának igen tág kört engedni ne kényteleníttetnénk; a szabad határain belől levőnek tartjuk például, ha a „kiizelést" szerzőnek „kiizesítésnek" tetszik nevezni, de azonkivül, ha „rántott" sebekről beszél „szakított" vagy „tépett" sebek helyett; a „villametesz" csak „villamétesz" vagy „villammetesz" lehet. stb. A purismusnak túlzó hívei közé magunk sem tartozunk, a „tempó"-féle szavak mégis a „virtus" és „theátrum" aranykorát juttatják eszünkbe.

A mű kilátásba helyzett második kiadásának átdolgozása nem reánk bízatván, a további részletezéstől válnunk kell, a felsoroltak által is indokoltnak hiszszük azonban, ha sem a kitűzött feladatot megoldottnak, sem szerző művét irodalmunkra nézve nyereségnek nem tartjuk. Belső szerves összefüggés nélküli mozaikja az látott, összeszedett — de át nem értett — részeleteknek, s szerző kétségbevonhatlan tevékenysége a magasabb értelemben vett érett szellemi munka színvonalát nem éri el; szerző maga bizalmatlannak látszik műve iránt előszavában, azt hiszszük közönségét sem fogja az kielégíthetni. A szakértő abban semmi újat s csak igen kevés értékesíthetőt, ellenkezőleg igen sok hibát talál, a kezdő tájékozás nélkül marad, a nyert utasítást legtöbbször elégtelennek fogja találni s minden lépten a félrevezettetés veszélyének van kitéve.

Végre még azon oskolának, melynek irányában elismerését tanúsítni akarta, sem tett szerző jó szolgálatot. Ha nem is oly közvetlen közelből és nem is oly hosszú időn át, nekünk is volt alkalmunk a mester szavát hallani, s ha némileg jogosítva érezzük magunkat ennek folytán óvást tenni azon következtetés ellen, melyre a mű előszava és szelleme bárkit is a pesti oskolára vonatkozólag vezethetne, a részleteket illetőleg jegyzetek hijján emlékezetünk is elégséges volt, sőt sokszor arra sem leendett szükséges, hogy elmondhassuk; miként ez nem a mester szava; — a mester ezt nem mondhatta.

Őszintén óhajtjuk, hogy szerző a második kiadásra vonatkozólag nyilvánított jó szándékát egész szigorral érvényesítse; általánosnak és gyökeresnek kell azon átdolgozásnak lennie, mely e művet haszonvehetővé tegye.

LAPSZEMLE.

(—h—n) Az ütértágulatok kezelése villambontás által.

John Duncan a következő kórtörténetet beszéli el:

25 éves férfi 1858-diki márczius 19-én a glasgowi Barnhill Hospital-be Macgregor osztályára felvétetett alszárán levő fekélyel, ezenkivül pedig egy hét óta mellének felső részén lüktetésről panaszkodott, s itt gyorsan kifejlődő ütértágulat jeleztetett, hogy pedig ebben a vér megalvása előmozdíttassék, elhatároztatott a villamosságot igénybe venni. Ezen művelet 1866-diki junius 21-kén történt, mely alkalommal a beteg hátán feküdt, s abba egymással párhuzamban levő két tű vezettetett be, melyek egymástól körülbelül egy ujjnyi távolban állottak. Az állító jelü tű, guttaperchával bevonva, a daganat közepébe mélyesztetett, míg a tagadó jelü, üveggel beburkolva, annak alsó részébe helyeztetett. A villamosság négy Bunsen-féle elem által fejlesztetett, melyek tizenegy órakor és ötvennyolcz perczkor hozattak működésbe.

Hat percz múlva a beteg magát rosszúl kezdette érezni, a bőr feszültebbnek látszott, s a daganatot kopogtatva, gyenge dobos hangot lehetett előidézni, mely tünetek mindinkább határozottabban mutatkoztak. Kezdetben fúrófájdalom lépett fel, s a betegnek úgy tetszett, mintha mellére súly nehezednék, később azonban

az éles és égető érzésbe ment át. Az áram tizenkét óra tizenkét perczkor szakittatott félbe, minélfogva összesen tizenhét perczig tartott. Ezen pillanatban, a tagadó jelü tű körül halavány kékszín foglalt helyet, a üveg pedig, mellyel az be volt burkolva, bevezetéskor eltörvén, műtétel közben annak nehány darabkáját el kellett távolitani; a guttapercha továbbá, mellyel az állitó jelü tű be volt vonva, meglágyult, s a tű eltávolításakor annak egy része a sebben benn maradt. Ezen pilanatban bizonyos mennyiségü lég fejlődött ki, mi nyomáskor recsegett.

Az éjszaka rosszúl telt; az érlökések száma százra ment; a kifejlődött lég folytán a daganat növekedett; a feszült bőr nyomáskor érzékenynek találtatott, a daganat lüktetése körülbelül ugyanaz maradt. 24-kére a daganat körülbelül előbbeni térfogatára lelohadván, a beteg magát jobban érezte.

27-én az állitó jelü tű szurási helyén kicsiny tályog támadt, míg a másik szúrásának megfelelőleg jelentéktelen var képződött. Ezen időn túl az ütértágulat ismét nagyobbodott, a növekedés kiválólag a felső részletre esvén, hol a lüktetést határozottabban lehetett kivenni, mint alant, mely helyen a daganat keményebb volt. Egyszersmind a fájdalmak élénkültek. Guttapercha darab távolíttatott el, mely a műtétel óta a bőr alatt maradt és betokoltatott.

A villamos tűszúrás (électropuncture) másodszor is alkalmaztatott, midőn a daganat felső részletébe szúrt tűk vulcanite-tal voltak bevonva. A villamosságot hat Bunsen-féle ellem szolgáltatta, s húsz perczig tartott. A következmények ugyanazok voltak, mint az előbbi alkalommal. Csekély javulás mutatkozott, mennyiben a daganat fejlődése megakasztatott.

A daganaton három emelkedés lépett fel, melyek mindinkább nagyobbodtak, s augustus 10-dikén sötét-vörösen néztek ki. A fájdalmak fokozódtak. A középső emelkedés olyan forma kinézésü lett, mintha savóval telt üreg lenne. 15-dikére a jobb emelkedésen kicsiny nyilás látszott, melyen át egy vagy két csepp sürü folyadék szivárgott ki.

17-dikén bő vérzés következett be, 20-kán pedig a daganat közepét és bal részletét felületes fekélyedés foglalta el. Ezen időtől kezdve a vérzések egymásután gyorsan következtek, s mindinkább súlyosbodtak, míg végtére a beteg augustus 28-án azok egyike folytán kimúlt.

A bonczolás halála után hat óra múlva történt. A középső fekélynek három nyilása volt, ezek egyike szabad, míg a másik kettő véralvadékkal kitöltve lévén. A daganat közepében szilárd tömeg foglalt helyet, mely kinézésre és összetartásra májhoz hasonlított, s központilag elhelyezett rétegekből állott. Folyó vér által vétetett körül, mely a közte és a daganat fala közti tért kitöltötte. A főér ki volt tágúlva, falában pedig meszes lerakódások foglaltak helyet. A főéri tágulat tömlőt képezett, mely magával az edénnyel rendes nyilás által közlekedett, s a névtelen ütér eredési helyén feküdt. A második, harmadik és a negyedik borda kopás folytán anyagveszteséget szenvedtek, míg a szegycsont és a kulcscsont alsó felülete szuvas és elhalva volt. A szívet túlfejlettnek, a féldholdképü billentyüket pedig elmeszesedve találták.

A villamosság alkalmazásakor mindíg véralvadék képződött. s ha a tágulatnak főéri nyilása nem lett volna akkora, vagy ha a villambontás többször alkalmaztatik, akkor gyógyulást lehetett volna remélni. (G. m. de Paris. 1868, jun 6).

(—h—n) A kakukfüsav (acidum thymicum).

A kakukfüsav a kakukfü (thymus) illó és ható anyaga, s a phensavval (acidum carbolicum) rokon. Töményen alkalmazva hathatós égető szer, minélfogva olyankor, midőn lecsupaszított részekkel jön érintkezésbe, gyakran fájdalmas; a fogidegekre nézve azonban kivételt látszik képezni, mert azokat könnyebben és teljesebben elroncsolja, mint akár a légenysavas köneny (acidum nitricum monohydricum) vagy a légenysavas ezüst (argentum nitricum) még pedig minden fájdalom nélkül. Paquet A., a lille-i orvosi oskola tanára a szuvas fog üregébe tiszta kakukfüsavval átitatott selyem gomolyt tett, melyet azután tömesszel befedett, s egész két perczig bennhagyott. Ezen étetés alatt a beteg semmi fájdalomról se panaszkodott; az említett gomoly kivevése után pedig az üreg fehér guttapercha papirossal töltetett ki, mely előbb forró vízben meglágyíttatott. A kakukfüsav haszna azonban nem szorítkozik az odvas fogakra, hanem belőle egy gramme-ot (majdnem tizennégy

szemer) egy liter vízre (ötvenhat lat) vévén, büzös sebek, fekélyek és sipolyok igen jó, még pedig fájdalom-nélküli mosószere, s minthogy nincs annyira kellemetlen szaga mint a phensavnak, magasan efelett áll. A mosás naponta kétszer eszközölhető; de a mosáson kívül még borogatásokra is czélszerűen rendelhetjük azt. Alkalmazása pillanatában hüvösség érzését költi, miről Paquet tanárnak több betege panaszkodott. Ezen sav hatása alatt a szürkeszinű, rossz természetüeknek mondott sebek rózsaszínűek lesznek, sarjadzásnak indúlnak, s hegedésük gyorsan megy véghez, a büzös szag már az első alkalmazás után elenyészvén. A kakukfűsav úgy, mint a phensav nem hasonlítható egybe azon fertőztelenitőkkel, melyek csak a rossz bűzt leplezik el, hanem mindaketten a szövetekkel egyesülve, ezeket tömöttebbé és szívósabbá teszik. Az akként módosított szövetek rohadásra nem képesek, s míg a felsőbb rétegben levő alakelemek egyszerűen szétesnek és lehullanak, a mélyebben fekvő rétegekben a sarjadzás és a hegképződés mindinkább tovább és tovább halad. Ilyképen jelentékeny alszár- és más fekélyek, melyek semmi más szer hatásának engedni nem akartak, kakukfűsavval való kezelés alatt gyorsan jó kinézésüek lettek, s teljesen meggyógyúltak.

A kakukfűsav hullák és bonczi készítmények eltartására is felettébb alkalmas lenne, hahogy ezen tekintetben magas ára akadályúl nem szolgálna, Paquet a következő vény szerinti befecskendésnek igen jó sikerét észlelte:

Rp. Acidi thymici drachmam unam,
Anilini drachmam semis,
Tannini drachmam unam,
Glycerini uncias tres. Misce. (B. g. de Th. m. et chir. 1868, jun. 15).

(—h—n) A hörg mirígyeinek heveny lobja, — a mellkasban kétoldali savógyülemmel.

Moxon tr. negyven éves beteg kórtörténetét közli, ki akkor, midőn a Guy-féle kórházba felvétetett, szerfeletti és rendkivül súlyos nehézlégzésben, a szívtájon pedig fájdalomban szenvedett, míg érlökése gyenge és lepkedő volt. Felvétele után még csak nehány óráig élt, mely idő alatt a tünetek olyszerűen mutatkoztak, hogy súlyos mellszorulásra (angina pectoris) lehetett gondolni. Fuvaros volt, mértékletesen élt, s az előzményekből annyit lehetett megtudni, hogy karácson tájon köhögni kezdett, munkáját azonban gyengélkedése daczára mindaddig folytatta, míg a Guy-féle kórházba fel nem vétetett, mely napon munka közben egyszerre rosszúl, míg baloldala fájdalmas lett, lélegzete pedig megrövidült, mi őt munkája tovább folytatására teljesen alkalmatlanná tette. Midőn halála után huszonkét óra múlva bonczolták, a test vízkórosnak nem találtatott. A férfi inkább magas és csontos orra sas-kinézésű, haja pedig szürkésfekete volt. A törzs üregeiben szalmasárga folyadék foglaltatott, mely azonban akként volt szétosztva, hogy ez figyelmet ébresztett; mert míg a hasüregben csak egy pint foglaltatott, a baloldali mellhártyaür abból harmadfél, a jobb egy pintet, míg a szívburok négy obont tartalmazott. A savós hártyákon gyuladás nyomát seholsem lehetett látni. Ekként noha a test üregeiben a savógyülemek átalánosak voltak, a különböző üregekben a folyadék-felhalmozódásra vonatkozó szokott szabályoktól azonban jelentékeny eltérések látszottak. A szív bonctani tulajdonságaiban nem volt semmi hiba, valamint a vesék is egészségeseknek találtattak, s a hólyagban levő nehány obon vizelet fehérnyétől egészen szabad volt. A mellkasbeli savógyülem okát keresve, a hörgmirígyek mogyorónyitól diónyi nagyságig megnagyobbodva találtattak. Azok sötétvörösen néztek ki, s szövetükben vér ömlött szét, míg körülöttük a tüdők gyökerénél levő savóhártya-alatti kötszövetben fehérnyedús izzadmány volt, továbbá ezen a helyen mellhártyát fehérnyealvadék fedte. A tüdőkben levő nyirkmirígyek szinte meg voltak gyuladva, s egyikük körül, látszólag ettől kiindulva, a tüdőszövet kicsiny helyen májasodást mutatott. Górcső alatt a mirígyszövet sejtei szaporodásban lenni látszottak, s abban valamely ujonnan szervezett daganatra akadni nem lehetett. Az éhbélben kivált a redőknek megfelelőleg borsónyi és disznóbabnyi terjedelmű fekélyek látszottak genyes felülettel. Górcső alatt itt is a lob kora időszakát lehetett észlelni. Moxon tr. gondolja, hogy itt a hörgök, továbbá az éhbélbeli nyirkmirígyek lobja volt jelen.

A hörgmirígyek rákjánál a mellhártyaürben szinte szokott savó-felhalmozódás előfordúlni, ez azonban a hörgvisszerekben kifejlődő ráknövedék következménye szokott lenni.

A szívburok- és a hashártyaüregben a savógyülem okát igen bajos meghatározni, hacsak Gull tr. töltevényére nem gondolunk, ki ily esetekben a savós hártyák hurutját (catarrh of the serous membranes) veszi fel. (The Pathological Society. 1868, april 21).

(—h—n) A kátrányos víz (l'eau de goudron).

Jules Lefort szerint a víz úgy a norvégiai mint a landes-i kátrányból kerülbelül egy és ugyanazon oldható részeket veszi fel, s ha kátrányos vizet használunk, körülbelül mindegy, akár az egyik, akár a másik kátrányt vesszük igénybe; azt azonban szem előtt kell tartanunk, hogy azon czélra a félig folyó kátrány jobb mint az egészen sűrű. Ha a kátrányos vizet melegben és zárt edényben készítjük, annak összététele állandóbb és a kátrány természetes létrészeit sokkal inkább magában foglalja, mint midőn a készités hidegben és szabad levegőn megy véghez.

A kátrányos víz egy literében (körülbelül két vámfont) mintegy két gramme (27 szemernél valamivel több) illó és szilárd részek foglaltatnak, melyek kátrányból vannak kivonva. A határészek kozmás terpentinolaj (térébinthine pyrogénée), kreosot, különböző illó gyántás-részek és többféle gyántasav.

Egy liter kátrányos víz hetvenöt centigramme, egész egy gramme (majdnem tizennégy szemer) iblanyt képes feloldani, ezen iblanyos oldattal pedig azon kémhatások egyikét sem lehet előidézni, melyek az iblanyra nézve jellemzők, minélfogva valószínű, hogy az utóbbi a kátrányos víz létrészeinek egyikével vagy másikával egyesül. (Académie de médecine. Séance du 9 juin. 1868.)

(—h—n) A gutta-perchávali varratok.

R. Eaton Power tr. a sebészeti varratokhoz a gutta-perchából fonalakat igen ajánlja, melyeknek a fémhuzalok és más anyagokból fonalak felett azon előnyük van, hogy hajthatóbbak lévén, nehezebben hozzáférhető helyeken könnyebben alkalmazhatók, így például szájpad-hasadás miatti műtételek alkalmával. A selyemfonalaknál azért jobbak, mert semmi folyadékot se szíván magukba, ezek bomlását nem mozdítják elő, ekként pedig a heveny útoni hegedést elősegítik. A bélhúroknál szinte ajánlhatóbbak, mert nem duzzadván meg, ezáltal a sebekre kellemetlen nyomást nem gyakorolnak. A lószőr felett végül azon előnyük van, hogy ha erősen csomóra szoríttatnak, ezt jobban megtartják, s tetszés szerinti vastagságban készíthetők.

Power tr. tudja ugyan, hogy a gutta-percha fonalak használása nem új találmány, ezen czélra való alkalmazásuk módja azonban, mint ez alább közöltetik, ekkorig elfogadva nincs. Power tr-t a szükség kényszerítette, hogy a forrövi tengeren előfordult pillasebzés esetében gutta-percha fonalakhoz folyamodjék, mert ott a selyemfonalakat átalában véve kerülni kell, mennyiben azok könnyen genyedést okoznak, fémhuzalai pedig megrozsdásodtak és törékenyek lettek. A gutta-percha szövete hosszanti irányával keresztben keskeny csíkokra metszetik, melyek szélességét a szükségelt kötegek vastagsága határozza meg. Ezen kötegek fonállá sodortatnak, mint ez bármely más anyaggal történni szokott. Ezen fonalaknak egyébkint nemcsak vékonyaknak, hanem egyszersmind szívósaknak is kell lenni, mely czélt akként érünk el, hogy a szélességi irányt hosszantivá átváltoztatjuk. Továbbá megjegyzendők, hogy a gutta-perchával melegben könnyebben bánhatunk, mely czélból a megmelegített kéz hőfoka legczélszerűbb. (M. T. et G. 1868, jun. 20.)

(—h—n) Megrepedt méh esete.

M. asszonyság 42 éves, átalános egészsége jó állapotban volt, a szülés azonban mindíg nehezen történt. Tizedikszer feküdt gyermekágyban. 1867-diki december 21-dikén 11 órakor éjszaka a méhszáj félkorona-nagyságú lehetett, a fej magasan foglalt helyet, a magzat víz kicsepegett, a fájdalmak pedig rendetlenül és különböző erővel köszöntöttek be. Reggeli két óráig a szülés nagyon keveset haladt előre, a szünetek pedig hosszabb ideig tartottak. Félnehezék mákonyfestvény rendeltetett. Reggeli öt óráig a fájdalmak rendetlenek voltak, midőn a beteg álmossá kezdett lenni, s azok végképen megszűntek. Borzongás, összeesés vagy elgyengülés nem

mutatkozott. A beteg keveset aludt, s reggel ágyában fel tudott ülni, midőn barátjaival társalgott, azután pedig reggelizett. 11 órakor délelőtt kinézésében és lényében kedvezőtlen változás lépett fel; a fájdalmak visszatértek, s minden észlelhető ok nélkül kimerülés jelei léptek fel. Minthogy belső vérzéstől lehetett tartani, a hosszú fogó alkalmazása elhatároztatott, tojás és pálinka, nemkülönben csőre rendeltetett. Midőn Madge tr. a beteghez újra visszatért, találta, hogy a beteg minden segítség nélkül a szomszéd szobába ment, s bőven székelt, míg azonban a gyalogszéken ült egyszerre úgy érezte, mintha hasába valami bejutott volna, mit az alhasi tájon éles fájdalom követett. Segítség mellett még ágyába visszavánszoroghatott, de szerfelett ki volt merülve. Több orvos tanácskozást tartván, forditás alkalmazása után, a gyermek világra hozatott, de erre egy óra múlva a beteg meghalt. A gyermek szemmel láthatólag már több nap óta nem élt. A méh hátsó fala megrepedt, s a hüvelybe tolt kézzel a belek könnyen érezhetők voltak. Valószínü, hogy a megrepedés halál előtt történt, a székelési erőködés által pedig öregbíttetett. A hulla bonczolása nem lett megengedve. (Obstetrical Society of London 1868, május 6.)

(—h—n) Ruganyos méhtartasz.

Greenhalgh tr. ruganyos méhtartaszt mutatott be, mely a Hodge-félékhez hasonló, s minden alakban idomítható; de azoktól abban különbözik, hogy felső végén rugony, míg alant kaucsuk csődarab van. Összenyomhatóságánál fogva a Hodge-féle méhtartasznál könnyebben betehető és kivehető, a nőszést nem hátráltatja, emellett pedig kevésbe kerül. Félheveny méhlob két esetében, mely a méh hátradülésével, s az egyik petefészek lobjával és fokozott érzékenységével volt egybekötve, ezen méhtartasz, a kaucsukcsővel ellátott részt felfelé téve, nagy könnyebbülést okozott, míg a kemény Hodge-féle akkora fájdalmat idézett elő, hogy azt vissza kellett vonni. (Obstetrical Society of London. 1868, máj. 8.)

(—h—n) Epekövek a hasfalon keresztül kiürítve.

Murchison tr. beteget észlelt, kinél májbeli tályogot jelzett, melyet felmetszett. Sok geny ürült ki, melyben néhány epekő foglaltatott. (The Pathological Society. 1868, april 21):

TÁRCZA.

A magyar királyi tudomány-egyetem újjáalakításának LXXXVIII-dik évnapja.

A magyar királyi tudomány-egyetem LXXXVIII-dik évnapját 1868-dik junius 25-dikén d. e. 10 órakor ülte meg. Az egyetemi templomban tartott ünnepélyes isteni tisztelet után Roder Alajos e. i. rector az egyetem nagyobb dísztermében emlékbeszédet mondott, melynek tartalmát a következőkben foglaljuk egybe.

Mária Therezia a nemzet haladását akarta, midőn ezen egyetem újjáalakítását eszközölte, s jelenleg ennek évfordulóját üljük. A haladást szükségesnek tartja, s ebben veszély nincs, de a haladás keresése minket tévelygésekre vezethet, s ki nem vigyáz, óriási lépéseket tehet előre, csakhogy nem az ösvényen, hanem e mellett. Szükséges, hogy törekvéseink határát az emberi lélekkel egyező hatalom szabja meg. Ennek kell megalkotni haladásunk törvényeit, mert különben a haladás nem ösmer határt. Keressük az igazságot, de ne elégedjünk meg annak feltalálásával, hanem azt egyszersmind hasznosítnunk is kell, s itt az ember fennsőbb természete szinte tekintetbe veendő. A beszéd mindvégig ily szellemben volt tartva, s a szónok tételeit Cicero, Sz. Ágoston és mások állításaival támogatta, utánzásra való példákként pedig Eszterházy Miklóst, Széchenyi Istvánt stb. hozta fel.

Ezután *Szenczy* szombathelyi püspök hittudorsága ötvenéves évfordulója alkalmából új oklevéllel tiszteltetett meg.

Szabó József, bölcsészetkari dékán csínos beszédben nyomatékkal hangsúlyozta, hogy a haladásra nem elég, miszerint a tanár tudományos és buzgó legyen, mennyiben mindezen jó tulajdonok csak akkor válhatnak gyümölcsözőkké, ha a tanulókban meg van a tetterő, akarat, szorgalom és kitartás a jónak és hasznosnak művelésében előre törekedni, sőt ezen tulajdonokkal az ember önmaga erejéből is boldogúlhat, mint ezt például Faraday-nál tapasztaltuk.

Ezután következett a jutalmak kiosztása, s minthogy minket kiválólag az orvosi kar érdekel, csak az ennek számára kiosztott jutalomdíjakat említjük meg :

Ezen pályakérdések voltak kitüzve :

c) A belgyógyászat köréből: „Adassanak elő kórodai hőmérészeti észleletek alapján a meleg kifejlődésének viszonyai heveny kórfolyamatoknál és azoknak értéke kórismei, jóslati és gyógyjavalati tekintetben.“ Jutalma a Pasquich-féle alapból ötven forint.

b) Az államorvostan köréből: „Törvényszéki orvostani fejtegetése a sz. Rókushoz czímzett kórházban az $186^{7}/_{8}$-diki tanévben törvényszéki orvostani vizsgálat alá kerülendő eseteknek, tekintettel egyszersmind az orvosi statistikára.“ Jutalma szinte a Pasquich-féle alapból ötven forint.

c) A leiró ember-boncztan köréből: „Állíttassanak elő a boncztani intézet gyüjteménye részére visszamaradó készítményekben :“

„1. A nagy együttérző ideg feji része; és 2. A tüdők saját és nyilvános véredényei.“

„Megkivántatik egyszersmind, hogy a pályázók dolgozataikra vonatkozó irásbeli értekezést is mutassanak be, melyben az előállított készítmények kimerítő alapos leirása, valamint a fennforgó viszonyok alapos fejtegetése legyen.“ Jutalma a Pasquich-féle alapból ötven forint.

Az a) alatti pályakérdésre két pályamunka érkezett a következő jeligés levelekkel :

1) „Calor febrilis thermoscopio externus, sensu aegri et rubore internus cognoscitur. Boerhave.“

2) „Vilius argentum est auro, virtutibus aurum. Horat. Epist. lib. I., epist. 1.“

A 2-dik pályamunka szerzője a kitüzött kérdést helyesen fogta fel, s magát ahhoz szorosan tartotta; továbbá a kórodán tett eredeti és önálló észleletei által kitünik, nemkülönben a felhozott tények ügyesen és tanúlságosan vannak egymás mellett elhelyezve, szóval a szerkesztés arányos és szabatos; mi pedig végül az irályt illeti, ez tiszta és világos. Ezeknélfogva a 2-dik sz. a. munka, mint kitűnő mű pályanyertesnek nyilváníttatván, annak szerzőjéül *Szaniszló Albert* negyedik évbeli orvosnövendék bizonyúlt.

Az első pályamunka szerzője magát a kérdéshez szorosan nem tartotta ugyan, de annak terjedelmes, az előbbinél bővebb tartalma nagy olvasottságról és számos önálló észleletről, összeállítása pedig dicséretes szorgalomról tanúskodván, jelesnek mondható, minélfogva az szinte jutalomra érdemes, s örömmel fogadtatott *Wagner János* ny. r. tanár ajánlata, ki annak díjazására sajátjából ötven forintot ajánlott meg, hogy ezáltal a munkakedv és buvárlási ösztön a tanulók között fenntartassék és emeltessék. A felbontott jeligés levélke a munka szerzőjeként *Ebner János* ötödik évbeli orvosnövendéket mutatta.

A b) alatti államorvostani pályakérdésre egy pályamunka sem érkezett be.

A c) alatti ember-boncztani pályakérdésre egy munka adatott be, melynek névrejtő levélkéjén következő jelige volt :

„Segnius irritant animos demissa per aures,
Quam que sunt oculis subjecta fidelibus. Horatius.“

A nagy együttérző ideg leirása annak minden ága lefutására és összeköttetéseire nézve tökéletes és önálló, a boncztani készítmények pedig tisztaság, hibátlanság és tökéletesség tekintetében bármely museumnak díszére válhatna. A tüdők nyilvános és magán edényeinek részletes leirása pedig érezhető hiányt pótol, menynyiben a tüdők magán edényei ekkorig részletesen leírva nem vol-

tak. Ide járul, hogy az arra vonatkozó három boncztani készítmény tisztaság és felállítás tekintetében mesterműveknek nézhető, mint melyekre bármely museum büszke lehet. Ezek alapján a beérkezett pályamunka jutalomra érdemesnek itéltetett, s a jeligés levélke felbontása után szerzőkül *Haas Tivadar* és *Mihalkovics Géza*, ötödik évbeli orvostanhallgatók tűntek ki.

A kitűzött jutalmat eredetileg csak egy pályázó nyerhetné el, s midőn valamely nyertes munka szerzőiként egynél többen szerepelnének, ezeknek a jutalom kiadható nem lenne; minthogy azonban a jelen pályakérdés megoldására megkivántató készítmények megoldása bonyolódott kézműveleteket igényel, s így több műértő munkást vesz igénybe, ezen alkalommal, valamint hasonló esetekben máskor is, a kivétel helyén találtatván, a jutalom az illetőknek valóban ki is adatott.

A készítmények igen díszesen vannak színezve, ez pedig Barabás Emil második évbeli orvoshallgató ügyességének köszönhető.

—*a*—

A budapesti kir. orvosegylet 1868-diki junius 13-án tartott rendes ülésében

helybenhagyatott a választmány felelete azon felszólításra, hogy az orvosegylet a népkonyha létesítésére adakozzék. Az egylet tudományos társulat lévén, körén kivül esik a népkonyhával foglalkozni, az egyes tagok pedig, egyik vagy másik úton, annak létesítéséhez úgyis hozzájárulnak, minélfogva az egylet nyomatékkal kiemeli, hogy az ilyen felszólításokkal való zaklatást visszautasítja.

A kihirdetve volt pályázatokra egyetlen munka sem adatott be, minek okát a választmány részben abban kereste, hogy azok száma hat lévén, az egyre-egyre eső jutalomdíj csekély volt, s ezen a bajon segíteni óhajtván, csak két pályázat kihirdetését hozza javaslatba, melyek egyike kórtani, míg a másik közegészségügyi legyen, továbbá úgy az egyik, mint a másik kérdésre beérkező munkák legjobbikát 100—100, míg az ezek után következő legjobbat 25—25 darab aranynyal díjaztatni ajánlja. Pályázatra kitűzetni ajánltatott:

1) Irassék le a magyarhoni váltóláz kórok-, ok- és gyógytani szempontból, tekintettel a népies gyógymódra; továbbá adassék elő, hogy a Tiszavidéken és más tájakon történt kiszárítások mily befolyással voltak a váltóláz fellépésére, lefolyására és következményeire; végül ama végbevitt változtatások folytán nem mutatkoztak-e más betegségek, melyek ezek és miként kell ellenük eljárni?

2) Fejtessék meg a gyermekek nagy halandóságának oka honunkban, nemkülönben adassék elő, hogy az életmód és szokások arra mi befolyással vannak, s hogy ezen tekintetben a lelenczházakat hasznosak vagy károsaknak nézhetjük-e?

Niedermann tr. az első kérdést igen helyhez kötöttnek tartja, mihez ezen egylet tagjai körülményeinknél fogva nem szólhatnak; a második kérdést pedig megoldhatónak nem hiszi, mert nálunk nincsenek megbízható számbeli adatok, s így azt egyenesen halvaszületett gyermeknek mondotta.

Elnök. A pályakérdéseknek nem czélja, hogy azokra mindenki pályázhasson, hanem bizonyos dolgok megoldása végett tétetnek azok, hogy felderítésökben mindenki résztvehessen, ki szakmája szerint azokkal foglalkozik. Mi pedig a második ellenvetést illeti, tudja ugyan, hogy a számbeli adatok hiányoznak, de a pályázat kihirdetésének épen az a czélja, hogy azok gyüjtése előmozdíttassék, s nem kivántatik, hogy a munka az egész országot magában foglalja, hanem elég, ha az egyes vidékekre kiterjeszkedik. Azután ha nem is kapunk tökéletes munkát, legalább olyasmit kezdeményezünk, mitől jó eredményt lehet várnunk; ha pedig pályázatunk sikertelen marad, azt újra ki lehet hirdetni, mert máshol is, például Franciaországban szinte megtörténik, hogy 8—10 évig sem érkezik be jóravaló pályamunka, míg végtére kitűnő művet kapnak, azon idő alatt egyik vagy másik találkozván, ki a dolgot különös tanúlmánya tárgyává teszi.

Kovács József tr. A barsmegyei gyógyászegylet ezen tárggyal szinte foglalkozik, s különösen a születések csekély száma többször tárgyaltatott, de biztos számbeli adatok hiányában kielégítő eredményre ekkorig nem juthatott; ennélfogva hiszi ugyan, hogy a szóban levő kérdés megfejtése teljesen kimerítő nem fog lenni, de legalább ezen irányban mégis fog valami történni.

Erre a pályakérdések a választmány fogalmazása szerint el lettek fogadva.

Patrubán Gerő felolvasta a királyi adóbizottság hivatalos átiratát, melyben az orvosegylet felszólíttatik, hogy kebeléből az adóbizottságba 5—6 bizalmi férfiút válasszon.

Hosszú vita után, melyben Verebélyi, Poór, Rózsay, az elnök, Kovács József, Bókai, Schwimmer Ernő, Altstädter, Patrubán és Lumniczer vett részt, az egylet elhatározta, hogy a bizalmi férfiakat titkos szavazás útján meg fogja választani, de megválasztatásuk csak ezen esetre fog szólani. Azon kérdés pedig, valjon a választás azonnal történjék-e, vagy későbbre halasztassék, 15 szavazattal 14 ellen akkép döntetett el, hogy máskor menjen véghez, mely czélra május 17-dike tűzetett ki.

Poór tr. eczema squammosum nagyfokú esetét mutatta be, melyet Hebra szerinti „lichen exsudativus ruber"-nek, vagy mint a francziák nevezik „eczema psoriasiforme"-nak tart. A pikkelyek leesnek, midőn a beteg lázrohamokat kap.

Ezután a bujasenyvi csontelhalásban (necrosis), vagy mint ő mondotta, csontszúban (caries syphilitica) szenvedő beteget vezetett be, ki már körülbelől másfél font hamanyiblagot vett be, s rajta a gyógyulás nyilvánvaló nyomai láthatók. Egyszersmind a homlokcsont küllemezének elhalt jókora darabját bemutatta.

Kétli tr. úgy tartja, hogy a Poor tr. által elért eredmény a betegtől bevett hamanyiblaghoz képest úgyszólván semmi, mivel kapcsolatban megemlíti, hogy Korányi tanár kórodáján a higanyhalvag ($HgCl$) bőr alá való fecskendésének igen jó sikerét látta oly esetekben, melyekben más semmiféle bujakór elleni kezelés nem használt. Az első beteg, kinél a higanyhalvag befecskendése alkalmaztatott, az egész homlokcsontra kiterjedő szuvasodásban szenvedett, ezenkivül pedig a sípcsonton göcsök, továbbá pikkelysömör és torokbántalom volt jelen. Egyszerre 10—15 csepp vízben $^1/_8$ szemer higanyhalvag fecskendetett bőr alá. Három hét alatt összesen egy szemer vitetett a szervezetbe, mi teljes gyógyulást eredményezett. A befecskendés minden 4—5-dik nap történt, mert az alkalmazás helyén lob támadt, sőt korlátolt üszkösödés is következett be, mit alaktalan hegedés követett; ezen szövet-elhalás azonban igen egyéni dolog, mert másoknál nem mutatkozott, kiknél szinte higanyhalvag lett befecskendezve. Ezenkivül Hunter-féle bujakóri fekélyedés a kórodán higanyhalvag-befecskendések által szinte kitűnő eredménynyel kezeltetett, de sajnálja, hogy a beteg a gyógyulás teljes befejezése előtt hazament. Egyébkint ezen irányban tapasztalataink száma még kevés lévén, határozott itéletet nem akar mondani.

Poór tr. a higanyos befecskendésektől nem igen remél valamit, hol csontszuvasodás van jelen, s különösen a jelen esetben kisérlet végett meg akar maradni a hamanyiblag adagolása mellett, ha azonban a tapasztalat azt mutatná, hogy higanyos kezelés mellett a gyógyulás gyorsabb, mint midőn hamanyiblag adatik, nem késnék az előbbihez fordúlni.

A budapesti kir. orvosegylet junius 18-kán tartott rendkivüli ülésében, mely az adóbizottságba való bizalmi férfiak megválasztását tűzte ki czélul, Réczey Imre tr. indítványozta, hogy a választás foganatositása előtt az egylet kebeléből a pénzügyérhez küldöttség menjen, mely terjeszsze elő, hogy a megadóztatás alapjául a bevallás szolgáljon, továbbá az adó a II-dik osztály szerint vettessék ki, s hogy ha az állam az orvostól adót követel, ennek fizetési képességét mozdítsa elő, mit azáltal eszközölhet, hogy a betegnek az orvos irányában való tartozásait hajtassa be.

A bizalmi férfiak választása lévén napirendre kitűzve, először ez vétetett foganatba, az eredményt pedig múlt számunk vegyesei között jelentettük.

Az indítvány további tárgyalása elmaradt, mert Réczey tr. a megtörtént választása után azt többé szükségesnek nem tartotta.

Vidor tr. a franczia adóztatási rendszer behozatala mellett emelt szót. Franciaországban ugyanis az orvosok az adóhivatalban kijelentik, hogy mennyit kivánnak egy látogatásért vagy vényirásért, s az adófizetés annak alapján történik; de másrészről a viszonosság szempontjából az állam az orvosi követeléseket szi-

gorúan b is hajtja. Ezen tárgy tanulása végett bizottság kinevezését ajánlotta, de ez elmaradt, mert társadalmi viszonyaink hátramaradott volta miatt a franczia rendszert kivihetőnek nem tartották, minek szinte megvannak hátrányai, s a kijátszások ott is napi renden vannak. —*a*—

A k. magyar természettudományi tarsulat

folyó évi julius hó 1-sö napján szerdán délután 5 órakor a magyar akadémia épületben rendes nyári közgyülését tartandja, melyre úgy a társulat tagjai mint a természettudományok kedvelői ezennel tisztelettel meghivatnak.

A közgyülés tárgyai lesznek:

1) Elnöki megnyitó.

2) Titkári jelentés.

3) Jelentés a pénztár és könyvtár állapotáról.

4) Indítvány az alapszabályok némely pontjainak módositása iránt.

5) Uj tagok választása.

A társulat tagjai egyszersmind felkéretnek, hogy a megválasztásra ajánlottakat pár nappal a közgyülés előtt a választmánynak bejelenteni szíveskednének. Közli a titkár.

Bécs, junius 18. 1868.

A múlt hét elején rendkivül kedves meglepetésben részesített nagys. Balassa tur. úr midőn egy, hozzám intézett levélben felkér, hogy: „a mellékelt iratot azon uraknak tudomására juttatni, illetőleg velök közölni szíveskedjék, kik negyedszázados tanárságom alkalmából hozzám intézett adresset aláirni szivesek voltak, és legyen szíves azon barátaimnak szóval is megmondani, hogy a tudományban és tanulmányi anyagban dús bécsi intézettöl jövő ezen ovatiot a legbecsesb kitüntetések egyikéül vettem."

A leirat tartalma szó szerint;

Tisztelt hontársaim és barátaim! Kissé késve bár, azonban nem kevésbé meleg érzéssel viszonzom önöknek azon férfias érzelemből fakadó, nagybecsü nyilvánitásukat, melylyel tanári pályámnak negyed évszázados fordulóján engem, a magyar orvosi tudomány szerény napszámosát kitüntettek.

Valóban mélyebb értékü jutalom nem háramolhat polgári törekvéseinkre ily fennen érző társainknak kedvező birálatánál! — És, ha azt, mit a közjóra nézve üdvösnek tartunk, kitartó szorgalommal és hűséggel e ömozditani komoly kötelmünknek ismertük, — ez olyan életirány, melyrek, hogy ifju honfitársaink mindannyija mainap szívvel lélekkel hódol, a legbennsőbb örömmel vallhatjuk.

Fogadják önök, részint a tudományt és ösmeretet a távolban oly méltán képviselő, részint annak bő forrásaiból meritő ügytársaim legmelegebb hálámat és honfiúi üdvözletemet, ki megkülönbözötten vagyok tisztelt önöknek

Pesten, junius 11-ikén 1868.

lekötelezett barátjuk, Balassa m. k., e. t.

Midőn e sorok szíves közléseért a tiszt. szerkesztő urat kérem stb.

Dr. Plihál.

Vegyesek.

—*a*— Az orvoskari kültagok ügyében összehivott értekezlet által kiküldött, tanárok és kültagokból álló vegyes bizottság Havas Ignácz elnöklete alatt folyó hó 22-én az orvosegylet termében ülést tartott, mely három órán keresztül elhuzódott. A kültagok nézeteikben két felé ágaztak, s egyikük a következő három pontot terjesztette elő: 1) Egyelőre a szigorlatokon egy kültag legyen jelen, ki az okleveleket is aláírja, a dékán-, jegyző- és uj kültagok választásának tárgyalása pedig későbbre halasztassék 2) A kültagok a törvényszéki orvostani felülvéleményezésnél valamint az egyetem ünnepélyein képviselve legyenek. 3) A kültagokat illető alapítványok bizottságilag vizsgáltassanak meg. A másik vélemény oda irányult, hogy dékán és jegyző mindig a tanárok közül választassék, de a mostani és az ujonnan választandó kültagok sorából a nagyobb szigorlatokon kettő, a kisebbeken pedig egy képviselő legyen jelen, az egyik igazgatói, míg a másik vendégtaksával. A beteg növendékek alapítványát kezelje egyedül a tanártestület, míg az orvosok segélyzésére szánt alapítványra a tanártestületen kivül az említett két képviselőnek is befolyása legyen.

A tanárok abból kiindúlva, hogy az egyetem felső tanintézet lévén, igazgatására helyesen és czélszerűen csakis olyanok folyhatnak be, kik tanítással foglalkoznak, s a magántanári intézmény mellett minden tudornak, kinek tanitó képessége van, módjában áll, az egyetem kapcsában megmaradni és itt előre haladni, a kültagok intézményének feleleventését nemcsak szükségesnek nem tartják, hanem az egyetem helyes szervezése szellemével egyenesen összeütközőnek tekintik, hogy annak tagjai legyenek, kik egyetemi tanitással nem foglalkoznak, valamint erre való képességüket soha és sehol be nem bizonyitották. Az alapítványok kezelését azonban szivesen átengedik. Még egy bizottsági ülés fog tartatni.

—*a*— Megjelent. Sebészi köttan. Irta *Mihalkovics Géza*, szigorló orvos. 93, a szöveg közé nyomott fametszettel. Nyertes pályamű. Pest, Emich Gusziáv sajátja. 1 frt. 20 kr. Ezen munka 148 nyolczadrétű lapra terjed, s Stockinger Tamás egyetemi tanárnak van ajánlva, ki azt előszóval ellátta.

—*a*— Sims Marion „On Uterine Surgery" munkájának forditása, melyet Báthory István tr. egészen elkészitett, már sajtó alá adatott, s remélhető, hogy september elején az orvosi könyvkiadó társulat kezei között fog lenni. A kitűnő ábrák Rusz Károly fametsző intézetéből kerültek ki. Ugyancsak az orvosi könyvkiadó társulat tagjai részére több apró munka van sajtó alatt, melyek a múlt évben kiadott két füzettel egy kötetet fognak képezni. Stellwag Carion szemészetéből az első résznek már csak fűzése van hátra, minélfogva annak szétküldése legközelebb meg fog történhetni. Ezenkivül azon közohajtás is teljesülend, hogy a társulat tagjai eredeti munkát kapjanak, mennyiben egy ilyennek sajtó alá adatását jelenteni nemsokára alkalmunk leend. Jelenleg a társulat részére három nyomda dolgozik, s minthogy kéziratok bőven vannak, a tagok gyors kielégitése fennakadást többé nem szenvedhet. Szóval mondhatjuk, hogy a társulat működése szabályos és rendes menetébe jutott, s ezután a kivánalmaknak gyorsaság tekintetében is eleget fog tehetni

—*a*— Galante műszerész Chassigny tr. (Lyonban) terve szerint két eszközt készitett, melyek arra szolgálnak, hogy a szüléskori vagy a szülésen kivüli súlyos méhvérzés eseteiben ez tömeszelés által csillapittassék.

Azon eszköz, mely szülés előtti tömeszelésre használtatik, tompavégü kutasz, melynek üregébe összeesett kaucsuktömlő van, ez pedig beléje történt vízbefecskendezés által narancsnagyságig növekedhetik. Ha p. előfekvő méhlepénynél ez a méhtől le kezd válni, a legfeljebb félmillimeter vastagságú tömlő a kétszer akkora átmérőjü nyakcsatornán a a méhüregbe könnyen bevezethető, mint pedig vizzel megtelik, a lepényt végképen leválasztja, egyszersmind a vérzést csillapítván, s midőn a méh összehuzódásai által kilöketett, a méhszáj annyira ki van tágulva, hogy minden szülészeti műtétel könnyen végbevihető.

A szülés utánni méhvérzés kettős tömlő által csillapíttatik. Ha az izomzat egészen el van ernyedve a felső a méhüregbe, míg az alsó a nyakcsatornába vitetik és itt duzzasztatik fel; s midőn az elernyedés a nyakra és a szomszéd részekre szoritkozik, az alsó tömlő a hüvelyben foglal helyet, a felső pedig a méhnyakra gyakorol nyomást.

—*a*— Corner és társa tápszer-készítőknek Southwick-ban, Sussex-ben, sikerült módot kitalálni, mely szerint a tejet folyó és izletes, gyermekek által élvezhető állapotban igen jól eltarthatni, úgy hogy ez még hosszú tengeri utat is kiáll. A tej önszelenczékbe van, melyek mindegyike egy itczét tartalmaz, s azok tuczatja 6 s. 6 d. kapható. A tejen kevés iztelen vaj úszkál, melyet igen könnyen lehabozhatni, a visszamaradt folyadék pedig tökéletes 1035 fajsúlyú tej, melynek forralásra mutató legcsekélyebb íze sincs. Corner és társa ezenkivül az osztrigákat is kitünő állapotban eltarthatóvá tudják tenni.

—*a*— Azon orvsok számára kik a népneveléssel állami és közegészségügyi szempontból foglalkozni akarnak, igen ajánlhatjuk a következő füzetet: „*Education and Training considered as a subject for State Legislation, together with Suggestions for making a Compulsory Law both efficient and acceptabte to the People. By a Physician.* London: John Churchill and Sons. 1868. 107 l." Az egész munkácska négy fejezetből áll, melyek elsejében, a gyermeknevelésről szólva, kiemeli, hogy az erkölcsi tanitás gyakorlat nélkül mitsem ér, s hangsúlyozza, hogy felsőbb osztályokban igen sokaknál a fényes mű-

veltség mellett tökéletlen erkölcsi nevelést találunk. Megemlíti még, hogy az emberek általában véve a természettudományokban járatlanok lévén, ennélfogva kuruzslók, hasonszenvészek, mesmeristák, asztaltáncoltatók, szellemidézők és szépitő szerekkel kereskedők martalékaiúl szolgálnak. A szerző második fejezetben a neveléshiány és szegénység közti összefüggés tárgyalását tűzte ki feladatáúl, kiemelve, hogy a kereskedelmi forgalom és hullámzások, a rossz évszakok, munkáscsinyek a nevelés nagy akadályaiként tekinthetők, de nem neveléshiányból származnak. A harmadik fejezetben azon igyekezetet találjuk vázolva, melylyel az állam és társadalom a neveléshiányon segíteni törekesznek. A negyedik fejezet a nemzeti nevelés rendszeréről és az ide megkivántató alap megszerezéséről szól. Szóval a munka igen érdekes, s belőle sok tanúlságos dolgot vonhatni ki.

—*a*— Panas a sebészeti társulat legközelebbi ülései egyikében esetet közölt, melyben a medencze négy darabra tört, a hólyag pedig megrepedt. Az egyénen ittas állapotában kocsikerék ment keresztül.

—*a*— A halli fürdőről igen érdekes kölönirat jelent meg: „Bad Hall in Oberösterreich, von Dr. Eduard Lippe, Badearzt in Hall. Második javított kiadás. Bécs, Tendler & Comp. kiadása. 1868.“ A 8-rétű füzet 85 lapra terjed, s tartalmát a következő fejezetek teszik: Felső Hall helység helyirata és története; a felső halli gyógyforrások története; a halli gyógy- és ápoló-intézetek; Hall vidéke; a gyógyhelyek, mint gyógyintézetek általában véve; a gyógyforrások általános gyógyjavalatai; a halli gyógyforrások természet- és vegytani viszonyai; az iblanynak, az iblanyos és konyhasós források hatása általában véve; a halli gyógyforrások különös javalatai a görvély, bujakór, a női ivarszervek bántalmai, csont- és izületi bántalmak, húgy és ivarszervi betegségek, kiütések, légzőszervi, továbbá érzékszervi bántalmak és görvély eseteiben; a halli iblanyos sós tó használási módja; életrendi magatartás; az idény tartama, helyiségek és utazási alkalmatosságok.

Hetikimutatás

a pestvárosi polgári kórházban 1868. junius 19-től egész 1868. junius 25-ig ápolt betegekről.

1868.	felvett			elbocsátott			meghalt			visszamaradt				
	beteg			gyógyult			beteg			beteg				
	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	összeg	férfi	nő	szülőnő	gyermek	elmekór	összeg
Junius 19.	29	13	42	13	12	25	1	3	4	344	422	3	3	32	804
„ 20.	21	5	26	12	10	22	2	4	6	350	413	3	4	32	802
„ 21.	11	15	26	21	13	34	2	1	3	338	415	2	4	32	791
„ 22.	16	8	24	15	7	22	1	2	3	338	413	2	4	33	790
„ 23.	20	16	36	24	29	53	7		7	328	399	2	3	34	766
„ 24.	26	19	45	15	11	26	3	1	4	336	406	2	3	34	781
„ 25.	20	19	39	11	5	16	2	1	3	342	418	2	4	35	801

Pályázatok.

Az aradmegyei csermői, Miske kerületi orvosi állomás az orvos halála következtében üresedésbe jövén, ezen állomás a közönség érdekében annak igényei szerinti betölthetésére ezennel pályázat nyittatik.

Fizetése a szokott oltási és egyéb törvényesen megszabott dijakon felül, betudva az utazási átalányt is, évenkinti 500 frt. készpénz.

Ez állomásért folyamodni szándékozók korukat is kitüntető, kellőleg felszerelt folyamodványaikat küldjék be folyó évi julius 31-dik napjáig Aradmegye főispánjához; mellőzhetlen szükségesség a hivatalos nyelv tökéletes birásán kivül a vidék lakossága nyelvének tudása, elsőbbséggel birandnak az orvostudorok és szülészmesterek, kik hason képzettség mellett Aradmegye területén születtek és már e téren a megye közönségének szolgálatokat tettek.

Aradon, 1868-ik évi junius hóban.

Alulirt igazgatóság tiszti járásában, egy nyugdíjra képes orvosi állomás, mellyel a X-dik rangfokozat, 500 vagy esetleg 450 frt. évi fizetés, 12 bécsi öl tüzelő fa, 150 font sójárandóság, továbbá egy ló tartására 50 mázsa széna, 50 mérő zab és 120 forint kocsispénz, szabadszállás vagy 10% szálláspénz, 24 mérő buzának teljes kiállitási árbani elvezhetése összekötvék, betöltendő.

Pályázni kivánók felhivatnak, hogy feddhetlen erkölcsiségüket, elméleti és gyakorlati szakképességüket, erős testalkotásukat, végre a magyar honban divó, főleg a magyar nyelv birását tanusító okmányokkal felszerelt kérvényeiket 4 hét alatt ezen igazgatósághoz adják be, megjegyeztetvén, hogy orvos- és sebész tudorokra különös tekintet fog vétetni.

A m. k. bánya, só erdő és államjavak főigazgatósága.

Szigeten 1868, junius 17-én.

A nagybányai kir. bányászati kerületben a nagybányai orvossegédi állomás üresedésbe jött, melylyel 4 frt. 20 kr. o. é. heti bér van összekötve.

Ezen állomásra okleveles sebész kivántatván, az azt elnyerni ohajtók felhivatnak, kellőleg felszerelt kérvényeiket f. é. julius 15-dikig a nagybányai m. kir. bánya- erdő s államjavak igazgatóságához benyújtani.

M. k. bánya, erdő és államjavak igazgatósága.

Nagybányán, 1868. junius hó 18-kán.

Kivonat

Dr. Flór Pestváros tiszti főorvosának 1868-diki május havi közegészségügyi hivatalos jelentéséből.

Ezen hó időjárati viszonyai igen szelidek valának, de a hó vége felé rendkivüli meleggé változván, ennek folytán kedvezőtlenül hatottak az állati étetre.

A légnyomt középsúlya = 330.42 pár. von. mutatott. — A hőmérő középfoka R. szerint = + 18.29. — A páranyomat középmértéke = 4.60 pár. von. — Középnedvesség = 61,7%. — Ozontartalom közép számitás szerint nappal = 3.4; éjjel = 2.8 fok. Az északi és északnyugoti szelek voltak uralkodók. Vihar és zivatar 13 napon tapasztaltatott. — Esett 12 napon = 17.57 pár. von. — Köd 5 napon volt észlelhető. — Villamlás 4-szer fordult elő.

A közegészségi állapotot illetőleg — az egyetemi kórodákban és a magán gyakorló orvosok által kezelt betegek kivételével — a többi gyógyintézetekben és a közköltségen ápolt szegények közt összesen 6235 kóreset fordult elő, mely szám a múlt aprilhavi létszámnál 663 esettel többet tüntet fel, tehát rosszabbulást mutat. Ezek közül különféle intézetekben 2312 fekvő, és 3923 járó beteg ápoltatott.

A gyógyintézetekben ápolt 2312 fekvő beteg közül meggyógyult 1318=57.00; — meghalt 160=7.92; — ápolás alatt maradt 834 =36.07 %.

A városi polgári kórház 1-ső sebészi osztályán (dr. Kovács) 68, — 2-dik sebészi osztályán (dr. Lumniczer) 40, — szemészi osztályán (dr. Siklósy) 18, — gégebajok osztályán (dr. Navratil) 5, — összesen 131 sebészi, szemészi és gégeműtétel hajtatott végre.

Halálozás. Az egész városban (a katonai kórházak kivételével) valamennyi gyógyintézetben meghalt összesen 683, — tehát 27-el több, mint múlt aprilisban. Meghalt finemű 386, nőnemű 297. Legtöbb halt meg 1 éves korig = 204, — továbbá 1—5 között = 136, — 41—50 között = 82, — 51—60 között = 57, — 61—70 között = 56, — 31—40 között = 52, — 21—30 között = 39, — stb. Meghalt a tanművelők, művészek, hivatalosak s birtokosok osztályából 58, — kereskedő és iparos 288, — munkás és szolga 337.

Leggyakoribb halál-okok voltak: tüdőgümősödés 166; görcsök és rángások 62; hagymáz 58; mellhártya és tüdőlob 39; agylob 33; született gyengeség 32; kanyaró 89; szivbetegség 18; vörheny 13 stb.

Népesedés. Született összesen 683, — fiú 362, — leány 321; törvényes 476, törvénytelen 207. E szerint ezen hóban a halálozás száma teljesen egyezett a szaporodással.

Házasságra lépett 228 pár.

Törvényszéki orvosvizsgálat 8, — orvosrendőri 11 esetben eszközöltetett. Bonczolat 20 esetben hajtatott végre. Ezen eseteken kivül öngyilkos volt 4.

A szigorúbb rendszabályok alkalmazása folytán a keleti marhavész utólsó esete május 14-én fordult elő, azóta újabb betegülési eset nem tapasztaltatott.

A pesti piaczra összesen 5140 darab szarvasmarha-féle, juh és bárány hajtatott.

A vaspályán érkezett Pestre 1566 drb. szarvasmarha és 26434 drb. sertés.

Vaspályán elszállittatott Pestről 642 db. szarvasmarha, és 8963 drb. sertés.

Mindössze 176 orvosi és közegészségi hivatalos tárgy fordult elő és intéztetett el.

HIRDETMÉNYEK.

Király folyékony vasczukra

VAS

a legfinomabb és legczélszerűbb alakban

Király folyékony vasszappanja

GYÓGYCZÉLOKRA

előállítva **FÜRST JÓZSEF** vegyész-gyógyszerészi műtermében **Prágában** a „fehér angyal“ czimű gyógyszertárban, **Poric 1071—2.**

Napjainkban a vérszegénység, vérbomlás, gyengeség és sorvadás korában — tehát vérhiánynál, sápkór, görvelykór, bujakóros vér- és nedv-mérgezésnél igen kívánatos, hogy az orvos biztos hatású s az emberi természet számára **legalkalmasabb vaskészitmény** birtokába jusson. Ilyen szer pedig

Király folyékony vasczukra.*) Ez nem csak képes a szintelenné vált vért az emberi testben rózsássá változtatni s evvel az ajkak elsápadt korallszinét, az arcz eltünt rózsáit s a bőr elhalaványodott pirját a természetes élénk árnyalatban visszaigézni, hanem az izomerőt is emeli, az izomállományt tömörré s teltté teszi, s nőknél pedig a tejet elválasztó szervek kifejlődését elősegíti. E [illegible]ett csak **helyes** étrendi magatartást (mint a használati utasításban [illegible]ő van irva) **szigorúan** kell megvigyázni. Király folyékony vasczukra eltekintve kitünő orvosi tulajdonságaitól az **aránylag legolcsóbb vaskészitmény** (1 palaczk 1 frt 20 kr.).

Király folyékony vasszapanja a legkitosabb, 14 éven át kipróbált s az emberi szervezethez leginkább [illegible]**gyszer sebekre** és nem csak égetések, zúzódások, álficzamok, [illegible]feke[illegible]yéknél meglepő sikerrel használtatik, de kellő időben és [illegible]alma[illegible]va minden ily sérülés után következhető káros következmé[illegible]yektől, fájdalom, és kintól megóvja a beteget.

Kapható az osztrák-magyar állam minden kitünő gyógy[illegible]tárában. Pesten: **Török József.** Posonyban: Henrici, Schneeberger, Vav[illegible]recske. Debreczenben: Rothschneck stb. gyógyszerészeknél.

*) Prágában azon vaskészitményt az orvosi tudomány következő notabilitásai tényleg már alkalmazzák: Eiselt Ed., Halla, Jaksch, Petters, Rittersheim, Steiner, Streng tudorok és cs. k. egyetemi tanárok stb. (2—12)

3*

FOUCHER L.

orleánsi gyógyszerész **gyógyszerkészitményei.**

I. Vasczukorkák mannával és kenenyvel. (Dragées ferrugineuses manno-bismuthées). (Vilanysavas vaséleg 5 centigr., allégenysavas kenenyéleg 5 centigr., manna t. cseppekben 20 centigr.)

II. Vasiblacs- és mannaczukorkák, Dragées de protojodure de fer et de manne. (Vasiblacs 5 centigr. manna tisztított cseppekben 25 centigr.)

Az ezen czukorkákkal benső összeköttetésbe lépett manna folytán e szerek minden egyéb vaskészitmény fölött azon előnnyel bírnak, hogy a gyomorban igen könnyen megemésztetnek és soha hasdugulást nem okoznak.

III. Copaiva balzsam-czukorkák, heveny és idült kifolyások ellen. (Dragées de baume de Copahu.) A copaiva balzsam czukorkák 40 centigr. copaiva balzsamot tartalmaznak, vagy tisztán vagy más szerekkel kapcsolva. A kifolyás természetéhez és a beteg egyéniségéhez képest a copaiva összeköttetései a czukorkákban változnak, ugy hogy 9 fajtában kaphatók, és pedig cubeba, ratanhia, terpentin, timsó, kátrány, vassal stb.

IV. Digitalin-szemesék. Minden szemcse egy milligramme digitalint tartalmaz.

Foucher mindezen szerei, melyeket az „OHL.“ f. évi 14-dik számában franczia kútfők után ismertetett kaphatók a magyarországi föraktárban: Török József gyógyszertárában, király-utcza 7-dik sz. s általa Pest-Budán minden gyógyszertárban.

Bátorkodunk a t. orvosi közönség tudomására hozni, hogy **Pesten Sigmund János** úrnál városház-útcza 1. sz. a. „a zöld koszorúhoz“ föraktára létezik a 15 év óta előnyösen ismert

erdei fenyő-gyapjú

gyártmányainknak és készitményeinknek, és a jelenlegi fürdőidény alatt különösen figyelmeztetünk a jegenye, fenyő és erdei

fenyő árlevél kivonatra *

és olajra, melyek ott mindenkor a legjobb és legfrisebb minőségben és oly olcsó áron kaphatók, hogy egy fürdő 30—40 krnál többe nem kerül; — miért is főleg oly betegeknek ajánlhatók, kik gyógyhelyre utazni nem képesek és ezen gyógyhatásos fürdőket mégis használni kivánják.

Lairitz L. és E.,
erdőgyapotárúk gyártói *Remdaban* thüringi erdőben.

* A körülményekhez képest 4 - 6 egész 8 lat egy fürdőhez forró vízben felerésztve s a fürdőbe öntve. (1—3)

BLANCARD'

VASIBLANY-LABDACSAI

a párisi orvosi akademia, s a sz. pétervári orvosi collegium által jóváhagyatva, Francziaország, Belgium, Irhon, Törökország stb. kórházaiban átalánosan behozattak.

A new-yorki 1853-ki és a párisi 1855-ki világkiállitásnál dicséretes megemlitést nyertek.

Az ezen készitmény által nyert kitüntetések, s különösen azon körülmény, hogy a **Blancard-féle vasiblany-labdacsok** a legtöbb pharmacopoeába *officinalis szer* gyanánt felvétettek, mint az a legujabb 1866. évi codexbe is történt, világosan mutatják, hogy **Blancard vasiblany-labdacsai** kiváló helyet foglalnak el a pharmakodynamikában.

Egyesitvén a vas és iblany gyógyhatását, ezen labdacsok különösen alkalmazhatók minden oly bajnál, mely görvélykór vagy más vérsenyv által föltételeztetik; továbbá mirígydagoknál, hideg tályogoknál, csontszúnál stb.; az alkati bujasenyv, a sápkór, a fehér-folyás, a vérhiány, s egy egész sora az emlitettek folytán elsoványodással pá[illegible]osuló betegségeknek eme labdacsokkal legczélszerübben gyógykezeltetik.

Végre ezen labdacsokban találja a gyakorló orvos a leghathatósb szert, ha az egész szervezet életerejét fokozni és a lymphaticus, elgyengült, elsatnyult testalkatot zsongitani akarja.

NB. A tisztátalan vasiblany nem biztos, sőt kártékony szer lévén, ügyelni kell arra, hogy a **valóságos Blancard-féle vasiblany-labdacsok** szolgáltassanak ki, melyeknek kitünő mivolta épen a készitmény tisztaságán alapszik; azért is nagyobb biztosság okáért minden dobozon *ezüst pecsétünk* és következő *aláirásunk* található:

BLANCARD,
gyógyszerész, Paris, 40, Rue Bonaparte.

Kapható a magyarországi föraktárban: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszertárában, Király-utcza 7-ik sz.
s általa *Pest-Budán minden gyógyszertárban.* (9—?)

LABÉLONYE

DIGITALIS SZÖRPJE

(Syrop digitale).

E kitünő gyógyszer a vértorlódást s vérkeringést szabályozza, s bármi által okozott szivdobogást csilapit s végre megszüntet. Ugy szintén a kezdődő vizbetegséget, szigorú életmód mellett, rövid idő alatt gyökeresen kigyógyitja.

NB. Hogy az orvos uraknak alkalmuk legyen meggyőződni ezen szer kitünő hatásáról, az a kisérletekhez megkivánható mennyiségben rendelkezésökre áll.

Kapható a magyarországi föraktárban: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszertárában, Király-utcza 7. sz. a. és *Scholz J.* városi gyógyszertárában; Budán: az udvari gyógyszertárban; és azon kivül Magyarország legtöbb gyógyszertárában. (8—?)

GLEICHENBERG

(Steyerországi gyógyhely),

Konstantin és **Klausenthal** forrásokkal, és **Jánoskúttal Spielfeld** déli vaspálya állomáshoz közel, igen bájoló vidéken s ásványvizeinek kitünő gyógysikeréről hires — **különösen görvélyes és gümőkóros bántalmakban, a légzési-, emésztési-, húgy- és ivarszerek takárainál, hiányos vérképzésnél, sápkórnál kitünő**; appenzeli legény által készített kecske savó, **igen jeles égalj**, szerfelett enyhe, széltől s portól ment lég, kényelmes lakások, gyógy- és olvasó termek, jó étkező helyek, és zenekar stb. stb. **A közlekedés Gráz** és **Spielfeld vasuti állomásokon** naponta kettős posta összeköttetéssel, gyorskocsikon és kényelmes fogadott kocsikon történik. **Fürdőidény májustól octoberig.**

Ásványvíz megrendelések alólirt igazgatósághoz, vagy a kútkezelőséghez Gleichenbergben intézendők; **lakás-megrendelések** azonban — némi foglalóval — csupán az utóbbihoz.

☛ **Fürdő-röpiratok** az osztrák birodalom minden nagyobb könyv- és ásványvíz kereskedése által ingyen kaphatók.

A Gleichenbergi részvényes társulat igazgatósága
Grázban (Steyerországban).

(5—6)

Cs. kir. kizáról. szab.

Fog-szivarkák

fog-bántalmak ellen,

feltalálva **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész által
Pest, Király-utcza 7. sz.

Egy egész doboz ára **1 frt**, fél doboz ára **50 kr.**

Kapható minden jelesb gyógyszertárban.

A legjelesb orvosok újabb és legújabb fürkészetei nyomán a gyógyszerek helybelített alkalmazása mindinkább nagyobb fontosságot nyert, és kivált a gáz- és gőzalak mint legkitünőbb és legbiztosb alkalmazási mód lőn elfogadva. Ezen elvitázhatlan tapasztalati tényre támaszkodva sikerült az alúlirtnak igen czélszerű módszert föltalálni, melylyel közvetlenül a beteg fogidegre hatni lehet. Ezen új találmány jelessége felől meg lévén győződve, alúlirt ajánlja azt az orvos uraknak a gyakorlatbai fölvételre, és pedig annál nagyobb megnyugvással, minthogy ezen eljárás kitünő hatása és kényelmes alkalmazási módja folytán már is általános elismerést és a legszélesb körökbeni elterjedést nyert, milyenben csak minden tekintetben biztos és észszerü módszer részesülni szokott. Egy rendszer, mely oly általánosan alkalmazható alakban minden fogfájást — azon esetek kivételével, melyekben az tályogtól származik — megszüntet és ezen bajt félelmetességétől megszabaditja, föltétlenül találkozni fog az orvos urak helyeslésével; miért is a föltaláló reményli, hogy nagy részvétre és általános használatra tarthat számot. (7—*)

Nyári fürdőidény május 2-tól. Téli fürdőidény oct. 1-től.

A budai császárfürdő

ivó-gyógyforrása,

s 22°—25° R. fokú ásványfürdői a tapasztalás által igazolt sikerrel használhatók:

a) a gyomorbélhuzam és hólyag bántalmainál, b) a máj- és lépbajoknál, c) a csúzok, köszvény és ezek kórterményei ellen, d) a bőr betegségeinél, e) a vérkeringési és alhasi bántalmaknál, f) a görvélykór minden alakjainál, g) s a női bántalmak legkellemetlenebb féleségeinél.

Mint rendelő fürdő-orvos ez idény alatt is **dr. Patrubány Gerő** egyetemi m. tanár úr működend.

Gyógyeszközei: 200 kényelmes, tiszta s jól butorozott vendégszoba, — 140 különfürdő, kád-, kő-, márvány- és török fürdők, minden ütt ásványvízzel mérsékelhető hőfokban, — szappan-, só, vas- és fenyővonattal készített fürdők, — iszapfürdők, helybelileg alkalmazva. A gőzfürdő medenczéi- és zuhanyaival a legczélszerűbben van berendezve és megnagyobbítva. — A 21° R. női és uri uszdák ügyes uszómesterekkel, és ujonnan berendezett maláta-fürdők. A nagy gyógyudvar és sétány szökőkúttal, a társalgó új zongorával láttatott el.

A vendéglőt és kávéházat **Fuchs József** vette át. — Az állandó zenéről **Bunkó** s fia zenekara által van gondoskodva. A kedvelt zártkörű bálok minden két hétben egyszer fognak tartatni, ezenfölül minden szombatan **Reunio** katonai és nemzeti zenekarral.

A fürdő-intézetben létező távirda és levélszekrény a vidéki, — az óránként kikötő gőzhajók, a társaskocsik és a most megnyiló közuti vaspálya, a Pesttel, Budával és a zugligetteli közlekedést élénken fenntartják.

A budai császárfürdő igazgatósága.

Dr. Breiner A. *Harkányban,*

t. cz. ügyfeleinek szívesen szolgál e fürdőre vonatkozó ügyekben,
Lakása, Siklós és Harkány.

ANGLIA. *Londoni kiállitás.* TISZT. ÉREM. 1862.

FRANCZIAORSZÁG. GYÓGYSZER. ISKOLA PÁRISBAN. TISZT. MEGEMLÉKEZÉS.

PORTUGAL. *Oportói kiállitás.* 1-sö R EREM. 1865.

TÖRÖK-BAJOK,

SZÁJ-GYULADÁSOK.

DETHAN LEPÉNYKÉI

(Pastilles de Dethan)

BERTHOLLET-SÓBÓL

(Kali chloricum).

Ajánlják Páris és Belgium kórodáinak orvosai a torokbajok, torokgyik hártyás lob, a száj fekélyei s gyuladásai ellen. Visszaadják a gégének hajlékonyságot, a hangnak az üde csengést, megszüntetik a rosz leheletet, véget vetnek a dohányzás szüte ingerlésnek s ellensulyozzák a higanynak a szájra gyakorlott veszélyes hatását.

☛ Ára egy doboznak 2 frt.

DETHAN FOGPÉPJE

(Opiat de Dethan)

Berthollet-sóból (Kali chloric.)

Különösen ajánlatos e mázzel készült száj-szer oly egyéneknek, kiknek foguk inog vagy lóg, inyök vérzik és a kik higanynyal élnek.

☛ Ára 1 frt.

FOGPOR és FOGELIXIR

(Élixir et Poudre)

Berthollet-sóból (Kali chlor.)

Illatuk, kellemes szaguk, zsongitó és üditő tulajdonságuk becsessé teszik e szereket az öltözőasztalnál, s nélkülözhetetlenné a száj épentartására.

☛ Ára 1 frt 50 kr.

Ezen fogkészitmények megtartják a fogak fehér szinét, eloszlatják a gyuladásokat, felüditik a szájat s mérséklik és rendessé teszik a nyál-elválasztást.

ORVOSI MEGJEGYZÉSEK.

»A Kali chloricum a torokgyuladás és fekélyei ellen sajátszer gyanánt hat és azokat öt—hat nap alatt visszaesés nélkül gyógyitja meg.« *Blache,* gyermekkórházi főorvos Párisban; *Herpin* és *Chanal,* Helvéczióban; *Henoch,* Németországban; *Hunt* és *West* Londonban; *Barthez,* a császári koronaherczeg orvosa; *Trousseau,* a Hôtel Dieu kórház orvosa Párisban sat.

»Ezen szer azonnal enyhiti és gyorsabban gyógyitja meg a szájüreg fekélyeit, mint bármely más szer.« *Bergeron,* a St. Antoine kórház orvosa.

»Határozottan mondhatom, hogy a higanyos nyálfolyás sajátszere fel van fedezve.« *Demarquay,* a Dubois-féle gyógyintézet orvosa.

»Ezen só a higany által előidézett káros hatásoknak elejét veszi, s azokat meggyógyitja, a nélkül, hogy ezen szer gyógyerejének ártana.« *Ricord,* Napoleon herczeg orvosa.

»Dethan lepénykéi Berthollet-sóból a legbiztosabb és legkevésbé kellemetlen óvó szer a higanyos szájlob ellen.« *Diday* és *Rollet,* a lyoni kórház orvosai.

RAKTÁRAK:

Párisban: Adh. Dethan pharmacien, Fauburg St. Denis No. 90.

Magyarországi főraktár: TÖRÖK JÓZSEF, gyógyszerész, király-utcza 7. szám. — *Bécsi főraktár:* Franz Wilhelm, Materialist. *Budán:* Wlassek gyógyszeresz; *Pozsony:* Pisztóry gyógyszerész; *Prága:* »gyógyszertár a fehér angyalhoz«; *Tokaj:* Krötzer gyógyszerész; *Grátz:* Hutter gyógyszerész; *Triest:* Serravallo gyógysz.; *Velencze:* Bötner gyógyszertárában. (16—*)

Megszerezhetők: Európa minden kitünő gyógyszertáraiban.

PEST, 1868. KHÓR és WEIN KÖNYVNYOMDÁJA. (Dorottya-utcza 14. szám).